

# Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 5 лютага 1982 г. ● № 5 (3103) ● Выходзіць в 1932 г. ● Цана 10 кап.



З артыстамі Дзяржаўнага народнага хору БССР і яго мастацім кіраўніком Міхасём Дрынеўскім гутарыць Генадзь Іванавіч Цітовіч. Фота Ул. КРУКА.



Пра знакаміты прафесійны калектыв, які мае званне лаўрэата ўсесаюзных і рэспубліканскіх конкурсаў, пра Дзяржаўны народны хор БССР гаварыць прыемна. Створаны ў 1952 годзе, ён стаў адным з вядучых творчых калектываў у рэспубліцы, паспяхова ажыццяўляе задачу развіцця і прапаганды беларускага песеннага і музычна-танцавальнага мастацтва. Росту прафесійнага майстэрства, самабытнаму развіццю выканаўчага стылю спрыялі гарачая захопленасць, творчая зацікаўленасць заснавальніка хору, народна-

га артыста СССР Г. Цітовіча і яго таленавітага пераёмніка, цяперашняга мастацкага кіраўніка і галоўнага дырыжора, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР М. Дрынеўскага.

Выхаванец Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, М. Дрынеўскі скончыў дырыжорска-хараваы факультэт у дацэнта А. Зеляковай, затым асістэнтуру-стажыроўку у прафесара В. Роўды. Добрае веданне спецыфікі харавага мастацтва, тонкае разуменне сутнасці народнай песні дазволілі маладому кіраўніку творча развіць у калектыве выдатныя традыцыі народнага спявання і далей ісці па шляху, які вызначыў «бацька хору», музыказнавец-фалькларыст Г. Цітовіч.

Дрынеўскі з тых творчых работнікаў, якія жывуць не запазычанымі, а сваімі ўласнымі рашэннямі і адкрыццямі. Ён вырас на шчодрой, багатай песеннымі традыцыямі беларускай зямлі. І прага пошуку прывяла яго да вывучэння і збору песеннага фальклору. Гарачая ўлюбённасць у народную творчасць і жаданне глыбей вывучыць яе — відаць, гэта і жывіць прафесійную дзейнасць М. Дрынеўскага. Дый хіба можна, не ведаючы і не шануючы мінулага, зразумець цяперашнія мастацкія вартасці і ўпэўнена глядзець у творчае будучае?

Так, народная песня, танец застаюцца высокім ідэалам, на які трэба арыентавацца. Дрынеўскі не слепа пераймае фальклор, а творча яго інтэрпрэтуе. Ён развівае і ўзбагачае народную аснову з дапамогай прафесійных прыёмаў і ў той жа час пільна захоўвае спрадвечную чысціню народнай песні. Працуючы над новым матэрыялам, кіраўнік хору дбае пра высокамастацкі твор, патрэбны для беларускай культуры. Яго творчыя адносіны з артыстамі грунтуюцца

на ўзаемнай павзе і поўным даверы, таму кіраўніку хору Удаецца максімальна развіць артыстычны пачатак кожнага выканаўцы і дамагчыся гранічна дакладнага ўвасаблення сваіх мастацкіх задум.

Канцэртныя праграмы народнага хору, думаецца, вылучае высокі ўзровень выканання ўсіх нумароў, строга вытрыманых у нацыянальным стылі, што ярка і поўна выяўляе самабытную нацыянальную прыроду калектыву. Песні, танцы, музыка малююць непаўторны ўзор беларускай творчасці.

Выступленне калектыву, па-мастацку цэласнае, успрымаеш з неаслабнай захопленасцю, быццам не канцэрт, а спектакль, прасякнуты адзінай думкай, дзе расказана многае пра наш народ, пра яго жыццё і характар. Адметна, што ўся рэжысёрская работа ў калектыве праводзіцца яго кіраўніком, які адчувае жанр мастацтва і мае належныя арганізатарскія здольнасці.

Пашыраецца гастрольная геаграфія народнага хору. Гарачы прыём сустракаў гэты калектыв у Паволжы, у Прыбалтыцы і Малдавіі, на Украіне, на Каўказе, у гарадах Цэнтральнай Расіі і ў Сібіры, у Ленінградзе і ў Маскве і г. д.

У чым прычына поспеху народнага хору? Думаю, перш за ўсё, у яго сапраўднай народнасці, у глыбокім спасціжэнні фальклору, беражлівых адносінах да тра-

(Заканчэнне на стар. 4).

## XV З'ЕЗД ПРАФСАЮЗАУ БЕЛАРУСІ

У Мінску 2—3 лютага праходзіў XV з'езд прафсаюзаў Беларусі. На парадку дня з'езда былі наступныя пытанні:

1. Справаздача Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў.
2. Справаздача Рэвізійнай камісіі Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў.
3. Выбары Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў.
4. Выбары Рэвізійнай камісіі Белсаўпрофа.

Са справаздачым дакладам аб рабоце Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў выступіў старшыня Белсаўпрофа М. Н. ПОЛАЗАУ.

Са справаздачым дакладам Рэвізійнай камісіі выступіла яе старшыня З. М. РУМЯНЦАВА.

У абмеркаванні дакладаў прынялі ўдзел шматлікія дэлегаты з'езда.

На з'ездзе з прамай выступіў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі тав. Ц. Я. КІСЛЯУ.

Заклучнае слова сказаў старшыня Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў М. Н. Полазаў.

З'езд прыняў рэзалюцыю па справаздачым дакладзе Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў.

З вялікім уздымам дэлегаты з'езда прынялі прывітальнае пісьмо ЦК КПСС, Генеральнаму сакратару ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварышу Л. І. БРЭЖНЕВУ.

## ПЛЕНУМ БЕЛСАЎПРОФА

3 лютага адбыўся пленум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў, выбранага XV з'ездам прафсаюзаў Беларусі. Разглядаючы арганізацыйныя пытанні. Старшыня Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў выбран М. Н. ПОЛАЗАУ, сакратарамі — С. А. АРЖАУКІН, Л. М. БАРАБАНАВА, У. І. БЫКОУСКІ, А. П. АБУХОВІЧ.

Выбран прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў. У яго увайшлі М. Н. ПОЛАЗАУ, С. А. АРЖАУКІН, Л. М. БАРАБАНАВА, У. І. БЫКОУСКІ, А. П. АБУХОВІЧ, Л. Г. АБРАЖЭВІЧ, А. Я. БАРАДАЕНКА, М. М. БІРУКОВА, П. А. ВАСІЛЕУСКІ, А. А. ПРАКАПОВІЧ, В. Ц. СІЛКОУ, Я. В. САЛАУЕВА, М. Ф. СТАРЫЧКАУ, Л. А. ТОЗІК, Б. В. ШАЛЬКЕВІЧ.

Адбылося пасяджэнне Рэвізійнай камісіі. Яе старшыняй выбран У. В. ГАРАНОУСКІ.

## ДЭЛЕГАТЫ-ГОСЦІ ПІСЬМЕННІКАУ

Дэлегаты XV з'езда прафсаюзаў Беларусі былі гасцямі пісьменнікаў рэспублікі. У Доме літаратара адбыўся вечар, які вёў народны пісьменнік Беларусі Я. Брыль. У гаворцы пра сённяшні стан літаратуры, задачы, якія стаіць перад творцамі ў святле гістарычных прадвызначэнняў XXVI з'езда КПСС,

прынялі ўдзел першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Н. Гілевіч; галоўны рэдактар выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» імя П. У. Броўкі, народны пісьменнік Беларусі І. Шамкінін, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Я. Коласа М. Лужанін.

## БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА У ШКОЛЕ: НА ДЗЕННЫЯ ПРАБЛЕМЫ

Гэтаму пытанню было прысвечана сумеснае пасяджэнне прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, вучэбна-метадычнага савета Міністэрства асветы БССР, вучонага савета Навукова-даследчага інстытута педагогікі і псіхалогіі Міністэрства асветы і рэдакцыйнага савета выдавецтва «Народная асвета».

З дакладам выступіў дырэктар НДІ педагогікі і псіхалогіі член-карэспандэнт Акадэміі педагогічных навук СССР М. Лазарук, з задачкамі — загадчык кафедры беларускай літаратуры Брэсцкага педагагічнага інстытута імя А. С. Пушкіна кандыдат філалагічных навук У. Калеснік.

У спрэчках прынялі ўдзел пісьменнік В. Вітка, інспектар Міністэрства асветы БССР Н. Качанюска, крытык, дацэнт БДУ імя У. І. Леніна Д. Бугаёў, настаўніца мінскай СШ № 102 Ж. Прыман, народны пісьменнік Бела-

русі Я. Брыль, літаратуразнавец, прафесар Мінскага інстытута культуры М. Грынчык, народны паэт Беларусі П. Панчанка, настаўніца гарадзейскай СШ № 1 Нясвіжскага раёна І. Шкодзік, крытык і літаратуразнавец Р. Шкраба, літаратуразнавец, кандыдат філалагічных навук А. Мальдзіс, літаратуразнавец, правадзейны член АПН СССР В. Івашын, інспектар-метадыст Міністэрства асветы БССР К. Краўцова, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Б. Сачанка.

Перад прысутнымі выступіў і адказаў на іх пытанні міністр асветы БССР М. Мінкевіч.

Вынікі гаворкі падвёў першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў прафесар Н. Гілевіч, які старшыняваў на пасяджэнні.

У рабоце пасяджэння ўдзел прыняў загадчык аддзела культуры ЦК КПБ І. Антановіч.

Справаздача з пасяджэння будзе надрукавана.

## ЗАЯВА ПІСЬМЕННІКАУ САЦКРАІН

Улан-Батар. (ТАСС). Удзельнікі сустрэчы пісьменнікаў сацыялістычных краін, якая тут адбылася, прынялі заяву, у якой гаворыцца:

Газеты прыносяць усё новыя і новыя паведамленні аб грубым, беспрэцэдэнтным умяшальніцтве адміністрацыі ЗША ў польскія падзеі. Прамовы і заявы прэзідэнта Рэйгана і яго супрацоўнікаў носяць характар ярка выражанага прапагандысцкай кампаніі. Яны пагражаюць Польшчы і Савецкаму Саюзу эканамічнымі і палітычнымі санкцыямі, выкарыстоўваюць складаную абстаноўку ў Польскай Народнай Рэспубліцы, каб падарваць міжнароднае супрацоўніцтва, і перш за ўсё адносіны паміж ЗША і СССР, аказаць націск на сваіх саюзнікаў і прымусіць іх паслужыцца ісці ў фарватэры агрэсіўнай палітыкі ЗША. Зноў падзьмула ветрам «халоднай вайны».

Мы, удзельнікі сустрэчы пісьменнікаў сацыялістычных краін, якія сабраліся на сваю традыцыйную сустрэчу ва Улан-Батары, з гневамі і абурэннем успрымаем гэтыя крокі амерыканскага прэзідэнта.

Чым больш стабілізуецца становішча ў Поль-

шчы, тым больш актыўнай становіцца імперыялістычная прапаганда, разгук антысацыялістычных і антысавецкіх страсцей. У Вашынгтоне ўзводзяць паклёп, быццам у Польшчы ўжываюцца цяпер «жорсткія рэпрэсіі», падаўляюцца правы чалавека, быццам польскі ўрад вядзе вайну супраць народа. На самой жа справе ў ПНР прадухілена братазбойчая вайна, нацыянальная катастрофа. Гэту рэальнасць прызнаюць сёння ўсе разважлівыя людзі добрай волі. У той жа час ЗША падтрымліваюць самыя рэакцыйныя, антынародныя і крываваыя рэжымы ў свеце.

Мы ўпэўнены ў тым, што польскі народ і яго авангард — ПАРП, абаліраючыся на братнюю падтрымку і дапамогу краін сацыялістычнай садружнасці, як указвалася ў нядаўняй заяве выканаўчага камітэта Савета Эканамічнай Узаемадапамогі, выйдучы з крызісу і вызначыўшы новыя задачы будаўніцтва сацыялізму, свой гістарычны лёс. Мы заклікаем усіх сумленных пісьменнікаў зямлі, каму сапраўды дарагі лёс народнай Польшчы, далучыцца да нашага рашучага пратэсту супраць бессаромных правакацый, якія падтрымліваюцца адміністрацыяй і ваеншчынай ЗША.

## ХРОНІКА

Г. Серада неаднаразова выступала ў Мінску і Брэсце, Мінску і Маскве, і ўсюды ёй спадарожнічаў поспех.

Ф. ГЛІНСКІ.

## НА СЦЭНЕ БАБРУЙЧАН

Тэатр пазначыў жанр спектакля так — успаміны. П'еса Сяргея Свірыдава «Аперацыя «Сабіна» падказана аўтару успамінамі пра баявую дзейнасць партызан Віцебшчыны пад камандаваннем Героя Савецкага Саюза А. Данукалава па выратаванні ад фашысцкіх катаў дзяцей. І рэжысёр В. Баркоўскі разам з выканаўцамі галоўных роляў заслужанай артысткай БССР Л. Федчанка, заслужаным артыстам Марыйскай АССР А. Бліновым, артыстамі Л. Бархатавай, К. Масквіным шукалі мастацка-эмацыянальны фарбы, каб перадаць сённяшняму глядачу героіну венапожных дзён Вялікай Айчыннай вайны. «Аперацыя «Сабіна» — прэм'ера Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі імя В. Дуніна-Марцінкевіча.

Дваццаць пяць гадоў назад тут жа, у Бабруйску, адбыўся драматычны дебют журналіста С. Свірыдава. Тады тэатр паказваў яго сатырычную камедыю «Цены знікаюць» у рэжысуры заслужанага артыста БССР А. Аркадзева. Спектакль не адзін сезон ішоў на падмошнях і быў паказаны звыш 200 разоў.

Ф. БІРУЛЯ.

## ЗЛЁТ ЮНЫХ ТАЛЕНТАУ

Упраўленне культуры Мінскага аблвыканкома і абласное таварыства кнігалюбаў прынялі сумеснае рашэнне аб правядзенні злёту юных талентаў Міншчыны, прысвечанага 60-годдзю ўтварэння СССР і 60-годдзю Усесаюзнай піянерскай арганізацыі імя У. І. Леніна.

У злёце прымуць удзел юныя паэты, празаікі, мастакі, кампазітары — пераможцы раённых і гарадскіх конкурсаў.

Удзельнікі злёту сустрэнуцца з вядомымі пісьменнікамі, мастакамі, кампазітарамі, якія выступляць з аналізам дзіцячых твораў, дадуць рэкамендацыі па

далейшым удасканаленні работ вучняў.

Пераможцы злёту будуць адначаны граматамі і прызамі.

## АБ РАДАСЦІ ТВОРЧАСЦІ

Букеты гваздыкоў, дружныя апладысменты і сардэчныя словы... Так выказалі сваю падзяку драматургу А. Петрашкевічу, народнаму артысту БССР Ю. Ступакову і актрысе А. Аксёнавай слухачы рэспубліканскага інстытута павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры, дзе адбылася гэтая сустрэча. Го-сці расказалі аб чыжыцкіх і радасцях свайго творчасці, падзяліліся думкамі аб значэнні клубу ў эстэтычным выхаванні гледачоў.

Слухачы задалі драматургу і артыстам многа пытанняў. Асабліва іх цікавіла работа над п'есай і спектаклем «Соль», на прэм'еры якога ў Дзяржаўным рускім драматычным тэатры БССР імя М. Горькага павысвалі напярэдадні сустрэчы сельскія культасветработнікі.

Кар. БЕЛТА.

## ЮБІЛЕЙ НАГАДАУ

Шырока адзначалася ў нашай краіне 70-годдзе народнага артыста БССР, прафесара Барыса Пакроўскага. З імем гэтага буйнога дзеяча музычнага тэатра, тэатрыка і практыка опернай рэжысуры, педагога звязаны адметныя старонкі беларускай культуры. Сам юбіляр у гутарцы з карэспандэнтам «Правды» прыгадаў сваю працу ў Беларусі:

— Тады яшчэ не ўся беларуская зямля была вызвалена ад акупантаў. А мы ставілі спектаклі пра партызанскі рух. Ігралі ў іх артысты — былі партызаны, нярэдка ў самых звычайных, не тэатральных касцюмах...

Факт сапраўды незабыўны, калі ў 1944 годзе, у толькі што вызваленым Мінску адбылася прэм'ера оперы Я. Цікоцкага «Алеся» (рэжысёр спектакля Б. Пакроўскі). Другім творам, які праз год Б. Пакроўскі паставіў на беларускай музычнай сцэне, была опера Ж. Бізэ «Кармэн» — з Ларысай Алесандраўскай у галоўнай ролі.

І. КРАСКО.

## ПРЭМ'ЕРЫ



На афішы Брэсцкага абласнога тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі — новы твор: камедыя «Слон» А. Капкова. Спектакль паставіў рэжысёр Аляксандр Дольнікаў.

На здымку: у ролі Мачалкіна артыст А. Беражной.



«Кот у ботах» — прэм'ера на сцэне Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі імя В. Дуніна-Марцінкевіча (Бабруйск). Спектакль, адрасаваны маленькім гледачам, пастаўлены акцёрам тэатра, які спрабуе свае сілы ў рэжысуры, Аляксандрам Курачніным пад мастацкім кіраўніцтвам В. Баркоўскага. Юныя бабруйчане ўдзельнічалі ў прыгодзе знаёмых персанажаў, сюжэт якіх складае п'еса С. Пракоф'ева і Г. Салгіра.

На здымку: артысты Н. Федзькін і Т. Міронава ў ролях Караля і Ката.



У Акадэмічным тэатры імя Якуба Коласа адбылася прэм'ера спектакля «Прыгоды Гекльберы Фіна» паводле М. Твэна. Рэжысёр спектакля Барыс Насоўскі, аўтар сцэнаграфіі Аляксандр Салаўёў.

На здымку: артыст В. Грушоў, заслужаны артыст БССР Б. Сяўко і артыст В. Цвяткоў у ролях Гека, Тэрнера і Джыма.

Фота С. КОХАНА.

## ВЕЧАРЫ, СУСТРЭЧЫ



Споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння беларускага Грамадскага і палітычнага дзеяча, акадэміка Акадэміі навук БССР Браніслава Тарашкевіча. Чалавек мужнага і гераічнага лёсу, ён застаўся ў памяці нашчадкаў і як перакладчык, публіцыст, палымны прамоўца часоў рэвалюцыйнага руху ў былой Заходняй Беларусі.

Юбілею Б. Тарашкевіча быў прысвечаны вечар у Доме літаратара. Вядучы вечара вядомы перакладчык Я. Семязон, дакладчык А. Ліс, а таксама былы член ЦК Кампартыі Заходняй Беларусі М. Арэха, А. Мальдзіс, Ф. Янкоўскі гаварылі пра жыццёвы і творчы шлях Б. Тарашкевіча, адзначалі той вялікі ўклад, які ўнёс ён у развіццё нацыянальнай культуры.

На вечары былі прачытаны ўрыўкі з «Іліяды» Гамера ў перакладах Б. Тарашкевіча, гучалі творы Шапэна, якія ён вельмі любіў.



У чарговы раз у «Кнігарні пісьменніка», што знаходзіцца ў Мінску, прайшоў «Дзень новай кнігі». Аматыры літаратуры сустрэліся з вядомым беларускім пісьменнікам, лаўрэатам прэміі Ленінскага камсамола Беларусі і Літаратурнай прэміі імя Івана Мележа Аляксеем Асіпенкам. Аповесці «Жыта», «Абжыты кут», раманы «Вогненны азмірут», «Непрыкаяны маладзік» і іншыя творы пісьменніка неаднаразова перавыдаваліся і заўсёды знаходзілі шыры водгук у чытачоў.

Пра творчасць А. Асіпенкі, пра жыццёвасць яго герояў гаварылі дырэктар Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР Мікола Гамолька і лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Аляксей Савіцкі. Яны адзначалі вернасць пісьменніка жыццёвай праўдзе, яго ўменне ў творчасці сваёй паспяшаць за часам.

Аляксей Асіпенка адказаў на шматлікія пытанні прысутных.



Сярод тых, хто стаў ля вытокаў беларускага прафесійнага мастацтва, і жывапісец Міхась Станюта. Адзін з арганізатараў у 1925 годзе першай Усебеларускай мастацкай выстаўкі, ён стварыў шэраг твораў, у якіх праўдзіва адлюстравана жыццё савецкіх людзей у час актыўнага будаўніцтва сацыялізму.

100-годдзю з дня нараджэння М. Станюты быў прысвечаны вечар у рэспубліканскім Доме работнікаў мастацтва. Пра ўклад, які ўнёс творца ў развіццё беларускага мастацтва, гаварылі мастацтвазнаўцы У. Бойна і В. Шматаў. Успамінамі пра бацьку падзялілася народная артыстка БССР С. Станюта.

Аматыры прыгожага змаглі адкрыць для сябе непаўторны свет вобразаў М. Станюты, паглядзеўшы некаторыя з яго работ, якія былі прадстаўлены на выстаўцы, што разгорнута тут жа, у Доме работнікаў мастацтваў.

На здымку: выступае С. Станюта.



У рэспубліканскім Доме работнікаў мастацтваў мінскія кнігалюбы правялі вечар, прысвечаны Ф. Дастаеўскаму, юбілейна-важкім для яго адзначаліся нядаўна ва ўсім свеце.

На вечары адбылася размова пра значэнне творчасці пісьменніка для сучаснага чытача. Своеасабліва працягвалі гэтую размову літаратурныя персанажы, уасобленыя на сцэне: быў паказаны спектакль «З выпадку моарага «снегу» паводле прозы Ф. Дастаеўскага. Гэта арыгінальная, самастойная і сур'ёзная работа пастаноўшчыка У. Матросова, анцэраў Рускага тэатра БССР імя М. Горкага В. Шушкевіча, А. Кармуніна, В. Саладзілава, І. Гаркушы і інш., кампазітара А. Залётнева. Фота Я. МЯЦЕЛІЦЫ.

Пры перапоўненай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся аўтарскі канцэрт лаўрэата Усесаюзнага фестывалю савецкай песні Эдуарда Хаяка. Творы кампазітара выконвалі: народны хор БССР, сімфанічны аркестр Беларускага радыё і тэлебачання, паказальны хор Рэспубліканскай школы-інтэрната па музыцы і вывучэннем мастацтва, вакальна-інструментальны ансамбль «Верасы», а таксама народная артыстка БССР Н. Гайда, заслужаная артыстка БССР Т. Раеўская і народны артыст БССР В. Вулячый і інш.

На здымку: Э. Ханок дзякуе слухачам.



## У САЮЗНЫМ ДРУКУ

Выйшаў з друку трыццаты нумар альманаха «Позыя», які ўжо на працягу некалькіх гадоў выпускае выдавецтва «Молодая гвардыя». Сярод іншых матэрыялаў у гэтым выпуску змешчаны творы ўдзельнікаў Усесаюзнага фестывалю маладой паэзіі, што адбыўся ў Туве. Вершы Г. Каржанеўскай на рускую мову пераклала С. Пайна.

З дзюма найбольш значнымі творамі вядомага беларускага пісьменніка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР В. Быкава змогуць пазнаёміцца на сваёй роднай мове грузінскія чытачы. Выдавецтва «Сабчота Сакарбел» пад адной вокладкай выпусціла аповесці «Сотнікаў» і «Дажыць да святання».

Серыя «Расказы пра гісторыю», якую выпускае латышскае выдавецтва «Ліесма», папоўнілася аповесцю А. Адамовіча «Карнікі». Гэты твор пераклаў даўні слэра беларускай літаратуры Ю. Ванэг.

В. Жыдкоў у другім нумары часопіса «Советский экран» аналізуе экранізацыю рамана І. Шамлікіна «Вазьму твой боль» рэжысёрам М. Пташуком. Артыкул называецца «Памяць сэрца».

У гэтым жа нумары В. Тураў пад рубрыкай «Рэжысёр знаёміць з фільмам» расказвае аб сваёй рабоце па экранізацыі рамана І. Мележа «Людзі на балоце».

Шэраг матэрыялаў, якія зместам звязаны з мастацкім жыццём Беларусі, змешчаны ў дванаццатым нумары часопіса «Искусство» за мінулы год. У рэдакцыйным артыкуле «Жыць інтарэсамі народа» расказваецца пра чарговую ўсесаюзную маладзёжную выстаўку. У абмеркаванні яе разам з іншымі вядомымі майстрамі выяўленчага мастацтва прыняў удзел М. Савіцкі.

У артыкуле В. Цэльтнер «Шоста ўсесаюзная выстаўка акаварэлі» аналізуецца работы Э. Літвінавай з серыі «Мае сучаснікі».

Пад рубрыкай «Мастацкае жыццё Савецкага Саюза» паведамляецца аб выстаўцы французскіх скульптараў і мастакоў, якая восенню працавала ў Мінску, а таксама аб юбілейнай выстаўцы І. Карасёва.

У нумары аналізуецца альбом В. Воранавай «Гаўрыла Вашчанка», што выйшаў пазалетась у выдавецтве «Советский художник».

Артыкул А. Адамовіча «Слова пра вялікага мастака» сярод іншых матэрыялаў часопіса «Новый мир» (№ 10) прапануе да 160-годдзя з дня нараджэння Ф. Дастаеўскага.

## ВЫСТАЎКІ



Пачынаючы з 1934 года, вядомы беларускі жывапісец Генрых Бржазоўскі прымае актыўны ўдзел у шматлікіх рэспубліканскіх і ўсесаюзных мастацкіх выстаўках, і заўсёды творы яго карыстаюцца папулярнасцю ў глядачоў. Не выключэнне і гэтая выстаўка, якая нядаўна адкрылася ў Палацы мастацтваў Беларускай сталіцы. На гэты раз Г. Бржазоўскі ў сувязі са сваім сямідзесяцігоддзем дзеліцца з наведвальнікамі плёнам сваёй работы за доўгія гады творчай працы.

Нягледзячы на пажываны ўзрост, мастак па-ранейшаму працуе актыўна. Сведчанне гэтаму і новыя работы, некаторыя з якіх пазначаны мінулым годам. Сярод іх карціна «Я. Купала на Садовай набярэжнай даваеннага Мінска».

Больш чым 1700 новых гравюр, літаграфій, афортаў прадстаўлена ў Маскве, у Цэнтральным Доме мастака на шоста ўсесаюзнай выстаўцы эстампа. Паспехам у наведвальнікаў карыстаюцца і работы беларускіх графікаў Г. Паплаўскага, А. Паслядовіч, В. Шаранговіча, У. Доўганя, Л. Зяневіч, К. Паплаўскай, чые творы вылучаюцца вострай сацыяльнай накіраванасцю і глыбокім псіхалагізмам.

Л. АЛЕНКІН.

У выставачнай зале Бабруйска разгорнута Усесаюзная мастацкая перасоўная выстаўка «Мы будзем камунізм». У экспазіцыі 68 жывапісных, 72 графічных і 23 скульптурных твораў мастакоў і скульптараў з усіх саюзных рэспублік. Сярод іх работы Г. Вашчанкі, В. Грамыкі, А. Паслядовіч.

В. ЗЯМСКОУ.

Мінскі народны клуб самадзейных мастакоў і майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва аб'ядноўвае больш за сто чалавек. Людзі розных прафесій і ўзростаў — рабочыя, служачыя, педагогі, хатнія гаспадыні, пенсіянеры — яны ўвесь свой вольны час аддаюць любімай вяду мастацтва.



С. Сырапушчанская. Вясняначка.

Некаторыя члены гэтага клуба трымаюць цяпер творчую справаздачу — у залах Саюза мастакоў БССР працуе VII гарадская выстаўка. Калі паспрабаваць у некалькіх словах сказаць пра тое адметнае, што вызначае асобныя работы і экспазіцыю ў цэлым, дык гэта імкненне аўтараў да свайго бачання свету і людзей. Мастацтва для ўсіх іх не толькі захавана, а і прага спасціжэння жыцця ва ўсёй яго непаўторнасці і складанасці.

Сярод аўтараў выстаўкі тых, чые імёны ўжо добра вядомы аматарам мастацтва, і творы людзей, якія на гэты складаны шлях ступілі параўнальна нядаўна. Карціны П. Гольцава «Апошняе ворыва», «Палаўка ў лесе», В. Савенкі «Восень», «Марскі пейзаж», Н. Навасёлавай «Зіміня гульні», «Астры» і іншых аўтараў вызначаюцца завершанасцю, пра-



Н. Ерафееў. Баба Яга.

думанасцю кампазіцыйнай пабудовы. Адчуваецца, што аўтары — людзі назіральныя, умеюць выбраць для твора тое, што ўсхваляе глядача.

Даволі поўна прадстаўлена і творчасць майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Разьба па дрэве даўно славіцца ў самадзейных твораў. Цяперашняя выстаўка ў гэтым сэнсе — не выключэнне.

Г. ВЕЦІН.

# ПЕСЕНЬ І ТАНЦАЎ ВЯНОК

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1).

дыцый у спалучэнні з наватарствам. Гэта стала асновай асноў яго працы і зрабіла яго мастацтва непапулярным уплыву пераменлівай моды.

Песні разнастайныя па тэмах і жанрах, па насычанасці, складанасці харавой партытуры. Лірыка, героіка, рамантыка, вясёлы жарт і сум — усё гэта бывае вобразнае ўвасабленне. Самабытную народную песню называюць «душой народа». У шчырым сардэчным выкананні яна кранае глыбінёй пацуючы.

М. Дрынеўскі не бярэ ў свой рэпертуар так званыя песні-аднадзёнкі, нават калі гэта модная навінка. Мода праходзіць, застаецца толькі тое, што пасапраўднаму глыбока запала ў душу, што мае каштоўнасць у культурнай спадчыне народа. Аднак многія такія песні незаслужана забываюцца, і М. Дрынеўскі імкнецца вярнуць іх да жыцця, адкрыць для шматмільённага слухача бяспечны дар народа (задача важная і пачасная). Ён звяртаецца да багатай песеннай культуры народа, яго музычных традыцый. Праз народную песню, танец ён глыбей знаёміць людзей з гісторыяй і культурай сваёй рэспублікі. Захоўваючы крыніцы нашага нацыянальнага музычнага мастацтва, адкрываючы для шырокай аўдыторыі новыя песні, паказвае, як народныя матывы пераўтвараюцца ў сучасныя творы.

«Вяночак беларускіх народных песень» (апрацоўка М. Сіраты) жаночая харавая група выконвае мякка і тонка. У карагодзе ствараецца лірычны вобраз беларускай дзяўчыны, сціплай, стрыманай. Выкананне настолькі шчырае і натуральнае, што, бывае, раптам адчуеш сябе не ў глядзельнай зале, а на паляне за вёскай, куды вечарам выйшлі дзяўчаты паспяваць і патанцаваць. Уся кампазіцыя вельмі гарманічна спалучае адзінства руху і музычнай задумкі. Прыгожы перастрэненні, разнастайныя малюнкi харэаграфіі надаюць карагоду адначасова ярка нацыянальны каларыт і маляўнічую сцэнічную форму.

У праграме народнага хору ёсць і сучасныя песенны фальклор, і песні кампазітараў, якія пішуць спецыяльна для яго, напрыклад, «Балада пра маці» (музыка І. Кузняцова, вершы В. Шымука). У акапальным выкананні жаночай групы гэта строгая, стрыманая, з унутраным драматычным напалам песня падаецца асабліва шчырай. Інтанакійная чысціня спявання а капэла — адна з галоўных вартасцей хору. Артысты з пераканальнай адкрытасцю перадаюць змест выконнага твора, пацуюць і несучаснае гора мацярынскіх страт у Вялікую Айчынную вайну — праз вобраз Настасі Фамінічы Купрыянавай.

Вельмі выразна выконвае мужчынская група хору старадаўнюю салдацкую песню «Ой, у Слуцку-горадзе» (апрацоўка М. Сіраты). Яна вылучаецца цеплынёй і пругкасцю гучання, багатай нюансіроўкай. Пачынаецца яна нібы здалёк, паступова набліжаецца, узмацняецца гучанне, воць яна зусім побач — і спакваля цішэе, аддаляецца...

Трагедыянае водгулле ваенных гадоў мы чуем у творчым пералажэнні М. Дрынеўскага для змешанага хору а капэла песні «Сядзяць у абдымку ветраны» (музыка А. Пахмутавай, вершы М. Львова). Захапляе дасканалая стройнасць, мастацкая выразнасць, дынамічная гнуткасць, строгая мужнасць выканання, прасякнутага ўспамінамі — болей ваенных гадоў.

Пранікнёна, ярка і каларытна гучаць беларускія народныя песні: у апрацоўцы М. Васючкава «Як віду луку», у апрацоўцы М. Сіраты «Закукуй, зязюлька» (салістка В. Уціна); песня-балада ў апрацоўцы М. Сіраты «Ой, вецер вее»; у апрацоўцы М. Дрынеўскага «Ой, ты грэшка мая» (запывала С. Суседчык); у апрацоўцы Л. Шлег «Ой, рана, рана куранькі пяюць» і іншыя.

Немагчыма заставацца абыякавым, слухаючы гэтыя песні. Кожная з іх — паэтычны твор. Як трэба любіць прыгажосць народнай песні, каб з такой яркасцю раскрыць яе душу, меладыйнасць, глыбокі лірызм, крышталёвую чысціню і данесці да слухача свежасць і сучаснасць харавой мовы! Выканаўцы арганічна выяўляюць сваё майстэрства ў розных формах і жанрах.

Кожны народ стварае самабытнае танцавальнае мастацтва, і задача новых пакаленняў — захаванне традыцый і стварэнне на іх аснове мастацкіх багаццяў, сугучных свайму часу. Натуральна, што народная харэаграфія не можа заставацца сёння такой, якой была стагоддзі назад. Беларускія народныя танцы робіцца больш дынамічны, віртуозны, адлюстроўваючы сучасны тэмп, рытмы жыцця. Таму адной з першачарговых творчых задач танцавальнай групы хору становіцца ўзбагачэнне беларускай народнай харэаграфіі новымі элементамі танцавальнай лексікі, якія выразна і пераканана ўплываюць у тканіну народнага танца.

Для танцавальнай групы народнага хору характэрны шматпланавасць і шматобразнасць выяўленчых сродкаў, якія ўтвараюць непаўторны вобраз у кожным новым танцы. Выканаўцы добра разумеюць, што беларускія народныя танцы вызначаюцца вялікай разнастайнасцю манеры выканання, малюнка, зместу і багаці фарм. Усё гэта мы заўважаем на працягу канцэрта. Нягледзячы на тое, што ў танцавальную праграму ўключаны работы розных балетмайстраў, яна таксама, як і харавыя нумары, выклікае ўражанне адзінага апавядання, адзінага выгчэння. Фальклорны пачатак уласцівы ўсім харэаграфічным кам-

пазіцыям і карцінкам, створаным у калектыве. Многія танцы суправаджаюцца хорам і аркестрам, адно другое дапаўняе. Дарэчы, такі сінтэз трох відаў мастацтва вельмі характэрны і перспектыўны для беларускага танцавальнага фальклору.

Я з вялікім задавальненнем адзначаю, што харэаграфія ў гэтым калектыве стала грунтуецца на народнай глебе. Уменне ствараць новыя танцы, беражліва захоўваючы іх народную аснову, характарызуе такіх балетмайстраў, як заслужаны дзеяч мастацтваў БССР П. Акулёнак, заслужаны дзеяч культуры рэспублікі І. Серыкаў і, вядома, выканаўцаў гэтых танцаў.

Работы І. Серыкава вылучаюцца глыбокім пранікненнем у вытокі танцавальнага фальклору Віцебскай вобласці. Яго харэаграфічныя творы — узор адказных і творчых адносін да фальклору, узбагачэння мовы беларускага танца арыгінальнымі малюнкамі, рухамі, а галоўнае — фантазіяй. Напрыклад, «Купчанская кадрыля» поўная нястрымнага запалу, свежасці творчых знаходак, непаўторных фарбаў, шчырай вяселасці, гумару. «Глыбоцкая свістуха» цікавая сваёй кампазіцыяй, сольныя фрагменты лагічна спалучаюцца з агульным танцам. Пастаўленая І. Серыкавым вакальна-харэаграфічная кампазіцыя «Беларусь, мая песня» (музыка І. Кузняцова і М. Сіраты) — фундаментальны твор для хору, аркестра і танцавальнай групы. З гэтым творам народны хор выступаў у Маскве, вітаючы дэлегатаў XXVI з'езда КПСС.

Глядач гарача сустракае «Вечарынку ў калгасе» (песня С. Палонскага на вершы Я. Купалы), якая пераходзіць у агністы маляўнічы танец (пастаноўка П. Акулёнка). Гэты нумар трывала ўвайшоў у рэпертуар народнага хору, вытрымаў праверку часам і атрымаў шырокую вядомасць. Спраўды, песня і танец — побач. Ці воць яшчэ слаўная імклівая «Лявоніха». Балетмайстар П. Акулёнак, зыходзячы з тэксту песні, увёў у танец два народныя вобразы: Лявона і яго жонку, якія не толькі арганічна ўвайшлі ў танцавальную стыхію народнай «Лявоніхі», але і канцэнтравалі ў сабе найбольш характэрныя рысы народных вобразаў, надалі танцу яшчэ большую выразнасць.

Для беларускай народнай харэаграфіі характэрна выкарыстанне народных гульніў і стварэнні танцаў. Як прыклад можна назваць мужчынскі танец «Лявоні» (пастаноўка заслужанага артыста БССР В. Цюрына). Танец прыцягвае ігравым дзеяннем, якое прасякнута народным гумарам і выконваецца артыстамі з вялікай акцёрскай выразнасцю.

Каларытная вакальна-харэаграфічная кампазіцыя «Беларускія вясеннія гульні, абрады, карагоды» (музычнае афармленне М. Сіраты, пастаноўка А. Бурчанкі) — гэта паэтычнае народнае свята, дзеянне якога мае адзіную драматургічную лінію. Абрад, як народнае гуляння з шырокім аб'ёмным фонам масавых сцэн, натуральна спалучаецца з драматычным дзеяннем, музыкой, спевамі, харэаграфіяй і становіцца своеасаблівым эмацыянальным ключом усяго, што адбываецца на сцэне. Сінтэтычны характар пастаноўкі вызначыў шматпланавасць акцёрскіх задач. І трэба адзначыць, што выканаўцы справіліся з імі паспяхова.

Танцавальны ўзровень калектыву значна вырас за апошні час. І ў гэтым немалая заслуга балетмайстра В. Варановіча і рэпэцітара А. Васільчука.

Аркестравыя апрацоўкі народных мелодый для суправаджэння харавых і танцавальных нумароў музычнага кіраўніка М. Сіраты старанна прадуманы і выкананы з вялікім веданнем фальклору, — у іх ясна адчуваецца нацыянальная прырода музычнай мовы. Аркестр выяўляе яркія аркестравыя фарбы, гукавыя кантрасты, іграе эмацыянальна — суладна з развіццём сцэнічнага дзеяння.

Разгорнуты інструментарый: цымбалы прыма, альт, дудкі, жалейкі, ліры, скрыпкі, кларнет, баян, флейта, балалайка — надае выкананню самабытны каларыт. Некалькі сольных музычных апрацовак для аркестра («Ельскія дрындушкі», «Палеская полечка», «Пацяруха» і інш.) зроблена М. Сіратой. Адчуваецца яго ўменне ў творах, розных па характары і вобразах, выяўляюць тонкія, ім адным уласцівыя нюансы.

Самае каштоўнае ў калектыве пры стварэнні рэпертуару — сувязь з людзьмі, сустрэчы, прагляды, шырокае абмеркаванне праграм і дыскусій з творчымі работнікамі, што дапамагае правільна і своєчасна адкарэктываць работу. Менавіта такі стыль дзейнасці забяспечвае народнаму хору станоўчыя вынікі. Дзясягнуць творчых вышынёў можна толькі ў тым выпадку, калі кіраўніцтва народнага хору не спачывае на лаўрах, пастаянна шукае новыя шляхі ў развіццё свайго мастацтва. Вялікі ўклад у сённяшняю дзейнасць калектыву і М. Дрынеўскага, і музычнага кіраўніка М. Сіраты, і балетмайстра В. Варановіча. І, вядома, салістаў: заслужаных артыстаў БССР М. Адамейка і У. Кавальчука, Г. Аўдзеевца, П. Наваіса, С. Суседчык, Н. Корзун, А. Рамашкевіч, Н. Пацёмкінай, А. Сугакі, У. Салодкага, В. Уцінай, С. Мухі, М. Салькова, С. Лабар, спевакоў-музыкантаў А. Грыгор'ева, Б. Лайкоўскага, Л. Пракудзінай, Н. Кучынскай, А. Шэлежава. І, нарэшце, мастацкага савета калектыву, ад якога залежыць агульны напрамак творчасці.

Хацелася б пажадаць народнаму хору, каб у рэпертуары было больш вядомых беларускіх танцаў, якія бытавалі ў мінулым у Беларусі. На жаль, яны ў апошнія гады становяцца рэдкімі гасцямі на нашых сцэнах. Пажадана, каб да кожнага канцэрта народнага хору былі праграмкі з анатацыямі, дзе была б пазначана жанравая і тэрытарыяльная прыналежнасць таго або іншага твора. Такія анатацыі дапамогуць глядачам паўней пазнаёміцца са шматквеццем беларускіх народных песень і танцаў.

Л. АЛЕКСІЮТОВІЧ.

## НАШ КАЛЯНДАР



13 ЛЮТАГА—80 гадоў з дня нараджэння прازیна С. ХУРСІКА (1902—1972). Пачаў друнавацца з 1924 г. Аўтар зборнікаў «Першы паўстанак», «Шляхамі наваліны» і апавесці «Чорны мост».



14 ЛЮТАГА—70 гадоў заслужанай артыстцы БССР Г. К. ПАНКРАТ. Скончыўшы ў 1934 г. студыю Першага БДТ, актрыса ўдзельнічала ў стварэнні такіх калектываў, як Бабруйскі калгасна-саўгасны тэатр, Бабруйскі абласны драматычны тэатр, Гродзенскі абласны драматычны тэатр (у іх яна працавала дваццаць шэсць гадоў). Заваявала прызнанне глядачоў майстэрствам выканання драматычных і характарных роляў. Узнагароджана ордэнам «Знак Пашаны».



15 ЛЮТАГА—80 гадоў з дня нараджэння жывапісца Паўла ГАУРЫЛЕНКІ. Вучыўся ў Віцебскім мастацкім тэхнікуме ў В. Волкава, М. Энда, В. Руцэя. Працаваў у жанрах сюжэтна-тэматычнай карціны і пейзажу.

Сярод яго твораў — карціны «Калгасная брыгада», «Будоўля», «Шклозавод», «Збор садавіны», «Эшалам ідзе», «Вясна»; палотны пра рэвалюцыю і Вялікую Айчынную вайну — «Прарыў нямецкай абароны», «Пераправа», «Фарсіраванне ракі», «На партызанскім аэрадроме»; лірычныя пейзажы «Домік пад ліпамі», «Брэсцкая шаша», «Зіма», «На возеры Нарач».

Памёр 4 лютага 1961 года.



15 ЛЮТАГА—70 гадоў з дня нараджэння крытыка і літаратуразнаўца, доктара філалагічных навук, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Н. ПЕРКІНА (1912—1976). Яго плуру належыць шматлікія літаратуранакрытычныя працы: «Аркады Куляшоў. Паэтычная творчасць», «Шляхамі развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30-х гг. Праблемы сацыялістычнага рэалізму», «Нацыянальнае і інтэрнацыянальнае ў літаратуры», «Абсягі думкі» і інш.



16 ЛЮТАГА спаўняецца 80 год з дня нараджэння прازیна Р. МУРАШКІ (1902—1944). Літаратурную дзейнасць пачаў у 1924 годзе. Аўтар раманаў «Сын», «Салаўі святога Палікара», зборнікаў апавяданняў «Стрэл начны ў лесе», «Званкі», «Міодаўская ноч» і інш.



18 ЛЮТАГА—70 гадоў з дня нараджэння паэта К. ГРЫНЕВІЧА (1912—1931). Аўтар зборніка паэзіі «На бераг».



26 ЛЮТАГА—70 гадоў з дня нараджэння прازیна У. КАРПАВА (1912—1977). Яму належыць апавесць «Без нейтральнай паласы», раманы «За годдам год», «Вясеннія ліўберы», «Сотал малані», «Нямігі крывавай досць», зборнікі літаратурна-крытычных артыкулаў, а таксама кніга апавяданняў і ўспамінаў «Прызнанне ў нянавісці і любові».

## КРЫТЫКА, БІБЛІАГРАФІЯ

Няхай гэта будзе ліст. Звычайны адкрыты ліст, напісаны па законах эпістальнага жанру, даволі занябаннага намі, сённяшнімі, у калаўроце тэлефонных апаратаў. І я цяпер не ведаю, ці быў ён складзены ў трохкутнік мною, тады яшчэ не пабачыўшай свет, альбо кім-небудзь з воінаў у тыя суровыя для ўсяго савецкага народа і для Пімена Панчанкі таксама, гады, калі адрасатамі станавіліся безыменныя вышыні, франты, дзяржаўныя межы і рассечаныя напал вогненным мячом лёсы мільёнаў людзей:

вечнапульсуючаму змаганню і таленту спазнавання зямлі і неба («Гарыць касцёр твой каля шашы Варшаўскай, і кожны дзень бягу я да агню» — «Куляшова»), па тым духоўным гарэні, што мае каардынаты дзяржаўнасці («Вось тут Свядлоў ад Леніна прынес нам і праўду, і параду, і наказ» — «Мемарыяльныя дошкі»).

Успыхае далёкае, з 1943 года, пакінутае за мастамі вогненнай біяграфіі: «А жывым даплыву, жывым, непараненым, непашкоджаным, — па шляхах пайду баравых, па лугах някошаных». І таму ўяўляецца сёння, што ліст пазту мог быць сатканы на шаўковым разнатраўі золатам баравін,

Цішыня, калі гэта цішыня міру, зліта не толькі з зорнага перазвону і зыркх святочных салютаў. «Сябры мае, прашу цішэй паліць: зямлі яшчэ баліць. І мне баліць» (1964 год). Яна балючая, наша цішыня, наструеная да сардэчнага надрыву, калі з душы вырываецца самае патрэбнае, самае важнае, самае зямное: «А на планеце ўсім па ракеце з пякельнай смерцю... Вось і жыві! Мы ўжо старыя, А дзеці, дзеці... Няўжо ім попел, рэкі крыві?»

І, як адказ на трывожнае пытанне, над мінскім скаерам раптам узляецца крык радасці: «—Віншую, Карлас, з сынам... сынам... сынам... — А як ты назавеш сына свайго? Як час-

нымі бярэзнікамі і сцяганоснай славай («Увосень збіраецца ў лесе сівы партызанскі люд наведаць сяброў пахаваных, аддаць штогодні салют»)...

Яна выказала б сваё прызнанне на мове той Вечнасці і Вернасці, якія сталі падмуркам ідэйнай страсці, самай галоўнай адзнакі народнасці: «Прылучацца нам варта не да прагнай гайні, — да звычайнага жарту, да дзіцячай гульні». У роднага краю ёсць свае святыні і свае вымярэнні, свае крыўды і свае чыстыя дажджы, свае існасць і галоўныя словы:

Я веру словам простым і суровым:  
Радзіма, камуніст, прысяга, смерць.  
І толькі «зраду» — выклятае слова  
Не мог я ні ўспрыняць, ні зразумець...  
Ды не магу я на ўвесь свет набычыцца,  
Што недзе побач подласць, прагнасць, муць,  
Што нейкія здобытчыкі, здобытчыцы  
Усё падмінаюць, цягнуць і ірвудць.  
Я ведаю двайную бухгалтэрыю  
Іх слоў...  
А я між курных сцен  
Вучыўся словам матчыным,  
І веру я  
У праўду іх, у іх дакладны сэнс.

І раптам:  
То ў надзеях, то ў скрусе  
Безаглядна жывеш.  
Нібы конь той, па крузе  
Усё ідзе і ідзе.  
Іншы раз ірванешся —  
Па гаючы глыток  
Паляціш.  
Спадзяешся:  
Будзе новы віток.

Трэба мець выключны пазытыўны густ, мужнасць сумлення і мудрасці, каб ставіць побач творы абвострана грамадзянскага гучання і вось такія імпульсіўныя, па-юнацку максіmalісцкія споведзі. Спачатку чытаеш іх як сваё, нібыта выцягваеш з уласнага сэрца даўнюю стрэмку, і толькі пасля ўспамінаеш, што гэта — пазтава.

Дакладнай, і пазтава таксама. «Мы ўсе, нібы зерні з калоссяў, з зямлі дзе ізноўку ў зямлю». Таму і здаецца мне, што, няхай сабе кароценькую, тэлеграму пазту магло адаслаць кожнае з тых жыццяў, якія дзялялося яму перажыць у творчасці, перагарнуць, прываваць і якія яшчэ трэба будзе пачынаць з парэстка пашчоты і болю. Таму і ўяўляецца пазтава «служба» (тут не да чыноў і рангаў) у здольнасці адчуваць сябе, свае пачуцці і словы, адрозніваць некалькіх часова-прасторавых вымярэнняў.

Так, споведзь бывае напісаная і крывіць, здавалася б, зусім не абстрактна-сімвалічнай, а якраз той, што адзіна прыдатная для клятвы ў вернасці, каханні, гатоўнасці да самаабвяржання. Прыгледзься, і ты ўбачыш, што многія вершы Панчанкі нагадваюць наструеныя патрабавальнасцю да самага сябе артэрыі і вены, з якіх пырскаюць на паперу ярасць, надзея і непадкупнасць.

Гэта — ліст. Напісаны той жа моваю, якой усе мы вучыліся ў народа. І я ўжо не ведаю, калі і кім ён адасланы. Тым палеглым жытам «ад Прыпяці і да Дзвіны», што ўсё ж было адваявана ў непагадзі сярпамі з гербаў і сцягоў? Пачаткам вясны з вярбінкамі ці звонкай восенню, пранізанай наскрозь вятрамі, калі ідзе «дарогай болю, удач і страт»? Ці проста — той матчынай калыханкай, з павучай рабрынкай якой ствараюцца самыя важкія пазмы і легкакрылыя лірычныя летуценні? «Ты зноўку, як калісьці, мяне пакальшыш у песеннай калысцы і прашапчы: пішы!»

Валянціна КОУН.

## КНИГАПИС

Ivan Ptašnikav Cas knávratu



І. ПТАШНИКАЎ. Час вяртання. Проза народаў СССР. На чэшскай мове. Прага, «Адэон», 1981.

«Час вяртання» — пад такой назвай пабачыў свет на чэшскай мове раман Івана Пташнікава «Мсціжы». Перакладзены шчырым і даўнім сябрам Беларусі Вацлавам Жыдліцім, ён дае магчымасць чэшскаму чытачу адчуць усю адметнасць пташнікаўскай прозы, з яе сакавітай мовай, з дэталёвай вымалёўкай характару кожнага персанажу, дакладным раскрыццём тых абставін, у якіх дзейнічаюць героі пісьменніка.

Дарэчы, В. Жыдліці не толькі пераклаў раман, але і напісаў да кнігі пасляслоўе, у якім, аналізуючы творчы шлях І. Пташнікава, дае высокую ацэнку яму, заўважаючы, што Пташнікаў — з тых пісьменнікаў, якія ідуць у літаратуры сваёй, адметнай дарогай.

«Час вяртання» — не першая кніга І. Пташнікава, выданая ў сацыялістычнай Чэхаславакіі.

Я. КІРЭЯ.



А. МІЦКЕВІЧ. Пан Тадэвуш. Мінск, «Навука і тэхніка», 1981.

Кніга гэтая, выпушчаная выдавецтвам «Навука і тэхніка», выклікала цікавасць найперш тым, што пераклад слаўтага твора А. Міцкевіча ажыццэвалі выдатным беларускім грамадскім дзеячам і вучоным Браніславам Тарашкевічам.

Аб гэтай рабоце Б. Тарашкевіча, якая патрабавала вялікага напружання фізічных і духоўных сіл, падрабязна расказвае ў прадмове «Пераклад-подзвіг» Адам Мальдзіс, які падрыхтаваў да друку тэкст перакладу зпавет і каментарыі да яго. Спраўды, тое, што здзейсніў Б. Тарашкевіч, інакш як подзвігам і не назавеш. Кінуты за рэвалюцыйную дзейнасць уладамі буржуазнай Польшчы за краты, ён, нягледзячы на здэкі, на фізічнае і маральнае знясіленне, знаходзіць у сабе сілы, каб перакладаць твор менавіта польскага пісьменніка. Бо ведаў, што «санацыйныя ўлады не маюць нічога агульнага з гераічным і шматпакутным польскім народам». Бо адчуваў: паэма «Пан Тадэвуш» — вяршыня сусветнай паэзіі.

Сталася так, што доўгі час пасля смерці Б. Тарашкевіча тэкст перакладу лічыўся беззваротна страчаным і толькі ў 1978 годзе рукапіс яго пастаніў у аддзел рэдкай кнігі і рукапісаў Фундаментальнай бібліятэкі імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР.

Варта заўважыць, што «Пан Тадэвуш» даўно цікавіў беларускіх пісьменнікаў. Першым да перакладу яго звярнуўся В. Дунін-Марцінкевіч, потым — А. Ельскі. У наш час пераклад слаўтага твора — ва ўрыўках — рабілі М. Танк, С. Дзяргай, а цалкам — Я. Семлянон і П. Бітэль. Дарэчы, пераклад зроблены Я. Семлянонам, выходзіць неўзабаве асобнай кнігай у выдавецтве «Мастацкая літаратура».

С. КРАЙСКИ.

# Малітва аб РАДЗІМЕ

«Бой пад вечар скончыўся, а мы ўсё пра атаку, хоць былі ўжо «тыл». І ніхто яшчэ з нас не памыўся, і ніхто яшчэ з нас не астыў»...

Ёсць памяць проста чалавечая, проста людская. Яна грунтуе, аднак, памяць усенародную. Памяць франтавікоў трывалая асабліва тым, што ішла на перагаворы з будучым не з белым сцяжком парламенцёрства, але разам з ходам Вялікай Айчыннай вайны ўзнікала на скрыжаваннях дарог у вобліку вяселья і сур'езных, гаваркіх і стрыманых рэгуліроўшчыц магутнага руху, у чыіх руках трапяталі пад ветрам вогненныя сцяжкі, — да Перамогі!

Яна, бесмяротная рэгуліроўшчыца памяці вызваліцеляў, стаіць і сягоння на гістарычных пуцявінах, у старэнкім падцягнутым шыняльку, у па-мужчынску вялікіх ботах. І яе сцяжко да гэтай пары паказвае патрэбны ўсім нам накірунак — да міру і братэрства, стукае ў сэрца, ажыўляе даўно пражытае. Направа — разварочаныя абвугленыя танкі фашызму, налева — клубкі заржавелага канцлагернага дроту, за спіной — брацкія магільні, шпіталі і... званы. Званы Жукава ў прыбужскім сяле:

Дайшло пільмо да маршала,  
Дайшло да сэрца маршала,  
Прыслаў званы ім маршал  
З камандаю байцоў.  
Малебен перамогі  
Грымеў над Бугам нашым,  
Тады адказ ад маршала  
Чыталі сто разоў...

У памяці сапраўднага пазта ёсць здольнасць тварыць натхненне, мяняючы месцамі розныя эпохі і падзеі, знаходзячы для іх агульныя цэнтры перасячэння. Калі ўчарашняе натуральна робіцца цяперашнім, калі сённяшняе бачыцца з адлегласці мінулага. Ад змены лічбаў сума... Так, матэматычныя законы часам даюць добрую падсветку ўсяму, што падсумоўваецца гадамі. Але вы, савецкія воіны, і ў адзіночным, і ў множным ліку засталіся назаўсёды салдатамі міру. А сярод самых родных, як і некалі, — «свакі» па страснай сіле адданасці («Мы ўсё прайшлі: агонь і дым, каб злыдні пацішэлі. Былі ў акапе мы адным, былі ў адной траншэі і...» — «Петруся Броўку»), па

што перараслі ўсе нягоды і сталі, напэўна, жыццём, будзённасцю і мрояй, такой паўнамоцнай у краіне маленства, неаддзельнай ад чалавечай сталасці. Бо і сапраўды: «У кожнага быць павіна сваё баравіна, дзе трымаюць на зялёных руках сосны самае зыркае сонца». І тады да самазабыцця хочацца адпачыць душою і цэлам у мелодыі летуценняў: «Дзе начуе жаўранак, скажыце, ці на лёгкім воблаку, ці ў жыццё? Запытайся, ды ніхто не чуе... Пэўна, ў сэрцы жаўранак начуе». Але ж гэта адпачынак пазта, які не ведае спакойнага стану душы, але дорыць яго нам, абяцаючы ўласным талентам новую вышыню ці вышыню, — без узыходжання на якую нельга разгледзець і зразумець, здавалася б, такое простае, будзённае, як хлеб, вада, палетак, птушка: «Якою прысніцца маці, такою і будзе песня».

І я не ведаю, — можа, быў гэты ліст адасланы з хмарачоснага Нью-Йорка, з сесіі ААН, на якую паўнамоцным прадстаўніком беларускага народа ездзіў і Пімен Панчанка. Ужо былі разгаданы тыя «іерогліфы» нацыянальнага ўціску, што ўсё яшчэ нясе ў сваім нутры яго нізасць імперыялізм, ужо былі расшыфраваны гістарычныя крыжыкі тых эпох і кантынентаў, што пакінулі ў Брытанскім музеі «фараонаў муміі», рытуальныя маскі з фантастычнага параду вякоў, украдзеныя еўрапейскай цывілізацыяй скарбы афрыканскай свабоды.

Так, ён, гэты ліст, пэўна, напісаны яшчэ звычайнымі мінскімі дзяўчынкамі, аб якіх так светла ўспамінаў Пімен Панчанка на сесіі ААН, як аб самых надзейных «дыпламатах» міру, зямной даброты і радасці, ружовымі брусніцамі «дома, на белым сподачку», натуральнасць якіх яўна кантраставала з мёртвымі кветкамі-ягадкамі і пладамі ваенных планаў, што выношвалі і выношваюць «джэнтльмены... у белых манішках шакалы»:

Моляцца белыя, жоўтыя,  
чорныя,  
Адпрасаваныя, самавітыя,  
Усе такія вучоныя,  
Усе такія хітрыя...  
Вось так хвіліну,  
другую стаім  
З прыглушанымі вачыма.  
Заўсёды ў усёды ў сэрцы  
маім  
Малітва адна —  
Айчына.

П. Панчанка. Маўклівая малітва. Вершы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1981.

## КРЫТЫКА, БІБЛІАГРАФІЯ

**ПРОСТА БЫЛО** б пахва- ліць аўтара за актуаль- насьць тэматыкі, за зврот да праблем вытворчасці ў іх узаемазвязі з пытаннямі маральна-этычнага плана. А свае рахункі да мастацкай створанага ім прад'явіць у апошнім абзацы, пад традыцыйнай шыльдай: «На жаль...». Але, на жаль, пачынаць даводзіцца менавіта з крытычных заўваг.

Чакае адказу пытанне: чаго дамогся аўтар у параўнанні з першым сваім празаічным зборнікам — «Заводскія світанні»? Ці не паўтарыліся ў новай кнізе былыя пралікі і хібы — павярхоўнасць апісання, скупаватае на мастацкія сродкі вобразная сістэма, слабая індывідуалізацыя чалавечых характараў?.. І яшчэ не меней важна высветліць: ці ёсць у творы адкрыццё, якое аўтар робіць і для сябе і для чытача, убачыўшы ці адчуўшы ў наваколным свеце нешта такое, чаго да яго ніхто не бачыў і не адчуваў? Няхай яно, гэтае адкрыццё, неабавязкова ўражае грандыёзнасцю, няхай часам выглядае «камерным», але заўжды нясе ў сабе адбітак творчай індывідуальнасці мастака, навізны яго манеры і даецца аўтару не інакш, як шляхам напружанага пошуку, адсейвання лішняга, штучнага, іншароднага.

А калі мастак звяртаецца да

І. Канановіч. Белы чыгун. Аповесць, апавяданні. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1981.

так званай вытворчай тэматыкі, да яго творчых пакутаў дадаюцца цяжкасці, звязаныя са спецыфікай матэрыялу. Недзе там, у награваным металу, бетону, пластмасе, на стыку тэхналогіі і псіхалогіі, знаходзіцца тое, што называюць чалавечым аспектам вытворчасці, і яго не заўсёды лёгка выявіць ва ўсёй паўнаце і па-мас-

туснёй, шумами і рытмамі. У аповесці «Белы чыгун» гукавое афармленне сапраўды ўражае, проста-такі аглушае, даводзіцца нават наракаць на яго назойлівасць: «жалобна стагналі тэлефоны», «вылі за сцяной вібраторы, вытрасаючы з бункераў фармовачную зямлю, адрыўіста грукалі машыны, стракаталі кулямётнымі

дзверы; сюды не заходзяць, а забягаюць, нават «улятаюць», з крыкамі, «з лямантам» — нешта здарылася! Паспрабуем дапусціць, што такое бывае і ў жыцці. Але ці варта злоўжываць адным і тым жа, даволі зацягнутым, прыёмам?

Так прасцей — вось у чым справа.

Лёгка пакласці рэйкі, паста-

праваў у чыгуналіцейным фармоўшчыкам, майстрам, затым служыў у арміі. Пазней завод накіраваў на вучобу ў інстытут, ліцейны факультэт якога скончыў з адзнакай «выдатна». (Заўважым мімаходзь, калі «выдатна», то значыць з «адзнакай». — П. В.). У інстытуце ён сустрэў і пакахаў Галю. І далей амаль тымі ж фразамі-канцэлярытамі апавядае гісторыю кахання Астаповіча і яго будучай жонкі.

Не дужа выразныя і моўныя сродкі, з дапамогай якіх аўтар імкнецца перадаць душэўныя зрухі персанажаў у пераломныя для іх моманты. Вось, напрыклад, характарыстыка ўнутранага стану Адама, зухаватага шафёра з апавядання «Позні рэйс»: «Пачуццё ўрачыстасці з выпадку жончыных імянін межавала са стомленасцю».

Былы металург Мятліцкі з аповесці «Белы чыгун», кранаўшчык Сяргей Грыбоўскі з апавядання «Рабочы сход», пажарнік Цімошка Залушны («Канарэйка»), канструктар Ніна Яродкая («Забуты вальс») — усе гэтыя персанажы розніцца па сваіх, так сказаць, біяграфічных дадзеных (узрост, прафесія, сямейнае становішча і гэтак далей), але што датычыць унутранага іх вобліку, то тут, безумоўна, ёсць адно і вялікае падабенства: гэтыя людзі не жывыя, а намаляваны на кардоне, ды яшчэ бляклымі фарбамі. Вось вынік недастатковага псіхалагічнага абгрунтавання характараў і ўчынкаў дзейных асоб.

Не знаходзіць паўнакроўнай мастацкай рэалізацыі задума аповесці. Сутнасць «вытворчай» сюжэтнай лініі можна пераказаць у некалькіх сказах.

# ПА АБКАТАНЫМ ШЛЯХУ

тачку асэнсавач, не паўтараючы пры гэтым іншых і сябе самога. Што ж, творчы працэс і ў часы Гамэра, і ў век НТР быў і застаецца няпростым...

Але, відаць, ва ўсе вякі існавала і спакуса: сысці са сцяжыні, якую пракладаеш па цаліку, і ступіць на гладкі, абкатаны бальшак, пакарыстацца знаходкамі, ад якіх папярэднікі ўжо, мабыць, адмовіліся... І тады многае, што раней бачылася цяжкім, уявіцца простым і зручным.

Нялёгка шукаць новыя, адпаведныя часу сродкі мастацкага вырашэння праблем чалавека і вытворчасці. Чым імкніцца да глыбокай, змястоўнай вобразнасці, вядома ж, лягчэй упрыгожыць тэкст чыста знешнімі атрыбутамі вытворчага асяроддзя. Каб чытач адчуў: трапіў ён не абы-куды, а на завод з яго дзелавай мі-

чэргамі адбойныя малаткі», «ашалела выў ротар пескарэта» і г. д. і да т. п.

Вытворчыя атрыбуты вызначаюць і чалавечы побыт, што знаходзіць адбітак у адпаведных эпітэтах і параўнаннях. Напрыклад, сарочка, якую апаранае галоўны герой аповесці, малады начальнік цэха Андрэй Астаповіч, «белая, як вокіс цынку». Прапановы па рэканструкцыі цэха, якія збіраецца зрабіць Астаповіч, павінны быць, мяркуе ён, «дакладнымі, як шпіндзель станка...» А калі Астаповіч аднойчы ўзіраецца ў жнівеньскае неба і бачыць у ім зоры, то яны нагадваюць герою «іскры толькі што выпушчанага з вагранкі чыгуну».

Такімі ж штучнымі, аднастайнымі сродкамі карыстаецца аўтар, спрабуючы падкрэсліць дынамізм, напружанасць дзеяння. У кабінце начальніка цэха бесперапынна грукваюць

віць на іх герояў і штурхаць іх у спіну, каб рухаліся, пазбаўлены ўласнай волі і самастойнасці ўчынкаў. Станоўчыя — любяць сваю работу, няспынна думаюць аб ёй, кахаць умяюць прыгожа і — прыгожых. Адмоўныя — гультайнічаюць, махлююць, але час ад часу і перавыхоўваюцца, за выключэннем самых адпетых нягоднікаў. У раскрыцці характараў адчуваюцца тыя ж аднастайнасць і ардыннасць.

Не ў тым бяда, што біяграфіі людзей, выведзеных аўтарам у аповесці і апавяданнях, досыць простыя, небагатыя на яркія эпізоды. Мінулае чалавека можна было б адлюстравач (хаця б некалькімі штырхамі) так, каб адчулася: герой жывы, непаўторны, індывідуальны ў сваіх рысах. Замест гэтага аўтар абыходзіцца прастай біяграфічнай даведкай: «Некалі Астаповіч

гоф. Цудам уцёк адтуль. Актыўна змагаўся ў партызанскіх атрадах. Арганізаваў і ўзначаліў атрад імя Кастуся Каліноўскага. З войскамі Савецкай Арміі прайшоў шлях ад Варшавы да Берліна. Быў паранены. Пасля вайны вучыўся ў інстытуце, настаўнічаў у вёсцы, быў журналістам...

Гэтымі вехамі пазначаны жыццёвы шлях Аляксея Карпюка да пачатку творчасці. Пачатак жа творчасці адносіцца да 1953 года, калі з'явілася аповесць «У адным інстытуце». Аўтару тады пераваліла ўжо за трыццаць. Але супастаўляючы ўсё напісанае Карпюком з ягонай біяграфіяй, бачым, што адносна доўгі шлях у літаратуру для яго зусім не выпадковы. Тут ёсць пэўная ўнутраная неабходнасць: дзесьці сам характар таленту патрабаваў гэтага.

Карпюк (і ў гэтым красамоўна пераконаваюць творы, змешчаныя ў двухтомніку) піша заўсёды пра тое, што так ці інакш звязана з яго асабістым лёсам, з лёсам блізкіх яму людзей. Творы вылучаюцца моцнай насычанасцю, рэальнасцю, жыццёвымі фактамі. У іх ґрунтоўная аўтабіяграфічная (найчасцей) або дакументальная аснова, па-мастацку як бы непрыхвапаная, выяўленая адкрыта. Часамі нават быццам знарок падкрэслена. Письменнік заўсёды (выключэнні — зусім рэдкія) неспрэчна сам прысутнічае ў творы, ён не хаваецца ад чытача за «падстаўных асоб» (сваіх герояў), не ўтойвае асабістых адносін да таго, пра што піша, — людзей, фактаў. Схільнасць да аўтабіяграфічна-дакументальнай жыццёвай напоўненасці твораў арганічна спалучаецца з неспрэчна-адкрытай, шырай манерай апавядання — то рамантычна-лірычнай, то стрымана дакладнай, публіцыстычнай. Прычым, адкрытасць і шыраць — рэзка выражана, недыпламатычна як бы. Творам Карпюка верыш. З ім можна часам не пагаджацца, можна што-нішто адмаўляць, але не верыць нельга. Да таго ж у абгрунтаванні сваёй пазіцыі, у сцвярдзенні сваіх думак аўтар паслядоўны, упарты, палемічны.

Падзеі ўсіх, па сутнасці, твораў письменніка адбываюцца ў ягоных родных мясцінах, у тым кутку зямлі, дзе прайшло далёка не заўсёды бестурботнае дзяцінства, напоўненае рамантыкай барацьбы юнацтва, гераічна і драма-

тычная маладосць. Куток гэты (паўночна-заходняя частка Гродзеншчыны, часткова паўночна-ўсходняя Беластоцчына) адметны ў многіх адносінах. Населены ён людзьмі розных нацыянальнасцей, рознага веравызнання. А гэта ў пераломныя для народа перыяды жыцця (было ж іх так многа) не магло не выклікаць вострай сацыяльнай і ідэалагічнай барацьбы, не магло не стаць прычынай сур'ёзных непараўменняў. Умовы жыцця людзей фарміравалі іхні светапогляд, іхную псіхалогію.

Усё гэта бачыў, усведамляў, можна сказаць, гэтым жывым і Аляксеем Карпюком — пісьменнікам, чалавек. Гэта дало рэальную аснову ягонай творчасці, вызначыла ў нейкіх істотных момантах яе характар.

У літаратуры наогул, датычна Карпюка ў прыватнасці, пэўная абмежаванасць геаграфіі ўзноўленых падзей ні ў якой ступені не можа ўплываць на іх ідэяна-мастацкую значнасць. Жыццё — гэта бясколаца мноства палажэнняў, сітуацый, канфліктаў. Для пісьменніка важна іх убачыць у гістарычнай сувязі і абумоўленасці, адчуць і выявіць іх агульназначны змест і духоўны сэнс, ісці ў глыбіню. Такі падыход у найбольшай ступені магчымы ў адносінах да таго, што спазнана табою асабіста, стала, па сутнасці, тваім унутраным набыткам. Узаемаадносін Карпюка-пісьменніка з рэчаіснасцю менавіта такія. Факты, сітуацыі, вобразы, настрой пераважнай большасці ягоных твораў, у першую чаргу такіх, як аповесць «У адным інстытуце», «Данута», «Пушчанская адысея», «Па кветку шчасця», спачатку былі ім як бы рэальна «перажытыя», а потым ужо набылі мастацкае ўвасабленне. Увогуле ж ёсць усе падставы сцвярджаць, што Карпюк сябе пісьменніка знайшоў у сабе чалавек, грамадзянін. Маецца на ўвазе ўвесь аб'ём твораў, найбольш істотныя іх самаменты, Але аўтабіяграфізм тут не самамэта, не мэта а асноўны прынцып мастацкага адлюстравання і спасціжэння рэчаіснасці.

Узнаўленне перажытага пачалося з падзей самых блізкіх па часе, змацяўнальных настрой, змест якіх адчуваюцца неспрэчна, як бы жывы ў аўтару. Сучаснасць была прамым іх працягам.

Першыя пасляваенныя гады, іх нягоды

## Глыбокае КАРЭПІЕ

Па старонках выбраных твораў Аляксея Карпюка

У 1965 годзе ў часопісе «Маладосць» Аляксей Карпюк надрукаваў сваю аўтабіяграфію, красамоўна названую «Мая Джамалумга». Там ён пісаў: «Для чаго чалавек жыве? Мабыць, для барацьбы за праўду. У мой век праўда знаходзіцца ў вялікіх ідэях камунізму, я за іх змагаўся, як толькі мог. Канечне, часам рабіў гэта няўмела, а часамі груба, але гэта ішло ад неразумнення і ўзросту. У сваё апраўданне я прываджу словы Льва Талстога: «...Чтобы жыць чесно, надо рваться, путаться, биться, ошибаться, начинать и бросать и вечно бороться...» А спокійнае — душевнае подлость...»

Гаварыў гэта А. Карпюк, маючы за плячамі немалы і нялёгі жыццёвы вопыт. Прайшлі гады. Письменнікам шмат зроблена. Перад намі два важкія тамы ягоных выбраных твораў. Хочацца падкрэсліць: у Карпюка творы менавіта выбраныя. Бо сёння вельмі часта замест «выбраных» больш дакладна было б пісаць сабраныя і падобраныя: уключаецца ўсё, нават тое, што было напісана яшчэ ў школьныя гады. Маўляў, няхай чытач бачыць, як ішло станаўленне таленту, няхай ведае, што былі і горшыя творы. Магчыма, чытачу і варта ўсё гэта ведаць (хаця, шчыра кажучы, тут матэрыял хутчэй для даследчыкаў літаратуры), але ці не занадта веданне гэтае высокую цану мае: трэба ж усё перачытаць, часта прымушаючы сябе. Ды, здаецца, некаторых аўтараў «выбраных» такія дэталі мала хваляюць.

А. Карпюк. Выбраныя творы ў двух тамах. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1980.

Пра Карпюка, пра ягоныя выбраныя творы якраз гэтага не скажаш. А пачынаеш чытаць, перачытваеш раман-быль «Вершалінскі рай», аповесці «Пушчанская адысея», «Данута», апавяданні — і словы з даўняй аўтабіяграфіі пачынаюць гучаць яшчэ з большай пераканальнасцю, з большай праўдзівасцю, чым нават тады, калі былі напісаны. Пражытыя гады, творчасць пісьменніка з усёй сілай пацвярджаюць і сцвярджаюць іх слухнасць, іх праўду.

Аляксей Карпюк адносіцца да тых пісьменнікаў, чья творчасць народжана жыццём у самым прамым і неспрэчным сэнсе. Яна сваёй рэальнай асновай, падзеямі, сітуацыямі, сваёй ідэяльнай некіраванасцю, высокай грамадзянскай і этычнай мэтай з'яўляецца натуральным і неабходным працягам і выяўленнем самога пісьменнікавага жыцця. Паводзіны творчыя і паводзіны жыццёвыя — для Карпюка адзіна непадзельнае; тут адно вынікае з другога, адно абумоўлена другім. Такое ў літаратуры сустракаецца далёка не заўсёды. Выраслае значэнне набываюць умовы фарміравання творчай асобы.

Умовы, у якіх прайшлі дзяцінства і юнацтва, прайшла маладосць будучага пісьменніка, былі надзвычай складаныя, насычаны неверагоднымі выпрабаваннямі. У 1934 годзе 14-гадовы хлопчык трапіў пад суд за спробу ўцячы з буржуазнай Польшчы ў СССР. У гады нямецка-фашысцкай акупацыі ўваходзіў у склад падпольнай дыверсійнай групы. У 1943 годзе быў арыштаваны, апынуўся ў канцэнтрацыйным лагеры Штут-

Адстаючы ўчастак завода — ліцейны цэх — узначальвае малады спецыяліст Андрэй Астаповіч. Энергічны, напорысты, ён у хуткім часе наводзіць тут парадак. Цэх пачынае выконваць план. Але раптам адзін з рабочых выпадкова атрымлівае цяжкую траўму, і начальнік цэха збіраюцца звальняць. Але рабочыя дружна заступаюцца за свайго кіраўніка. Сюжэт, адзначым, не вызначаецца навізнай. Аднак і ў яго межах дастаткова прасторы для творчага пошуку. Толькі твор расчароўвае...

халодных, павярхоўна-апісальных дэталей не-не дый прагучыць шчымлівая нотка смутку і спачування, і тады аўтару верыш.

Так і не сышоў аўтар з таго абкатанага бальшака, якім даволі зручна і проста было крочыць. Калі ж час ад часу і імкнуўся вырвацца з яго палону — яркага вобраза, свежага, ёмістага слова не знаходзілася. На фоне суцэльнага гладкапісу такія спробы сапраўды выглядаюць нечаканымі, але найбольш уражваюць сваёй штучнасцю і недарэчнасцю. Вось з'яўляецца «сакратарка з вогненна-рыжай прычоскай» (ці мае прычоска колер?), а яе калега, цётка Шура, паказваецца «з цыгарэтай у тонкіх, па-жаноцку прыгожых, без манікюру, пракураных ад табачнага дыму пальцах»... Дзіўнае ўяўленне аб жаночай прыгажосці, ці не праўда? Знойдзем у тэксе і «вогненна-шэрыя вочы», і «худыя невыразныя ногі», а пра адну са станючых гераній будзе сказана без аніякай літасці: «У яе здаровым, упітаным целе, як цунамі, бушуе пачуцці і шукаюць выйсця».

Закрываючы кнігу, з жалем адзначаеш: не, не адбылося адкрыцця, якога чакаеш заўсёды. Яно было проста немагчыма, бо ў аснове напісанага — свядомая ці падсвядомая аўтарская ўстаноўка на другаснасць, адмаўленне ад творчага пошуку ў надзеі, што выратуюць калісьці апрабаваныя, сцёртыя ад частага ўжытку прыёмы, выратуе тэма.

На абкатаным шляху бывае слізкая...

Пятро ВАСЮЧЭНКА.

## ПОМНІКІ НАРОДНАГА ЎМЕЛЬСТВА

Калі заходзіць размова пра помнікі гісторыі і культуры, звычайна згадваюцца велічныя архітэктурныя збудаванні, старажытныя гарадзішчы і курганы, помнікі воінскай славы. Але берасцяная вярэнька, гліняная цацка-свістулька, тханы паясок? Нават не кожны зацікаўлены краязнаўца з зборальнік зверне ўвагу на гэтыя традыцыйныя, але, на першы погляд, такія мала прыметныя творы народных майстроў. Вось і атрымліваецца, што аддзелы матэрыяльнай і духоўнай культуры нашага народа ў многіх краязнаўчых музеях, асабліва раённага маштабу, прадстаўлены звычайна калаўротам, ступай ды лапцямі. Таму недарэмна краязнаўцы, музейныя работнікі, настаўнікі — карачэй, усё, хто цікавіцца нашай спадчынай, правілі такую цікавасць да кнігі «Помнікі этнаграфіі», падрыхтаванай калектывам этнаграфу з Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР.

Кніга ўяўляе сабой зборнік артыкулаў па асноўных раздзелах матэрыяльнай культуры беларускага народа: дойлідства, прыладах працы, транспартных сродках, рамёствах і промыслах. Кожны артыкул дае па-этычна-дакументальнаму, але вычарпальнаму звесткі пра матэрыялы, інструменты, характар вытворчасці, канструкцыю,

Помнікі этнаграфіі. Мінск, «Навука і тэхніка», 1981.

рэгіянальныя асаблівасці таго ці іншага вырабу. Усе артыкулы ілюстраваны здымкамі ці малюнкамі, і гэта вельмі важна, бо сёння ўжо далёка не кожны ведае, што такое, напрыклад, лучнік, рынка, барыла, латуха ці басэля. Даводзілася назіраць, як музейныя работнікі, размаўляючы з насельніцтвам, нібы своеасабліваю інструкцыю, разгортвалі згаданую кнігу, і справа ішла больш паспяхова.

Асабліва актуальнай праблема збору ўзораў этнаграфіі стала ў сувязі з работамі па стварэнні Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і быту. Як вядома, ніводзін музей не можа быць створаны сіламі толькі музейных работнікаў. Тым больш гэта датычыць этнаграфічнага музея, бо нешматлікая музейная група не можа ахапіць кожны куточак рэспублікі, заглянуць у кожны дом. Важны ўклад у гэтую важную справу могуць унесці мясцовыя энтузіясты, аднак яны маюць вялікую патрабу ў навукова-метадычнай дапамозе, што і яны збіраюць. Выданне якое і ўяўляе сабой такую вольную своеасабліваю «інструкцыю».

Возьмем, скажам, раздзел «Ганчарства» (аўтар С. Мілючэнкаў). Горан ды ганчарны круг — воль, бадай, і ўсё, што можа назваць звычайны чытач, калі яго спытаць пра ганчарскае начыненне. Аказваецца, яно налічвае больш двух дзесяткаў розных прылад, якія, вядома,

павінны быць прадстаўлены ў хаце ганчара з этнаграфічнага музея. Яшчэ больш шырока дэпю зон ганчарных вырабаў: кухонны, сталовы, гігіенічны посуд, сасуды для піцця, посуд для захавання і транспартавання прадунтаў і ежы, дэнаратыўная і архітэктурна-будавнічая кераміка, цацкі. Кожная з гэтых груп уключае дзесяткі відаў вырабаў, нярэдка досыць розных у кожным кутку рэспублікі.

Гэтай жа падрабязнасцю і энцыклапедычнасцю вызначаюцца раздзелы «Народнае дойлідства» (У. Гуркоў, С. Цярэцін, С. Серага), «Сельскагаспадарчыя прылады працы» (Л. Мінько, Л. Малчанова, М. Лобач), «Дрэвапрацоўчыя рамёствы» (В. Цітоў), «Ткацтва» (Г. Курыловіч), ды і ўсе іншыя прадстаўленыя ў зборніку.

Як правільна адзначаецца ва ўводзінах, дапаможнік не ахоплівае ўсе бакі матэрыяльнай культуры, і ўсё ж шкада, што ў ім не знайшлося месца для раздзела «Народнае мастацтва». Праўда, нельга сказаць, што яно апущана зусім. Многія яго ўзоры, якія выконваліся як прадметы утылітарнага характару (адзенне, мэбля, гліняная пластыка), трапілі ў адпаведныя раздзелы. Але асобныя віды, якія маюць самастойны дэнаратыўна-мастацкі характар (роспіс, аплікацыя саломы, драўляная скульптура, выцінанкі і інш.), аказаліся, на жаль, па-за межамі дапаможніка.

Не хапае і раздзела «Абрадавыя вырабы». А калі больш дакладна, гэта ці не самы неабходны раздзел для такога выдання, бо ні ў адным з нашых музеяў, на жаль, не знойдзеш ні традыцыйнага караваі, ні пернікаў, ні пісанак, ні каленных масак і зорак. А калі на гэта своечасова не звярнуць увагу, то некаторыя звонкі народнай спадчыны могуць быць страчаны назаўсёды.

Можна было б указаць і іншыя, больш дробныя пралікі, але ўсё ж нельга не аддаць належнае выданню: яно, без сумнення, стане (і ўжо стала) добрым дапаможнікам, настольнай кнігай для ўсіх тых, хто неаб'явава да нашай спадчыны.

Яўген САХУТА.

і радасці, страшэнныя цяжкасці і безагляднае імкненне да лепшага, вучоба і каханне, спрэчкі пра сённяшні дзень і балючыя ўспаміны пра дзень мінулы — усё гэта складае змест, вызначае ідэйны пафас твораў, якія ўвайшлі ў першую кнігу пісьменніка «Дзве сасны».

Пазней Аляксей Карпюк пачынае ісці як бы ў глыбіню асабіста перажытага, думаць пра крыху больш далёкую гісторыю народа і месца чалавека ў ёй. Так нарадзілася аповесць «Данута», якая прынесла аўтару сапраўдны поспех і шырокую вядомасць. Дарэчы сказаць, што твор выдаваўся на рускай, украінскай, латышскай, польскай і чэшскай мовах. Аповесць вяртае чытача да падзей Вялікай Айчыннай вайны, і далей і больш — да жыцця на «крэсах». Падзеі падаюцца як успаміны Янкі Барташэвіча, галоўнага героя, ад імя якога вядзецца апавяданне.

Герой «Дануты» (а гэта будзе характэрна і для пазнейшых твораў пісьменніка) надзелены дапытлівым розумам, самастойнасцю мыслення, развітым пачуццём чалавечай годнасці. Сэрца ягонае адкрыта жыццю. Ён нясе ў сабе сваё асяроддзе, свой народ; ён прагне грамадскай дзейнасці. А дзейнасць гэтая — барацьба за свабоду народа. Жыццё грамадскае, суровае і геранічнае, падаецца ва ўспамінах героя як абставіны, умовы, у якіх расквітнела і згасла першае, прыгожае і рамантычнае, каханне. Сам пісьменнік у невялікім уступе да твора зазначае, што «аповесць — гэта каханне, барацьба і геройства», «пра каханне ў бурлівым час вялікіх падзей». Увогуле няшмат у нашай прозе знойдзем твораў, дзе б так лірычна ўсхвалявана, на такой рамантычна-чыстай ноце было расказана пра гэтае вялікае чалавечы пачуццё, дзе б вобраз каханай выпраменьваў столькі пяшчоты, столькі рамантычнай абаяльнасці і чысціні.

Успаміны героя ў творы (а гэта, па сутнасці, сам твор) — адначасна ягоныя перажыванні мінулага.

У лёсе самога пісьменніка, у лёсе ягоных герояў падзеі Вялікай Айчыннай вайны займаюць асаблівае месца. І асабліва праўдзівае, асабліва глыбокае адлюстраванне знайшлі яны ў аповесці «Пушчанская адысея». У лёсе галоўнага героя Алеся Кучынскага вельмі выраз-

на высвечваецца лёс самога аўтара. Адсюль моцная пераканальнасць твора, яго стрыманая ўнутраная эмацыянальная сіла.

У «Пушчанскай адысеі» няма шырокіх, разгорнутых карцін партызанскай барацьбы, мала месца адведзена апісанню баявых аперацый. Увага пераважна скіравана на высвятленне складанага, супярэчлівага працэсу станаўлення і разгортвання ўсенароднага супраціўлення ворагу. З гэтай прычыны пісьменнік значнае месца адводзіць паказу жыцця сялян ва ўмовах акупацыі, паказу партызанскіх будняў. Для пераважнай большасці сялян праца на зямлі, клопаты пра гаспадарку, пра сям'ю непарыўна звязаны з барацьбай з ворагам, складаюць нешта адзінае. Пісьменнік тут ішоў за жыццём: такім яно было ў тыя часы.

Партызанская вайна, якой яна паказана ў Карпюкавай аповесці, — вайна народная. Паказана яе складанасць, яе стыхійны ў многіх адносінах характар, паказана ўнутраная неабходнасць узнікнення яе ў тых абставінах, абставінах варажэга нашэсця. Супраціўленне нараджалася натуральна, арганічна. Характэрна ў гэтым сэнсе першая сустрэча Алеся Кучынскага з партызанамі. Герой успамінае — расказвае:

«Дагэтуль партызан фактычна не бачыў... Вобраз лясных герояў стварыў сабе сам. У маім уяўленні былі яны людзі рослыя, энергічныя, дужыя і хадзілі асабліва: пружыніста, лёгка, каб не пакідаць слядоў ды не трашчаць галлям... Усё атрымліваецца не так.

Нават я сярод партызан — самы высокі. І крочаць яны цяжка, няўключна, шоргаюць халявамі, спатыкаюцца аб карэрні і пні. На адным чалавеку — вярнуць кажух, на другім — вайсковы шынель, на трэцім — дэсантная курткі, на чацвёртым — палітэчка-рэзган... Скарыпін — камандзір... крысёць шыняля заткнуў за пояс, як рыбак. Танкашыі хлапец трымае вінтоўку на плячы прыкладам уверх.

Хлопцы чамусьці злыя і раздражнёныя: гыркаюць адзін на аднаго, кашляюць, чухаюцца, шморгаюць насамі.

Адным словам... перада мной... людзі, падобныя больш на дрывасекаў ці рамонтнікаў...»

Потым Кучынскі пераканваецца, што гэта і ёсць людзі штодзённай працы, звы-

чайнай сяляне ў некалькі незусім звычайнай для іх ролі ваякаў. Гэты аўтарскі погляд на партызан характэрны для ўсёй аповесці. Ён ляжыць у аснове мастацкага паказу партызанскага руху як усенароднага супраціўлення. Сцвярджаецца гэта вобразнай сістэмай, маральна-этычнай аўтарскай пазіцыяй, аптымістычнай, здаровай у аснове сваёй атмасферай народнага светаадчування, якая пранізвае ўвесь твор. Геранічнае і звычайнае, трагічнае і камічнае арганічна зліваюцца, ствараючы рэальную карціну жыцця народа ў змаганні за праўду, за светлую будучыню.

Пасля аповесці «Пушчанская адысея», твора, відаць, найбольш аўтабіяграфічнага, Аляксей Карпюк імкнецца як бы адсыці ад падзей, непасрэдна ўзятых з асабістага жыцця. Яго пачынае ўсё больш цікавіць мінулае непасрэдна тых людзей, сярод якіх ён жыў, жыў, няпростая гісторыя працягнуў роднай зямлі. Гісторыя з яе параднага, які кажучы, боку; тая гісторыя, што складае славу народа, тая, якую можна ганарыцца. Але і гісторыя, якую не хочацца прыгадаць, за якую даводзіцца, хочаш ці не хочаш, чырванець. Але што было, тое было.

Так у Карпюка нараджаюцца два падзейна зусім супрацьлеглыя творы: аповесць-хроніка «Па кветку шчасця» і раман-быль «Варшавінскі рай». Адзін пра нягаснае імкненне народа да свабоды, да сацыяльнай і нацыянальнай незалежнасці, пра тое, як жыццё, асяроддзе, абставіны фарміруюць чалавека, якія сілы ў ім абуджаюць. (На жаль, твор гэты, аповесць-хроніка «Па кветку шчасця», не ўключаны ў «Выбраныя творы»). Другі — пра тое, да чаго можа дасягнуць не проста аднаго чалавека, а народ невыносны сацыяльны і нацыянальны прыгнёт, якое атрутае зялёнае можа прарастаць, нават быць на глебе духоўнай спустошанасці.

«Варшавінскі рай» — раман-быль. Пісьменнік расказвае пра авантуру саматужнага прарока Аляша Клімовіча, цемрашальства сектантаў. Але, даследуючы гэтую авантуру, паказваючы яе шматлікіх удзельнікаў, Карпюк здолеў выявіць яе сацыяльны і духоўны вытокі, тую грамадска-гістарычную глебу, на якой могуць узнікаць падобныя антыча-

лавечыя, антынародныя з'явы. «У рабоце над раманам «Варшавінскі рай» ён (пісьменнік.—С.А.) дапытаў мо з тысяч дзяздыкоў і цёткаў, дзядоў і бабаў», — сведчыць Д. Бічэль-Загнетава. Напэўна, адсюль, з гэтай моцнай зацікаўленасцю ў стыхію народнага жыцця, узнікла і сама агульная эмацыянальная атмасфера твора, сама манера выкладання падзей, дзе гумар, з'едлівая іронія, сарказм і нават гратэск займаюць значнае месца.

Сам пісьменнік у гэтым творы прысутнічае таксама як дзейная асоба (у пэўным тэксе), але не займае галоўнага месца. Ён нібы з сённяшняга дня, з сучасных асабістых і грамадскіх духоўных пазіцыяў ацэньвае мінулае, выварае яго сапраўдную сутнасць.

У сваю ж чаргу, мінулае, выяўленае ўсебакова, прымушае больш пільна прыгледзецца да сучаснасці, рэзка акрэслена ўбачыць у ёй і станоўчае, і адмоўнае, шкоднае для нашага жыцця. Вялікая колькасць апавяданняў, замалёвак, напісаных у апошняй гады (яны не ўключаны ў двухтомнік), скіравана пераважна на выяўленне духоўных каштоўнасцей, выяўленне ўнутраных набыткаў і пэўных страт у людзей нашага часу. У выкрыцці адмоўнага аўтар публіцыстычна адкрыты, рэзкі, непрымірны, адначасна заклапочаны, устурбаваны.

Ідэйны напал, праўдзівасць і разам нязменна рамантычнае імкненне да святла і прыгажосці, якасці, якія так прывабліваюць у лепшых творах Карпюка, народжаны геранічнай барацьбай народа. Сам пісьменнік узмужнеў у гэтай барацьбе, загартваўся. У ёй — крыніца ягонай духоўнай устойлівасці, чалавечай годнасці, крыніца агульназначнасці таго, пра што піша. Глыбокае карэнне, што лучыць пісьменніка з родным краем, з народам, жывіць ягоную творчасць, напаяе яе жыватворнымі сокамі зямлі, робіць патрэбнай і карыснай людзям.

«Ад таго, што жывеш на свеце, трэба, каб і другім людзям лягчэй было».

У гэтых словах, сказаных у аўтабіяграфіі, сутнасць чалавечай і мастакоўскай пазіцыі Аляксея Карпюка, сутнасць таго, што ён робіць і зрабіў (у лепшых сваіх творах) у роднай літаратуры.

Серафім АНДРАЮК.

Платон **ВАРАНЬКО**

## Беларускі матыў

Не хлебам і соллю,  
А бульбачкай дробнай  
У цёплых мундзірах  
Без смачных прыпраў  
Сустрэў на Палессі,  
Як блізкіх і родных,  
Нас хутар Затуліч  
І ў сэрца запаў.  
Запаў — са старымі людзьмі,  
З хлапчукамі,  
Запаў, быццам плач,  
Які рэжа мой слых, —  
З хацінамі курнымі,  
З іх ачагамі,  
З нядоўгім начлегам  
На лаўках пустых.  
Працяў мяне  
З першага погляду,  
Скрыпу  
Дзвярэй  
На пабітай шрапнеллю  
Сцяне...  
І — голас, глухі  
Ад прастуднага хрыпу:  
— Мой родны! —  
І я —  
Як у родным сяле:  
Стаю на парозе  
Бацькоўскае хаты,  
І маці мая  
Размаўляе са мной...  
— Ёсць бульбачка дробная! —  
Дыскі, гранаты  
Паклалі на лаўку  
І ўсёй грамадой  
Мы селі вячэраць...  
У хаце старая  
Прыкрыла печ засланкай —  
Стала цяплей.  
А ў сніх вачах яе  
Ласка такая,  
Што светла і цёпла  
Ад гэтых вачэй.  
Хоць хутар Затуліч —  
Чатыры хаціны,  
А ён прытуліў  
Партызанскі атрад,  
Свой бедны абед  
І сардэчнасць, гасціннасць  
Сумеў падзяліць  
На тры сотні салдат.  
Хоць дробная бульба —  
Без хлеба, без солі,  
Мне хутар палескі  
Дагэтуль відзеў:  
Свята ён струменіць —  
І помніцца з болей —  
Для нас, каўпакоўцаў,  
Да сённяшніх дзён.  
За хутарам — сцежка,  
Раздолля нямнога:  
Балоты і цемрадзь,  
Кругом — ні сяла...  
Ды памятна сэрцу  
І гэта дарога:  
Па ёй жа  
Сама Перамога  
Ішла.

Тамара **КАЛАМІЕЦ**

## Два берагі

1  
Два берагі яднае  
Наш Дняпро:  
Тут бачу  
Украіны луг квяцісты,  
Па той бок —  
Беларусі край лясісты,  
Дзе суджана  
Нам стрэча на дабро.  
... Пераплываем у чаўне  
Раку,  
І паміж хвалё  
Нязмоўклых і празрыстых  
Стаім,  
Як на вясельным ручніку.

2  
Два берагі злучыў  
Дняпро стары —  
Лунаюць  
Па-над плёсам тумановым  
І ў сны дзіцяці  
Просіцца шаўкова  
То «кіт-воркіт»,  
То «коцік на двары...»

Цячэ Дняпро.  
І бачна ўсё да дна.  
Дабрэе свет,  
Народжаны ў любові.  
У братніх слоў —  
Мелодыя адна.

Пераклаў з украінскай  
Міхась **КАЗАКОЎ**.

## Максіму

### Багдановічу

Яго зямля, дзе нарадзіўся ён,  
Не мела ні праваў людскіх, ні мовы,  
Шумела бунтам цёмнае дубровы  
І мараю бярозавых святлынь.  
У памяць умясціў ён назаўжды  
Шмат песень і паданняў, сэрцу блізкіх.  
І дзе б ні быў твой сын, была ты з ім,  
О Беларусь, ягоных сноў калыска!

Зямля, дзе падростаў паэт, сталаў  
І для узлёту набіраўся сілы,  
Яму Аку і Волгу падарыла,  
Іх прагу жыць і найсвятлейшы спеў.  
Дала ты глыбіню разумных кніг  
І прагу пабрацімства маладога.  
Тады, Расія, многа ён спасціг,  
Як ты вяла нялёгкаю дарогай!

Журботная зямля, дзе ён згасаў,  
Сумоцілася морам ля ўзгалоўя,  
Прыходзіла нязбытнаю любоўю,  
Што знікла, як пад промнямі раса...  
Яму даносіў вестку крыл узрух,  
У марах быў ён з песняй жураўлінай...  
Дык будзь яму ты лёгкай, нібы пух,  
Паэтава магіла, Украіна!

А сутнасць трыадзіна трох сясцёр,  
Жыцця людскога сутнасць трыадзіна,  
Дзе Беларусь, Расія, Украіна...  
Як ён шырока крылы распасцёр!  
Працяжнік паміж датамі дзвюма,  
Як прожылак жывы у пасамах русых.  
Паэт бяссмертны, больш такіх няма —  
Сумленне і крывінка Беларусі.

Мая **ЛЬВОВІЧ**

Валжанін змалку. У Ніжнім сіратай  
Ён рос. Душа яго тужыла  
Па краю тым, дзе родная магіла.  
Утрачаны і маці і Радзіма,  
Яны зліліся у тузе адной.

Туга  
там мову матчыну вучыла.  
Зямлю і мову ўзяў ён назусім.  
Узяў ён на сябе як страцім-лебедзь  
Больш роднае зямлі.  
Упаў Максім.  
А маці-Бацькаўшчына ўстала з новай  
сілай.

Пераклаў з украінскай  
Юрась **СВІРКА**.

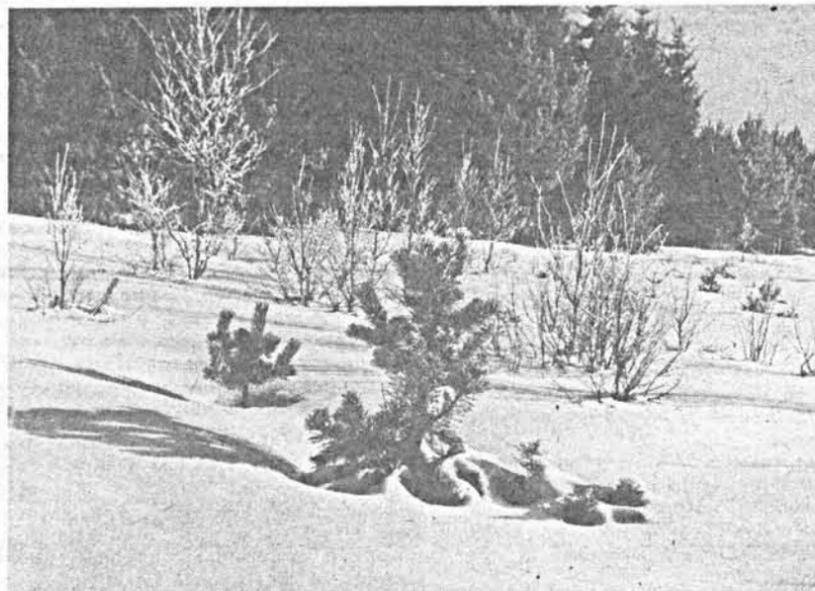
Раман **ЛУБКІЎСКІ**

## Коннікі

### з Беларусі\*

Максіму **ТАНКУ**  
Зацугляна, спалохана коні  
Не прамчаць, Беларусь, па табе  
У грымотным шаленстве і звоне,  
У пякельнай і злоснай гульбе...

Толькі ззяюць блакітам падковы:  
Ты сама — на крылатым кані, —



На ўзлеску.

Фотаэцюд Л. РАГІНСКАГА.

Праз пагодлівы дзень вераснёвы,  
Праз мяне — шлях твой спеўны звініць.

Перакрэслішы злыя пагоні,  
Не зракуся такога каня:  
Хай імчацца — за коннікамі коннік —  
На зямлю Украіны штодня.

Хай нясуць беларускую мову,  
Каб сябрынай паслухаць яе,  
Як задумную хвалю Дняпрову,  
Што аб круэнасці нашай п'яе.

У імклівым, нястрымным разгоне  
Чую звон, чую крылаў узмах...  
То ляцяць акрыленыя коні,  
І праз вечнасць лунае іх шлях.

\* Тут выкарыстаны матыў вядомага верша беларускага паэта Максіма Багдановіча «Пагоня» (заўвага аўтара).

Пераклаў з украінскай  
Васіль **ЗУЕНАК**.

Мікалай **БРАЎН**

## Шыпшына

Асенні дзень. Пажоўклі травы.  
Халаднаватая імгла.  
Ды нечакана ля канавы  
Шыпшыны кветка расцвіла.

Агеньчык кветкі — дар жаданы  
Ружова крылцы распусціў  
І, азарыўшы дзень туманны,  
Наўколлю ў прымаразь свяціў.

Відаць, яму й турботы мала,  
Што лета ў далек адплыло,  
Што ўсё наўкруг адпярвала,  
Адгаманіла, адцвіло.

Забывышыся на часу строгасць,  
Жыцця ён прагай палымнеў.  
І лес, прыціхлы за дарогай,  
«Не адцвітай!» — яму шумеў.

Зліліся з лесам шорах ветру,  
Крык выраю, што адлятаў.  
Шаптаў я з імі красцы лета:  
«Не адцвітай! Не адцвітай!».

Я, як з хмурын лятучых,  
Наўмысь — не ў мройных снах —  
Падаю з белай кручы  
У рукі твае, вясна!

Збуду зіму без жалю  
З бурамі, з халадком.  
Пырскні ў твар капяжамі,  
Друзям зляці сняжком.

Кінь ручаёк пад ногі,  
Золкі! Не варта жыць!  
Збочыць бы мне з дарогі,  
Мне б у яго ступіць.

Крочыць да месц глыбінных,  
Сонцам зямлю аззяць.  
Голасам галубіным  
Хай ручаі звяняць!

Пад вераб'іны вэрхал  
Голле трашчыць асін.  
Ясна, зямлі на ўцеху,  
Свеціцца небасхіл.

Воблачка ўлезла ў просінь.  
Хто я?  
Яшчэ — ніхто.  
Колькі гадоў мне?  
Восем.  
Колькі вякоў жа?  
Сто.

Пераклаў з рускай  
Міхась **КАЛАЧЫНСКІ**.

Зіма пачалася раптоўна. Учора яшчэ прыемна яснала неба, хоць не грэла, але свяціла, нізка па небасхіле коцячыся, сонца, а сёння на вуліцу носа не высунеш: сіберны вецер, колкі снег. Халадна. Пад вечар ціскануў мароз. Не прымаразак, як звычайна бывае позняя восенню, а люты мароз. За адну ноч ільдом скаваў возера так, што хоць пад лапці падвязавай канькі, падбітыя дротам, і паласуй лёд.

З кожным днём мацнеў мароз, а снег белым дываном ухутаў палі, сенажці, дарогі. Ніхто з вяскоўцаў не чакаў такой раптоўнай зімы, не падрыхтаваў саней. Цяпер пад паветкамі звінелі сякеры, гаспадары ладзілі сані, мяняючы капылы, вязы, аглоблі.

Янка забіваў новы капыл у полаз, калі да яго ў шапцы-аблавушцы забег на хвіліну Барыс Шчэрбіч.

— Прывітанне, Янка!  
— А, Барыс, здароў!  
— Да цябе ніхто не заходзіў?  
— Не, а што?  
— Кажуць, што з Копысі прыехаў чалавек, які збірае арцель лесарубаў. Месяцы два-тры будуць працаваць у былым панскім лесе, нарыхтоўваць дровы для кафляных заводаў. Можна зарабіць на боты. Хопіць нам у лапцях зямлю таптаць. Асабліва табе. Як-ніяк, а сакратар камсамольскай ячэйкі!

— Слухай, Барыс, а што, каб нам у лесарубы падацца ўсёй ячэйкай? Лес блізка. Жылі б у сваіх хатах. Пераначаваў дома, а ранічкай у лес. А нядзеля, як звычайна, — камсамольскі дзень... Калі, зразумела, той чалавек з Копысі не згарбузаваў яшчэ сабе арцель.

— Не, ён толькі што прыехаў, здаецца, у сельсавете яшчэ не быў. Не ведаю, ці пагодзіцца ён мець справу з камсамольцамі.

— А што мы горш за іншых?  
— Нейкія паводзіны яго дзіўныя. Прыехаў і адразу пабег да папа. Можна, за парадай? Поп Нікадзім дасць нам такую характарыстыку, што ён за вярсту нас абыдзе.

— Не думааю. Поп перастаў на нас нападаць, бо адчуў нашу сілу. Нападаў тады, калі мы бараніліся, а як мы самі перайшлі ў наступленне, ён падціснуў хвост. Ды і што благага пра нас ён можа сказаць? Кожны з нас працуе за дваіх. Не беларучкі якія, у кожнага рукі ў мазалях... Не чуў, колькі чалавек яму трыба?

— Кідай свае капылы, давай збегаем у сельсавет. Прыезджы без сельсавета не абыдзецца, а мы там дамовімся, каб на нарыхтоўку дроў нас паслалі.

— Ты, Барыс, маеш рацыю, пойдзем. Янка сабраў інструмент, занёс у сенцы, адчыніў дзверы ў хату і сказаў матчы:

— Я ў сельсавет збегаю, мама.  
— Абедаць хутка, бульба перапрэе, не затрымлівайся.

— Добра, хутка вярнуся.  
Маці зірнула ў акно, з кім ён ідзе, пабачыла Барыса і заспакоілася.  
У сельсавете быў адзін сакратар Акулаў. Сядзеў за сталом, парадкаваў паперы.

— А, камсамольцы! Заходзьце, калі ласка, толькі снег з лапцёў абтрасіце. Сёння падлогу мылі.

Хлопцы вярнуліся на ганак і тупацелі там, аббіваючы снег. У гэты час да ганка падышоў незнаёмы вастрасны чалавек у гарадскога крою паддзёўцы сіняга колеру, ладных ботах, шапцы стаўбуном, з закручанымі чорнымі вусамі. Ён спрытна ўскочыў на ганак і ўзяўся за клямку дзвярэй.

— У вас на ботах снег, абтрасіце, — сказаў Барыс.

— А цяпер усюды снег, — вастрасны смела адчыніў дзверы і зайшоў у памяшканне.

— Гэта ён, — кінуў Шчэрбіч.  
— А можа, хто з акругі, бо ў раёне такіх не сустракаў.

— Не, ён з Копысі, — упэўнена заявіў Барыс. — Той самы, пра якога я гаварыў. Лічы, што нам пашанцавала. Мы зараз даведаемся. Хадзем.

Яны зайшлі ў сельсавет. Незнаёмец сядзеў ля стала, круціў з газеты самакрутку. Перад ім ляжаў вышываны каляровы кісет з тытунём.

— Знаёмцеся, таварышы, — кінуў Акулаў. — Гэта таварыш з Копысі прыбыў. Аднаўляюць кафляныя заводы. Просіць дапамагчы. А гэта, таварыш

Гурковіч, нашы камсамольцы. Сакратар ячэйкі Янка Буцько.

— Закурвайце, таварышы камсамольцы, — паказаў на кісет Гурковіч. — Маскоўская.

— Дзякуем, мы не курым, — у адзін голас адказалі Янка і Барыс.

— Малайцы, — і тут жа павярнуўся да Акулава. — На першы час нам трэба нарыхтаваць у былым панскім лесе сажаньняў пяцьсот добрых дроў. Вывезці іх у Копысь. Мы б маглі і сваіх людзей паслаць, але занадта многа клопату. Трэба шукаць жыллё, наладжваць харчаванне, а ўсё гэта не так проста. Нам у райвыканкоме параілі на месцы намяць рабочых. Ці здолеем мы ў вас знайсці лесарубаў?

— А чаму не! — зірнуў на камсамольцаў Акулаў. — Кожны селянін — лесаруб. Ён для сябе і дровы сячэ, бярвенні нарыхтоўвае, дошкі піліць. Думаю, што знойдзем для вас людзей. Як плаціць будзеце?

— Чырвонцамі. О, цяпер нашы гро-

— Мы гэта ўлічваем, але просім накінуць на сажань хоць па грыўні.

— Добра, абмяркуем, і думаю, што накінем, калі дамовімся аб усім іншым.

Пад іншым мелася на ўвазе, што Буцько сам падбірае арцель у дваццаць чалавек, лесарубы працуюць са сваімі піламі, сякерамі. Гурковіч выдае толькі напільнікі. Тут жа ў сельсавеце напісалі ўмову, у якой прадугледжвалі абавязкі абодвух бакоў; тэрміны, якасць працы, спальванне сучкоў, плату за сажань...

Прайшло некалькі дзён. Марозным ранкам Янка Буцько, Барыс Шчэрбіч, Рыгор Круглень, а за імі яшчэ васемнаццаць чалавек рушылі ў лес. На сходах прынялі такую пастанову, што Нічыпар Тарасавіч Каплюк будзе дваццаць першым. На яго ўскласці адказнасць за тэхніку бяспекі, спраўнасць інструменту. Вастрыць пілы, тачыць сякеры, назіраць за маладымі лесарубамі. Адна справа, калі чалавек для сябе валіць адно-два дрэвы, і зусім іншая, калі ў лесе на адной дзялянцы працуе дзе-

Усё ўлічым, працуйце. Ведаем, што па сухіх дубах піла, як па жалезе скача.

Віталь пастаяў, пачухаў патыліцу і павярнуўся, каб ісці да свайго дуба. У гэты час, заглушаючы гудзенне піл, стук сякер, пачуўся звонкі голас Петруся Усцінава:

— Хлопцы, сюды! Мёдам частаваць будзем!

Янка прыпыніў Віталь:

— Петрусь побач з табой працуе, зірні, што там у іх.

Не паспеў Сядчук наблізіцца да таго месца, дзе працаваў Петрусь, як па ўсёй дзялянцы разнеслася вестка, што тоўстая дуплястая асіна напоўнена мёдам.

— Знайшлі мёд! Мёд! Мёд!!! — неслася з усіх бакоў дзялянкі.

— Пойдзем, Рыгорка, зірнем, што там такое, — сказаў Янка Круглень.

Асіну, што, распластаўшыся, ляжала на снезе, абступілі з усіх бакоў лесарубы. Збегліся ўсе. Янка з Рыгорам падышлі амаль самымі апошнімі. На пні

мольцы скрозь носяць гэтую прыгожую форму. На боты ці чаравікі заробім на дрывах, а за мёд маглі б купіць сабе юнгштурмаўкі. Наша ячэйка першай з вясковых у раёне апанулася б па-сучаснаму.

— Галасуй, Янка! — шумелі хлопцы.

Большасць была за юнгштурмаўкі. Даручылі Нічыпару Тарасавічу ўпраўляцца з мёдам, выбраць яго, адвезці ў кааперацыю. У дапамогу яму вылучылі Сядчука. А самі разышліся па дзялянцы. Зноў запелі пілы, застукалі сякеры. Зімовы дзень кароткі, трэба спяшацца.

Па ўсёй дзялянцы падалі дрэвы. Каплюк так расставіў пары, каб кожная з іх мела бяспечную зону. Хоць гэта ведалі ўсе, але пры кожным удары дрэва аб зямлю Янка падымаў галаву, слухаў, ці ўсё добра. Вопыту працы ў лесе такім гуртам не было, таму і трывожыўся сакратар. А тут раптам падбег Шчэрбіч.

— Янка, там ляснік Хрыпач!

— Што яму трэба?

— Крычыць, лаецца, пагражае.

— Што-небудзь зрабілі не так?

— Не, злуе, што яго асіну з пчоламі спілавалі.

— Яго асіну? Як гэта разумець?

— Хадзем туды, я па цябе прыбег.

Каля асіны з мёдам зноў было шмат лесарубаў. Праклён! — вылаяўся ў думках Буцько. Не даюць працаваць. Так не толькі на чаравікі, а нават на запалкі не заробіш... Хлопцы стаялі ціха, а ляснік са стрэльбай на плячы махаў рукамі, крычаў.

— Бач ты, знайшлі тапор пад лаўкай! На чужы мёд рот разавалі. Я колькі гадоў гадую гэтых пчол, а яны ласы на чужое. Добра, што забег у кааперацыю па дарозе, а так бы нічога не ведаў. Як вам не сорамна — чужое прадаваць сабраліся. А яшчэ камсамольцы...

— Чаго вы тут, дзядзька Хрыпач, мітынгуюце?

— А, сакратар! Скардзіцца на вас буду, што хацелі мой мёд пакарасці.

— Ваш пчэльнік у гэтым лесе?

— Мае пчолы жылі ў гэтай асіне. Не ўпільнаваў, рой шуснуў у лес, пасяліўся ў дупле. Тры гады прайшло. Я ўвесь час назіраў за сваімі пчоламі.

— Чаму ж вы нас не папярэдзілі, што тут вашы пчолы? Мы б абышлі гэту асіну.

— Гурковічу збіраўся сказаць, а ён затлуміў мне галаву, запамятаў. Ды і не думаў, што вы ў першы ж дзень патрапіце на маю асіну.

Падышлі Каплюк з Сядчуком.

— Кінь, Міканор, лухту несці! — сярдзіта сказаў Каплюк. — Пчолы гэтыя не твае. Ты па сваёй прагнасці захацеў захапіць тое, што блізка ляжыць. Так рабіў усё жыццё, так наважыўся і зараз, але не ў гэтым дзела... Чым больш хваляўся Нічыпар Тарасавіч, тым часцей ён ужываў сваю любімую прымаўку. — Гэта я вінават, хлопцы. У кааперацыі пры ім сказаў пра мёд, а ён адразу і падхапіўся: «Мае пчолы». Яны такія твае, як і мае! Ёсць у цябе сведкі, але не ў гэтым дзела.

— А я цябе і слухаць не хачу, — Хрыпач зняў з пляча стрэльбу, пакуруціў яе ў руках і зноў ускінуў на плячо. — Тут я гаспадар, гэта мой абход. Кожнае дрэва, як сваё дзіця, ведаю...

— Гаспадар! — пагардліва перапыніў лесніка Каплюк. — Гэта ў панскім лесе ты, Міканор, быў гаспадар. За якую-небудзь лухту з мужыка скуру здзіраў. Цяпер не той час. Не забывай, што ты на службе ў Савецкай улады, значыць, у народа, але не ў гэтым дзела.

Хрыпач махнуў рукой.

— Не балбачы, Каплюк! А ты, Буцько, слухай, што я скажу. Калі вы хочаце зарабіць нейкую капейчыну, дык з лесніком не спрачайцеся. Разлік атрымаеце толькі тады, калі Гурковіч ад мяне будзе мець пацвярджэнне, што вы ўсё зрабілі як мае быць. А ляснік можа і падумаць... Разумееш? Вось так. Гадзіны праз тры я прыеду сюды з санямі. Вы дапаможаце мне ўскаціць гэтыя цурбаны з мёдам на сані.

Хрыпач нахіліўся да цурбаноў, агледзеў адтуліны з сотамі.

— І каб мёду не чапалі. На чужое камсамольцам грэх квапіцца.

Павярнуўся і пайшоў.

З хвіліну ўсе маўчалі.

— Во, нахабнік, крывасмок пракляты! — першым азваўся Каплюк. — Некалі пра яго казалі: «Бог Хрыпача пакрыўдзіў — розуму не даў». Няпраўда, хцівасці, прагнасці бог яму адпусціў на пяцярых.

(Заканчэнне на стар. 10).



Уладзімір МЯЖЭВІЧ

Як святло далёкіх зорак, свецяць нам і гады нашага рамантычнага юнацтва, калі мы, паналенне першых вясковых камсамольцаў, гартаваліся на франтах грамадзянскай вайны, у жорсткіх класавых баях з лютымі ворагамі маладой Савецкай рэспублікі, аднаўлялі народную гаспадарку, дапамагалі партыі ў будаўніцтве сацыялістычнага грамадства, па закліку Леніна вучыліся камунізму. Гэта былі цяжкія гады для нашай краіны. Перамагаць цяжкія

нам дапамагала ідэйная перакананасць, бязмежная адданасць партыі Леніна, беззапаветная любоў да Радзімы. У маёй памяці на ўсё жыццё засталіся многія эпізоды дзейнасці вясковых камсамольцаў на пачатку дваццатых гадоў. На дакументальнай аснове я напісаў аповесць «На ўсходзе сонца», здаў яе выдавецтву «Юнацтва». Увазе чытачоў прапаную адзін з раздзелаў аповесці. АУТАР.

шы дарагія! Гэта не тое, што раней, калі за карабок запалак плацілі мільён рублёў. Па паўрубля за сажань будзем плаціць.

— А якой даўжыні дровы?

— Паўтара аршына, але кожны цурбан, таўсцей за шэсць вяршкоў, трэба раскалоць напалам, а дванаццацівэршковы на чатыры часткі.

— Вывозіць будзеце самі?

— Не, у нас мала коней. Прыйдзецца наймаць фурманаў. Можна, сярод лесарубаў знойдуцца такія, што і за вывазку возьмуцца. Яшчэ па рублю за сажань заробяць.

— Думаю, што знойдуцца. У гаспадарцы кожнага спатрэбіцца лішняя капейка. Леташні ўраджай быў беднаваты. Зімой павымярзала, а летам, калі на цэлы месяц зачасцілі дажджы, павымакала збажына. Далёка не кожны са сваім хлебам дацягне да вясны... А колькі вам, таварыш Гурковіч, спатрэбіцца ўсяго лесарубаў?

— Думаю, што чалавек дваццаць хлопцаў.

— На сваіх харчах будучы працаваць?

— Вядома, на сваіх. Наш дырэктар абяцае за добрую працу выдаваць па пачку махоркі.

— Кожнаму? — умяшаўся ў гаворку Барыс.

— Вядома, кожнаму.

— А калі хто не курыць?

Гурковіч засмяўся.

— Таму будзем выдаваць па паўфунта манпасье.

— О, будзем зарабляць цукеркі.

Акулаў паглядзеў на Буцько.

— Я так думаю, Ян Прохаравіч, што некаторыя з камсамольцаў пагодзяцца папрацаваць у лесе. Як вы на гэта глядзіце?

— Станоўча. Калі таварыш Гур... Гур...

— Гурковіч, — падказаў прадстаўнік.

— Калі таварыш Гурковіч мае ахвоту ўзяць на працу нас, камсамольцаў, дык я, як сакратар камсамольскай ячэйкі, магу сказаць, што мы не падавядзем. Толькі плата занадта малая. Хоць бы за сажань капеек па семдзесят?

— Чырвонцамі! — ускінуўся Гурковіч.

— Цяпер за царскую залатую дзсятку чырвонцамі плаціць толькі восемдзесяць рублёў. Улічыце гэта, таварыш сакратар.

сяць пар лесарубаў. Калі не прасачыць за бяспекай павалу, людзі могуць трапіць у бяду, перабіць адзін аднаго. Трэба ўлічваць нахіл дрэва, куды дзьме вецер, як ямчэй і бяспечней пакласці дуб, бярозу ці асіну.

Каплюк і хадзіў ад адной да другой пары. Папраўляў, падказваў, тлумачыў. Іншы раз, калі справа не ладзілася, Каплюк сам браўся за пілу ці сякеру. А то садзіўся на калодачку каля агню і напільнікам вастрыў пілу, затупленую на цвёрдым, як жалеза, дубе. На дзялянцы дубоў было не шмат, але некаторыя з іх састарэліся, павысыхалі. Яны стаялі напалову голяы, з аблупленай карой. За іх доўгае жыццё, напэўна, многа разоў вакол іх змяняліся пакаленні суседніх дрэў. Там, дзе стагоддзе ці два назад раслі сосны, цяпер панавалі бярозы, асіны. А ў самым нізе, нібы стаіўшыся, каля зямлі з-пад снегу выглядалі маленькія елачкі. Прайдучы гады, і яны пад небам раскінуць свае дзівосныя шаты.

Янка працаваў на пару з Кругленем. Яны толькі што паклалі тоўстую асіну і ацярэбілівалі сучка, як да іх падышоў Віталь Сядчук. Злосны, раздражнёны.

— Я не хачу, каб на мяне паказвалі пальцам, — шумеў ён. — Я не гультай, не абібок.

— Што такое, Віталь?

— Шчэрбіч з Сямёнам паласуюць адну за адной асіны, а мы з Астапам топчамся на адным месцы.

— Хто ж вінаваты, што вы адстаяце ад суседзяў?

— Пойдзем, пакажу, хто вінаваты, — пацягнуў за руку Янку Віталь.

— Покуль ты будзеш цягаць мяне па дзялянцы, дык іншыя па паўсажню дроў напілююць, — пратэставаў Янка. Ён разумеў, што не можа адставаць ад таварышаў, бо на ім ляжыць адказнасць за працу ўсёй арцелі. — Кажы, у чым справа?

— Нам трапіўся такі жалезны дуб, што Каплюк у другі раз ужо пілу вострыць. Так мы за дзень і аднаго дрэва не распілуем. Смяяцца з нас будзеце.

— Той, хто захоча смяяцца, няхай сам паспрабуе. Ты, Віталь, не хвалойся. Усе ведаюць, што сажань дубовых дроў у тры разы даражэй за асінавыя. А калі яны сухія, то лічы, што ў чатыры разы.

стаяў Каплюк. Буцько і Круглень пачулі яго голас.

— Якіх пчол загубілі, недарэкі. Няўжо не зразумелі, што пілу забівае не смала, а мёд? Адкуль у асіне смала?

— А мы спраўды думалі — смала, — апраўдваўся Петрусь. — Ніяк, разумею, не працягнуць пілы, хоць плач. Толькі калі адрэзалі цурбан — убачылі дупло, напакаванае сотамі.

— Позна цяпер шкадаваць — памерзлі пчолы, — сказаў нехта з хлопцаў. — Мёду паспытаем.

— Трэба запытаць у Буцько, што рабіць з мёдам, — сказаў Віталь. — З'еш хоць вала — адна хвала. Каб здаць у кааперацыю, дык можна было на ўсю зіму купіць газы для клуба.

Расхінуўшы хлопцаў, да асіны падышоў Янка. Ён па-гаспадарску зазірнуў у дупло цурбана. Потым перавёў позірк на ствол дрэва. Там у дупле яшчэ варушыліся пчолы.

— Нічыпар Тарасавіч, а ці нельга іх адагрэць? Яны ж на зіму засынаюць, а вясной, калі добра прыгрэе сонца, працянаюцца.

— Можна было б адагрэць, каб хлопцы здагадаліся ў час, ды кінуты пілаваць. Ён абухам сякеры пастукаў па ствале. — Дупло вялікае, больш за чатыры аршыны. Жыла тут магутная сям'я. Во тут трэба было адпілаваць, ды калоду завесці ў імшанік. А цяпер нічога не зробіш, але не ў гэтым дзела.

— Што ж нам рабіць, Нічыпар Тарасавіч?

— Чай піць з мёдам... Мне б ваши клопаты. Я так мяркую, што мёду тут пудоў сем-восем, а то і ўсіх дзясцяць. Па паўпуда кожнаму прыйдзецца.

— А можа, спраўды, як кажа Сядчук, прадаць мёд кааперацыі?

— Не трэба, — крыкнуў Круглень. — Газы мы купім за яйкі. Паставім яшчэ спектакль, збяром сотні тры, здадзім і газы хопіць надоўга.

І тут на пень ускочыў Буцько.

— Цішэй, таварышы. У мяне ёсць прапанова. Віталь правільна казаў, што мёд трэба прадаць. Не на газу. Ёсць у нас іншыя патрэбы. Можна быць, нейкую частку падзяліць, калі яго спраўды многа, а пудоў пяць прадаць. За вырочку набыць кнігі для нашай бібліятэкі або юнгштурмаўкі. У гарадах камса-

# Горкі мёд

(Зананчанне. Пачатак на стар. 8—9).  
— Няўжо будзем слухацца Хрыпача? — абурася Шчэрбіч. — Які ён нам начальнік? Мала што ён прыдумае. Няхай сваёй жонкай камандуе.

Хлопцы зашумелі, падтрымліваючы Барыса. А Буцько маўчаў, думаў. Канечне, Хрыпач ім не начальнік. Можна махнуць рукой на яго пагрозы і здаць мёд у кааперацыю. Ніхто Хрыпачу не паверыць, што лясныя пчолы яго ўласнасць. Чалавек прывык на ўсё, што бачыць, класці сваю заграбшчыю лапу. Гэта так. Але калі яго ўзлаваць, ён, чаго добрага, наробиць непрыемнасцей. Не столькі арцелі, як кожнаму паасобку. Прычэпіцца за палку дроў, аштрафуе, наробиць ляманту на ўвесь раён. Хоць ён верай і праўдай служыў барону, у лясніцтве з ім лічацца, яго цэняць. Кажуць, ён лепшы ў раёне ляснік. Можна, лепш з ім не звязвацца? Гары ён гарам са сваім мёдам! А як ставіцца Каплюк?

— Што будзем рабіць, Нічыпар Тарасавіч?  
— Няхай жываглот падавіцца гэтым мёдам, — нечакана сказаў Каплюк. — Лепш з такім гадам не звязвацца, але не ў гэтым дзела.

— І я так думаю, — згадзіўся Янка. — Можна, сапраўды гэта яго пчолы? Сумленне б нас мучыла, што захапілі чужое дабро. На нейкі час, таварышы, развітаемса са сваёй марай мець юнгштурмаўкі. Ды й не ў форме справа. Можна і ў лапцях, у эрзным адзенні быць сапраўдным камсамольцам, ленинцам.

— Так і аддадзім, нават не пакаштуем мёду? — падаў голас Пятрусь. Яму больш, чым каму іншаму, было крыўдна. Гэта мядовая асіна яго. Ён з Кастусём спілаваў яе, зваліў з пня. Ніяк не маглі адрэзаць першы цурбан. Здзіўлялася, што не працягнуць пілу. Нібы смалой заліпае. А тады тую «смалу» Кастусь узяў на язык. «Мёд!» — Я думаю, што кожны з нас мае права пакаштаваць мёду.

— Правільна! — падтрымалі хлопцы.  
— Янка, што ты маўчыш?  
— Няхай Нічыпар Тарасавіч выражае нямога сотаў і кожнаму дасць па кавалачку, — згадзіўся Янка. — Думаю, што і Хрыпач не будзе супраць, пагодзіцца пачаставаць нас мёдам. Мы ж для яго пастараліся.

Цямнела, калі вярталіся дамоў. Ішлі моўчкі. Дзень прайшоў у мітусні. Многа бегалі, шумелі, спрачаліся, мала зрабілі. Кожны на свой лад думаў пра паздзі, якія перажыў: асіна, мёд, Хрыпач. Рыгор Круглень ішоў побач з Янкам. Нёс пілу, соп сабе пад нос, нешта мармытаў. Потым зірнуў на далёкае зямляне неба, дзе адна за другой загараліся зоркі, цяжка ўздыхнуў.

— Усе мы Ісусавы коні, інакш кажучы — аслы, — злосна сказаў ён. — Патураем нахабнікам, хціўцам. Спалохаліся, што ён зробіць нешта нам благое. Не здолелі ўсёй ячэйкай садраць з ваўка авечую шкуру. Кожнаму ж з нас ясна, што Хрыпач — кулак, наш вораг. Зашыўся ў лясніцтва і чакае, калі вернецца барон. А мы мала таго, што аддалі мёд, які яму не належыць, дык яшчэ паслужліва пагрузілі цурбаны на сані. Ды ён цяпер смяецца з нас, дурняў.

— Перастань, Рыгор, травіць душу, — разумеючы, што Круглень гаворыць праўду, папрасіў Буцько, бо і сам крытычна думаў пра свае паводзіны. — Лепш скажы, што табе шкада мёду.

— Канечне, шкада. Не таму, што ў мяня не будзе юнгштурмаўкі. Балюча, што патураем такім, як Хрыпач. Мы маглі б мёд адвезці ў дзетдом, дзе гадуецца дзеці чырвонаармейцаў, аддаўшых жыццё за Радзіму. Няхай бы сіроты пакаштавалі салодкага.

— Чаму ж ты ў лесе аб гэтым не гаварыў?

— Перад вачамі маячылі юнгштурмаўкі, яны на час засланілі ўсё на свеце. Цяпер за локаць бы сабе ўкусіў, ды не дастану.

— Хопіць вам, хлопцы, — прымірэнча сказаў Барыс Шчэрбіч. — Знойдзем яшчэ асіну з мёдам, дык Хрыпачу пакажам дулю.

— Знойдзем! — перадражніў Круглень. — Такое здараецца раз у жыцці.

Падышоў Сядчук.

— Я пакаштаваў і мёд мне не спадабаўся, — сказаў Віталь. — Ён дужа горкі...

Спрэчка згасла, як запалка на ветры, хлопцы рушылі ў вёску, дзе прывабліва ў вокнах бліскацела святло. Быў час запальваць лямпы.

## МУЗЫКА

# ВЕЧАР ПЯЦІ ПРЭМ'ЕР

Беларуская дзяржаўная філармонія па традыцыі наладжвае творчыя справаздачы сваіх вядучых калектываў перад працоўнымі Мінска. Адзін з такіх канцэртаў Дзяржаўнага народнага аркестра БССР імя І. Жыновіча стаў адметным — вечарам пяці музычных прэм'ер.

Колішняя пачынанне Іосіфа Жыновіча — прадстаўляць у справаздачных канцэртах калектыву не толькі свае лепшыя артыстычныя сілы, але і запрашаць выдатных салістаў, майстроў музычнага мастацтва, — развіваецца і сёння.

Кіраўнік аркестра заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Міхась Казінец запрасіў да ўдзелу ў гэтым канцэрте саліста Вялікага тэатра Саюза ССР, народнага артыста СССР Аляксандра Вядзернікава. Яго выкананне вылучаецца шчырасцю, тонкай музычнасцю, глыбокім пранікненнем у вобразны лад, жанр і стыль твораў. З нашым народным аркестрам ён выступае ўжо не ўпершыню, творчая дружба з гэтым калектывам доўжыцца амаль 20 гадоў.

— Я заўсёды з вялікім задавальненнем спяваю з гэтым цудоўным аркестрам, — гаворыць А. Вядзернікава. — Артысты аркестра — сапраўдныя высокапрафесійныя музыканты. Яны вельмі добра адчуваюць саліста, чуйна і разам з тым свабодна музіцыруюць, акампануючы мне. Так што я заўсёды з радасцю прымаю запрашэнне прыняць удзел у канцэртах гэтага калектыву. Дырыжор Міхась Казінец добра спасцігае не толькі стыль кожнага твора, але і стыль спевана. З ім дастаткова адной рэпетыцыі, каб правесці самы складаны канцэрт. Засмучае толькі, што я дагэтуль не спяваю беларускіх твораў, а сярод іх ёсць цудоўныя: народныя песні і вакальныя творы беларускіх кампазітараў, якія, мне здаецца, асабліва хораша павінны прагучаць з гэтым аркестрам. Спадзяюся, мы здзейснім гэта ў бліжэйшым будучым.

Салісты аркестра Генадзь Клімовіч (ён канцэртмайстар аркестра) і Алена Сцяпура выканалі «Навару» А. Саратэ ў пералажэнні для двух цымбал з народным аркестрам. Значым віртуознае тэхнічнае майстэрства маладых цымбалістаў: свае партыі яны выканалі з сапраўдным бляскам, артыстызмам, экспрэсіўна. Аднак хочацца пажадаць даравітым артыстам больш дакладна

падбіраць рэпертуар. Песы такога роду варта шукаць сярод арыгінальных твораў.

Пяць прэм'ер у адным канцэрте — гэта падзея і для калектыву, і для слухачоў. Пяць твораў розных жанраў, розных аўтараў і розных мастацкіх вартасцей — якая тут вялікая праца калектыву і асабліва яго галоўнага дырыжора і мастацкага кіраўніка Міхася Казінца! Усе ж гэтыя творы з'явіліся дзякуючы таму, што пераемнік І. Жыновіча М. Казінец пераняў лепшыя рысы свайго музычнага «бачкі»: працаваць апантана, умацоўваць творчыя сувязі не толькі паміж артыстамі аркестра, але і з кампазітарамі.

Сярод музычных прэм'ер у той вечар вылучыўся Канцэрт-фантазія для фартэпіяна і беларускага народнага аркестра Генрыха Вагнера, прыцягальны як для выканаўцаў, так і для слухачоў сваёй незвычайнасцю. Аўтар адзін з нямногіх паспрабаваў злучыць «законным шлюбам» класічны інструмент — раяль — з беларускім народным аркестрам. Такія вопыты былі і раней. Прыярэтэт у Беларусі належыць самому ж Г. Вагнеру. Амаль трыццаць гадоў назад І. Жыновіч прапанаваў студэнту кампазітарскага аддзялення кансерваторыі Г. Вагнеру напісаць канцэрт для фартэпіяна (на той час Вагнер меў адукацыю і вопыт піяніста) і выканаць яго ў суправаджэнні не сімфанічнага, а цымбальнага аркестра. Прадэманстраваў такім чынам спрадвечную традыцыю падалае маладому кампазітару нечаканай, дзёркай і разам з тым прывабнай. Так у 1952 го-

# ГАСТРОЛЬНАЯ ЗГАДКІ



Чатырнаццаць гадоў аддзяляюць гэтыя гастролі Акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларускай ССР у Ленінградзе ад папярэдніх. За такі прамежак часу, зразумела, змяняюцца музыканты, дырыжоры, змяняецца натуральна, і аблічча аркестра. І не будзе перабольшаннем сказаць, што ў пачатку сёлетняга сезона горад на Няве наведла новае пака-

ленне беларускіх выканаўцаў. Але захаваліся рысы, вызначальныя для гэтага калектыву з Беларусі: высокае прафесійнае майстэрства, культура выканання, дакладнасць у трактоўцы аўтарскага тэксту, яснасць і цэласнасць задумы кожнага канцэрта. І яшчэ — пачуццё высокай адказнасці музыкантаў, якія прадстаўляюць культуру рэспублікі ў адным

з буйных музычных цэнтраў нашай краіны.

Гастрольныя праграмы, якія прагучалі ў Вялікай зале Ленінградскай філармоніі імя Д. Шостакавіча, складаліся з твораў сусветнай класікі і сучаснай музыкі, у тым ліку, беларускіх кампазітараў. Падбор рэпертуару сведчыў аб імкненні кіраўніцтва аркестра да вырашэння сур'ёзных творчых задач. Сапраўды, і Дзевятая сімфонія Д. Шостакавіча, і Дзевятая сімфонія з «З Новага Свету» А. Дворжака, і «Балеро» М. Равеля — надзвычай складаныя творы, якія вымагаюць найвышэйшага выканаўчага майстэрства.

Галоўны дырыжор аркестра, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Ю. Яфімаў, можна нават сказаць, пайшоў на пэўную рызыку. Адважыцца выканаць у Ленінградзе найскладанейшую партытуру Д. Шостакавіча і М. Равеля, якія з'яўляюцца «кароннымі нумарамі» ў рэпертуары аднаго з лепшых аркестраў нашага часу — заслужанага калектыву РСФСР Акадэмічнага сімфанічнага аркестра Ленінградскай філармоніі, усве-

# ПЯШЧОТНАЯ КВЕТКА РУСКАЙ ОПЕРЫ

«СНЯГУРАЧКА»

М. Рымскага-Корсакава — упершыню на беларускай опернай сцэне

Пасля сямігадовага перапынку ў Дзяржаўным тэатры оперы і балета БССР — прэм'ера рускай класікі. У пастаноўцы «Снягурчкі» зноў выявілася добрая традыцыя тэатра — самая

сур'ёзныя адносіны да такіх якасцей оперы, як тэатральнасць і вакальнае хараство.

Музыка М. Рымскага-Корсакава — вялікі паэтычны свет, дзе асабліва дарагая кампазітару «Снягурчкі» дакладна адлюстроўвае ягонае філасофска-этычнае крэда. Сюжет п'есы-казкі А. Астроўскага надзвычай арганічна адпавядаў разуменню кампазітарам народнасці, яго ўяўленню пра ідэйную сутнасць народнага мастацтва.

«Няма ж прыгажосці ў пустыні, прыгажосць у душы араба. І ў панурым пейзажы Фінляндыі няма прыгажосці — гэта фін яе ўявіў і надзяліў ёю суровую краіну сваю. Нехта сказаў: «Левітан адкрыў у рускім пейзажы прыгажосць, якой да яго ніхто не бачыў». І ніхто не мог бачыць, бо прыгажосці гэтай не было і Левітан не «адкрыў» яе, а ўнёс ад сябе, як свой чалавечы дар Зямлі», — гэтыя словы М. Горкага можна аднесці таксама да М. Рымскага-Корсакава, якому зямля руская адкрылася як маці высакародных міфаў. І казка, якая была дагэтуль пацехаў опернай сцэны, аказалася здатнай абудзіць у чалавеку неўміручую і палымяную любоў да роднай краіны.

Як і народ у сваіх творах, кампазітар

у вобразным свеце сваёй музыкі спалучае рэалізм і фантастыку, рамантычна ідэалізуе пачуцці герояў і разважае аб жыцці. Быццам атаясамлівае сябе з вобразам цара Берандзея, які за перыпетыямі драмы бачыць немінучую перамогу вышэйшага закону прыроды. У характэрнае пантэістычнага светаадчування, перададзенага ў музыцы, — галоўная мастацкая каштоўнасць «Снягурчкі».

Бадай, ва ўсіх старажытных культурах мы сустрэнем думку пра няўхільны рух прыроды, непакіснасць дзеяння яе законаў. На беларускай сцэне (рэжысёр-пастаноўшчык С. Сільніцкі, мастак І. Сумбаташвілі) гэта «звышзадача» ідэйнай канцэпцыі оперы вырашана паслядоўна і рэльефна. Вялікую сэнсавую нагрузку ў пастаноўцы нясе яркая, кідка, арыгінальная сцэнаграфія. На сцэне мы не бачым ні рэальнай слабодкі Берандзеяў, ні палат царскіх. Дэкарацыйнае рашэнне спектакля ўмоўнае і сімвалічнае. Ясна «чытаецца» глядачом стары сімвал магутнасці прыроды — круг, кампазіцыйны цэнтр сцэнічнай канструкцыі. Ён жа быццам і аб'ядноўвае ўсё відовішча, у якім фантастычныя сцэны перамяжоўваюцца з бытавым дзеяннем.

Сцэнічнае вырашэнне спектакля паста-

дзе з'явілася Канцэртна для фартэпіяна з аркестрам беларускіх народных інструментаў Г. Вагнера, якое аўтар паспяхова выконваў з Дзяржаўным народным аркестрам БССР пад кіраўніцтвам І. Жыновіча. У 1954 годзе трохчасткавы Канцэрт для фартэпіяна з народным аркестрам напісаў масціты беларускі кампазітар, народны артыст СССР Яўген Цікоцкі. Твор таксама меў поспех у слухачоў.

Трэба аддаць належнае кампазітарам, якія не баяліся быць «белай варонай», па-сапраўднаму верылі, што гэта будзе не пусты эксперымент, а атрымаецца новы мастацкі твор, сінтэзаваны з нязвыклых гукавых спалучэнняў і кантрастаў, ведалі вялікія патэнцыяльныя выразныя магчымасці беларускіх народных інструментаў — напісаць жа трэба было не жанравую мініяцюру, а буйны цыклічны твор. Вялікая заслуга тут І. Жыновіча. Ён умеў захапіць кампазітараў ідэяй стварэння розных сачыненняў для народных інструментаў наогул, для беларускага народнага аркестра — асабліва. Дзякуючы яго настойлівасці і намаганням аркестр сёння мае ў рэпертуары значныя па змесце, разнастайныя па форме творы, якімі можа ганарыцца беларускае народна-інструментальнае мастацтва. Думаецца, што і новы твор Г. Вагнера зойме ў праграмах калектыву месца паўнамоцнага прадстаўніка жанру канцэрта для фартэпіяна і народнага аркестра.

Што прымусіла кампазітара пасля стварэння двух сталых сачыненняў у гэтым жанры зноў звярнуцца да напісан-

ня канцэрта для фартэпіяна і народнага аркестра?

— Міхаіл Антонавіч Казінец, — гаворыць Г. Вагнер, — нібыта гіпнатызёр, пастаянна даводзіў мне адну і тую ж думку: вы павінны абавязкова напісаць канцэрт для фартэпіяна з народным аркестрам. Яго фанатычная вера ў вялікія мастацкія вартасці народнага аркестра перананала і мяне. Спачатку з пэўнай доляй недаверу, а потым з задавальненнем працаваў я над гэтым творам. Цудоўна ведаючы прыроду народнага аркестра, Міхаіл Антонавіч кансультаваў мяне, дапамагаў парадамі ў інструментальнасці. Лічу, што новы канцэрт — гэта дзіце, народнае творчымі намаганнямі цэлага калектыву, і хацелася б спадзявацца, што яго чакае шчаслівы канцэртны лёс...

Перш за ўсё звяртаеш увагу на сапраўдную народнасць і прафесіяналізм гэтага сачынення. Адчуваецца арганічны сплаў драматычнага парывання з эпічнай велічнасцю і паэтычнай летуценнасцю; твор прасякнуты душэўнай і маральнай сілай. Народны дух, яркі каларыт, беларускі мелас (хаця ва ўсім канцэрте няма ніводнай цытаты) спалучаюцца тут з лепшымі традыцыямі сучаснай музыкі. У Канцэрте няма «страшных» гармоній, політанальных эфектаў, парадаксальнасці тэматычнага развіцця, канвульсіўных рытмаў і іншых атрыбутаў «звышсучасных» кампазіцый. Аднак поліфанічныя элементы, гарманічныя пласты, выразны меладызм, напоўненасць беларускім народным духам, сталае майстэрства, эмацыянальнасць і

шчырасць — усё гэта, на маю думку, дапамагае ўспрымаць твор як сучасны ў лепшым значэнні гэтага слова.

З'яўленне сур'эзнага твора абумоўлена і прафесійным ростам выканаўчага калектыву: прынцыпы сімфанічнага развіцця тэматычнага матэрыялу для аркестра народных інструментаў сталі такімі ж арганічнымі, як і для сімфанічнага. Аднак для кожнага інструмента, для кожнага аркестра ёсць свой, найбольш арганічны тэматычны матэрыял. Таму кампазітар павінен услухоўвацца ў самабытныя абертаны інструмента і дасканала прадумаваць той тэматычны матэрыял, праз які пэўны інструмент здатны выказаць ідэю, задуму, вобразна-эмацыянальны змест будучага твора.

Яркая і шчырая рэпліка саліруючага фартэпіяна падхопліваецца дудачкамі, самабытнымі беларускімі народнымі інструментамі, тэмбр якіх нагадвае гучанне флейты. Надалей кампазітар знаходзіць вельмі многа адценняў у супастаўленнях фартэпіяна з рознымі народнымі інструментамі (цымбалы, баяны, дудкі) і інструментамі сімфанічнага аркестра, якія ўводзяцца ў партытуру народнага (флейта, габой, кларнет). Партыя фартэпіяна вызначаецца яркім тэматычным матэрыялам, віртуознасцю; знойдзена шмат прыёмаў, якія імітуюць цымбалы, гуслі, духавыя народныя інструменты. У аркестравай гучнасці — бляск і свежасць фарбаў. Вельмі цікавае чаргаванне рытмічнай пульсацыі шчыльнай арке-

стравай фактуры з фартэпіяннымі акордамі партыі саліста.

Канцэрт-фантазію Г. Вагнера ўспрымаеш як твор багаты па тэматызме, яркі па гучанні, твор высокамастацкі і даступны для ўспрыняцця шырокай масы слухачоў. Вось як характарызуе яго галоўны дырыжор аркестра М. Казінец:

— Гэта цікавы, арыгінальны твор, ён падабаецца ўсяму калектыву, мне і салістцы. Я думаю, што яму наманавана доўгае сцэнічнае жыццё. Праўда, у час гастролу (а мы часта іграем і ў калгасным клубе, і ў цэхах фабрык, заводаў) няма магчымасці для выканання такога твора. Думаю, што гэты Канцэрт — значны ўклад у наш шырокі і разнастайны рэпертуар.

Дадамо, што партыю фартэпіяна ў той вечар выконвала салістка філармоніі Алена Соніна, яркая, тэмпераментная піяністка. Яна падрыхтавала твор за вельмі кароткі тэрмін і таму, хаця яе інтэрпрэтацыя была лагічная, пераканальная, падалося, што артыстка залішне хвалювалася і не выявіла сапраўднай свабоды, блыску, уласцівых яе выканання наогул.

Прыемнае ўражанне таго канцэртнага вечара дапоўнілі іншыя творы беларускіх кампазітараў, выкананыя аркестрам... Гэта музычная карціна «На Купалле» А. Мдзівані, п'есы В. Іванова «Настроі» і «Спеў дуброў»; «Варыяцыі на народны матыў» У. Кандрусевіча, «Найгрышы для аркестра на тэму беларускай народнай песні «Кума мая, кумачка» В. Мадыха.

М. СОЛАПАУ.

дамляючы, што леныградцы добра ведаюць інтэрпрэтацыю гэтых твораў «па Мравінскаму», было далёка не проста. Тым больш, што часу для рэпетыцый у Мінску было мала (усяго за 10 дзён да выезду ў Ленінград аркестр закончыў складаную работу на Усесаюзным конкурсе вакалістаў імя М. Глінкі) і многія скіяліся да думкі паехаць у Ленінград з «аблегчанымі» праграмамі або перанесці гастролі на больш позні тэрмін. І ўсё ж Ю. Яфімаў не пайшоў на кампраміс. Выбар быў зроблены! Цяпер ужо можна сказаць, што рызыка сябе апраўдала.

Не сакрэт, што музыка Дзевятай сімфоніі Д. Шастаковіча нярэдка трактуецца як сцэнальна светлая і ціхамірная. Вядома, у ёй і сапраўды няма старонак, якія зыхацяць дасціпнасцю і аптымістычным фарбамі. Дырыжор, аднак, удалося выразна выявіць і другі план сімфоніі: псіхалагічна тонкія і шматзначныя вобразы, якія сутыкаюцца ў музыцы па волі аўтара, выклікаюць у слухача ўражанне «трагедыі, прыкрытай маскай іранічнай стылізацыі» (выказанне М. Сабінінай). Сімфонія была сыграная цэласна

і ярка. На дзіва лёгкае і жвавае гучанне аркестра, жывы дыялог розных яго груп, яркія «solos» інструментаў з іх характэрнымі тэмбрамі — усё гэта надало выкананню адценне тэатральнасці, усё гучала вольна і ў той жа час было добра збалансавана дырыжорам.

Сапраўднай удачай стала выкананне «Балеро». Твор быў сыграны з бляскам, упэўнена і смела. Усе сольныя партыі прагучалі рытмічна, дакладна і гнутка. На фоне асцігнутага рытму малага барабана па-майстэрску было выканана няўхільнае дынамічнае нарастанне — ад ледзь чутнага рр саліруючай флейты да асяпляльнага, магутнага ff усяго аркестра.

Вялікі поспех мела выступленне народнага артыста БССР З. Бабія, які ў суправаджэнні аркестра выдатна выканаў ары з опер П. Чайкоўскага, Д. Вердзі, У. Джардана, П. Чылеа. Уладальнік цудоўнага голасу, Бабій спявае шчыра, захоплены, прываблівае багаццем тэмбравых фарбаў. Тройчы спевака выклікалі «на біс». Асабліва ўсхвалявала слухачоў слаўная арыя Лорыса з оперы У. Джардана «Фядора». Пасля яе сапраўды драматычнай інтэрпрэтацыі кан-

трастам было шчыра жыццядаснае выкананне неапалятанскай песні «Як стварыла цябе маці». Можна было толькі захапляцца майстэрствам пераўвасаблення выдатнага спевака.

Пад кіраўніцтвам дыпламанта Усесаюзнага конкурсу А. Энгельбрэхта прагучала Дзевятая сімфонія «З Новага Свету» А. Дворжака. Трактоўка гэтага манументальнага твора была мэтаанакіраванай, падпарадкаванай ад першай да апошняй ноты адзінай задуме. Інтэрпрэтацыя дырыжора вабіла логікай, узаемасувяззю частак і эпізодаў, дзе кожная кульмінацыя з'яўлялася натуральным вынікам папярэдніх падзей. І не дзіва, што сімфонія ўспрымалася як жывое апавяданне, якое цалкам захапіла слухачоў.

Высокую культуру акампанемента прадэманстравалі аркестр пад кіраўніцтвам А. Энгельбрэхта пры выкананні Другога канцэрта С. Рахманінава (саліст Я. Магілёўскі).

Важную частку гастрольнага рэпертуару складалі творы беларускіх кампазітараў — «Святочная уверцюра» А. Ба-

гатырова і «Метамарфозы» А. Мдзівані (першае выкананне ў Ленінградзе), сыграныя з сапраўды віртуозным бляскам і артыстычнай свабодай. Адчувалася, што выконвалася музыка, добра знаёмая калектыву. Упершыню ў Ленінградзе ў дзіцячых абанементах канцэрта прагучала «Аратырыя Я. Глебава «Запрашэнне ў краіну маленства». Калі лічыць па аплідысментх залы, якія доўга не змаўкалі пасля выканання гэтага твора, музыка Я. Глебава спадабалася юным леныградскім слухачам.

Канцэрты Акадэмічнага сімфанічнага аркестра БССР у Ленінградзе прайшлі наогул паспяхова. Былі апладысменты, былі кветкі, былі добрыя водгукі буйных дырыжораў і выканаўцаў Ленінграда. Але, бадай, самай дарагой адзнакай для беларускіх музыкантаў стала запіска, якая была ўкладзена ў букет кветак, паднесены аркестру пасля апошняга канцэрта. У ёй напісана: «У Вашага аркестра — добрая душа, верная задуме кампазітара. Гонар і пашана Вам — дарагія музыканты доблеснай Беларусі».

К. АЛЯКСАНДРАУ.  
Фота А. МАСКАЛЕНКІ.

ноўшчыкі імкнуліся зрабіць з выдумкай і мастацкім густам. Ды, на жаль, эмацыянальнае ўздзеянне фантастычных і жанрава-бытавых сцен зніжана невыразнай харэаграфіяй (балетмайстар В. Бутырмовіч). У некаторых сценах (выхад Вясны, жанравыя эпізоды) яна статычная, «бляклая»; толькі ў песні-гульні «Просы» знойдзены верны тон, адпаведны настрой «Вясновай казкі». Магчыма, уражанне аб статычнасці спектакля ў цэлым і выклікана дысанансам харэаграфіі ў пастановачным ансамблі. Хоць сама эпічная драматургія гэтай оперы з яе музычнай вытанчанасцю не дапускае дынамізацыі дзеяння, усё ж статычныя позы танцоўшчыкаў не ўпрыгожваюць сінтэтычныя сцэны-малюнк, створаныя М. Рымскім-Корсакавым як аўтарам лібрэта і музыкі.

Вядоўшчый кульмінацыяй спектакля рэжысёрам задумана рэальнае з'яўленне Ярылы ў «сцэне раставання» Снягурачкі. Снягурачка, захопленая каханнем, гіне: апошняя, развітальная арыя герайні... Раптам з'яўляецца Ярыла. З глыбіні сцэны ён павольна, «пад музыку», набліжаецца да Снягурачкі. Яе постаць знікае ў Ярылавым «проміні».

Гэта эфектна, смела, але і спрэчна. Справа, зразумела, не ў тым, можа так быць ці не. Ва ўмоўнасцях жанру опе-

ры, тым больш — казкі, усё можа быць. Так, Снягурачка гіне пад гарачымі праменьнямі, а ў аркестры праводзіцца лейт-матыў Ярылы-сонца, і гэта з'яўляецца лірычнай кульмінацыяй оперы. Ці абавязкова ўвасабляць яе ў пластычны вобраз? Мабыць, неабавязкова.

Своеасаблівае музычнае драматургіі гэтай оперы ў тым, што яе кульмінацыя «ціхая». Галоўнае ў «сцэне раставання» — душэўныя пачуцці герайні. І дзівосныя радкі рускай музычнай класікі наўрад ці вымагаюць відочнай расшыфроўкі. Наадварот, яна адцягвае ўвагу, перашкаджае ўспрыняццю музыкі сцэны, прызначэнне якой — раскрыццё душэўнага стану герайні. Тым больш, што Ярыле прысвечана наступная, заключная сцена з хорам-гімнам. Выражаная ў ёй ідэяная сутнасць твора не зводзіцца да простага «узурпіравання» Снягурачкі Ярылам.

Прызнаны мэтр савецкай музычнай культуры акадэмік Б. Асаф'еў яшчэ пра першыя пастаноўкі оперы пісаў: «Такая простая, здаецца, справа для выканаўцаў, як правільнае чытанне музычнага тэксту, набывае ў «Снягурачцы» значэнне найважнейшага задання...»

Перад музычным кіраўніком спектак-

ля У. Машэнскім стаяла складаная задача — не толькі стварыць сваю музычную канцэпцыю оперы, з'яўнаць выканаўцаў, але і надаць яе выкананню той асаблівы тон, без якога немагчыма ўявіць гучанне «Вясновай казкі» М. Рымскага-Корсакава. Сур'эзны музыкант, У. Машэнскі беражліва аднёсся да спадчыны кампазітара. Купоры ў партытуры зроблены ўдумліва. Іх нямнога, і яны не разбураюць музычную драматургію твора.

Ансамбль выканаўцаў оперы добры. Хораша гучыць хор у сцэне праводзін Масленіцы і ў заключным гімне (хормайстры А. Кагадзееў, Г. Луцэвіч, Н. Ламановіч).

Адкрыццём спектакля можна назваць выкананне маладой артысткай Н. Рудневай партыі Леля. Яе ігра і спевы робяць самае добрае ўражанне.

Артыстка Т. Кучынская стварае пераканаўчы вобраз Снягурачкі. Спявачы ўдасца арганічна перадаць ператварэнне герайні з ідэальна-фантастычнай істоты ў рэальную, споўненую цяплом чалавечага кахання, жанчыну.

Радкі аб акцёрскіх удачах у спектаклі можна было б і прадоўжыць. Ды

агульнае ўражанне ад выканання оперы супярэчлівае. Найлепшым чынам вылучыліся папулярныя нумары «Снягурачкі»: напрыклад, песні Леля, арыя Мізгіра «На цёплым, снім моры...», каваліна цара Берандзея. Гэта старонкі музыкі кампазітара, якія ў спевакоў «на слыху». У некаторых жа сценах прыўзнятае гучанне знікае і наша агульнае ўражанне нівеліруецца. І тут справа не толькі ў акцёрскім натхненні. Крыўдна, што на мінскай опернай сцэне апошнім часам ставіцца так мала твораў рускай класікі. У новых пастаноўках класікі пераважаюць творы заходнія, у асноўным італьянскія. Бясспрэчна, італьянская опера — акадэмія опернай культуры. Але і для выканання самабытнай рускай оперы трэба таксама паслядоўна захоўваць каштоўныя традыцыі.

Хоцання думаць, што «Снягурачка» стане ў жыцці тэатра творам этапным. Гэта складаная работа дае творчы імпульс для сталага мастацкага калектыву, які заклапочаны праблемай узбагачэння рэпертуару лепшымі операмі рускай класікі і сучаснай опернай драматургіі, спектаклямі незвычайнымі па жанры, па сцэнічнай паэтыцы.

Ігар ГЛУШАКОУ.

## МАСТАК І ЖЫЦЦЁ

Максім Багдановіч... Амаль праз сем дзесяцігоддзяў Беларусь зноў убачыла яго на сваёй зямлі. У дзень свайго юбілею, ён прыйшоў да нас, апрануты ў бронзу, і спыніўся назаўсёды на невысокім пастаменце з чырвонага граніту. З кветкай роднага васілька ён паўстаў на алеі, што вядзе да галоўнага ўваходу ў Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР, і прадоўжыў так рана перапынены дыялог з землякамі — пра лёс роднага краю, пра сэнс жыцця, пра прыгажосць беларускай прыроды, пра мастацтва і пра высокую наканаванасць чалавека на зямлі. Аўтары гэтага помніка — скульптар С. Вакар, архітэктары Ю. Казакоў і Л. Маскалевіч.

Архітэктар... Асоба ў нашым грамадстве важная. Але мы пра яго звычайна ведаем не так ужо і многа. Нават на пастаментах буйных манументаў вы наўрад ці ўбачыце сёння імёны скульптара і архітэктара. І ў той жа час, ці магчыма сабе ўявіць, каб, напрыклад, на выстаўцы пад карцінай не было пазначана прозвішча маста-

кам прысвяціў сябе рабоце над праектаваннем помнікаў і манументаў. Здарэецца і так, што колькасць створанага не заўсёды пераходзіць у якасць, але гэта тэма асобнай гаворкі.

Для Казакова архітэктура стала тым жывым пачаткам, ад якога залежыць не толькі фармальны, але і сэнсавы аспект пластычнага манументальнага вобраза. Манументальнасць бачання атрымлівае ў архітэктур-

могучь існаваць адзін без аднаго. Такіх работ не так ужо і многа, і не толькі ў практыцы беларускага мастацтва. Толькі калі скульптар і дойдзі працоўю плячо ў плячо, імкнучы вырашыць адну задачу, тады і можна гаварыць пра тое, што помнік становіцца фактам мастацтва, якім стаў, напрыклад, Хатынскі мемарыял...

Юрый Казакоў увайшоў у беларускую архітэктуру імклі-

ку паміж скульптарам і дойдзі; можна разглядаць ролю архітэктара як другарадную (знайсці больш ці менш удалы пастамент, надаць яму эмацыянальнасць, «ажывіць» сумную прасторавую сітуацыю, прыгожа «падаць» праект і да т. п.). Але магчымы і такія ўзаемаадносінны, у выніку якіх ансамбль набывае большае напружанне ці, наадварот, — адчуванне лёгкасці. Архітэктар,

важным элементам, які арганізуе прастору грамадска-адміністрацыйнай плошчы Століна, стаў помнік У. І. Леніну, адкрыты напярэдадні 110-й гадавіны з дня нараджэння правадзіра (скульптары В. Палічук, С. Селіханаў). Дынамічная пластыка фігуры, мэтанакіраваны позірк — такім паўстае перад намі Ільіч. Пластычная і прасторавая пабудова скульптуры арганічна звязана з архітэктурным вырашэннем пастамента, які адначасова з'яўляецца і трыбунай для правядзення ўрачыстых цырыманіялаў. Увядзенне такога архітэктурнага элемента дазволіла Казакову звязаць прастору плошчы з паркам, што разбіты за манументам і поймай ракі Гарынь.

Да ўдалых работ Казакова можна аднесці і бюсты-помнікі У. І. Леніну і К. Марксу ў Мінску ў сааўтарстве з архітэктарам Ю. Грыгор'евым (скульптар З. Азгур). Стварэцца ўражанне, што бюсты ўстаноўлены адначасова з будынкам ЦК КПБ — настолькі дакладна знойдзены іх маштаб, прасторавая сувязь з навакольным асяроддзем. Акрамя таго, новым элементам у вырашэнні бюстаў з'явіліся бронзавыя ўстаўкі, якія забяспечваюць арганічнае іх спалучэнне з пастаментамі.

Сярод работ Казакова апошніх гадоў — помнік-бюст П. М. Машэраву ў Віцебску і М. С. Патоличаву ў Дзяржынску Горкаўскай вобласці (скульптар З. Азгур), У. Азіну ў Палацку (скульптар С. Вакар), помнікі ахвярам фашызму ў Чэрвені (скульптар А. Веліксонаў) і Сымону Буднаму (скульптар С. Гарбунова), які хутка адкрыцца ў Нясвіжы, дзесяткі мемарыяльных дошак і помнікаў на месцах пахавання дзяржаўных і партыйных дзеячаў, майстроў культуры.

Надыходзіць вечар, Казакоў здымае рабочую вопратку, але яшчэ доўга не ідзе з майстэрні. Крытычна аглядае зробленае за дзень. Падыходзіць і да старых праектаў, што нішто ў іх падраўляе, уважліва праглядае скончаныя работы, якія падрыхтаваны да паказу мастацка-экспертнаму савету па манументальным мастацтве. Відаць, і ў іх таксама заўважыў тое, што хацелася б удасканаліць. А заўтра — зноў майстэрня, ды яшчэ заняткі ў політэхнічным інстытуце, дзе ён вольна ўжо звыш пятнаццаці год выкладае на

# Архітэктар праектуе помнік

ры Казакова канкрэтную працоўку. Дамінанту яго творчасці вызначае пошук шматграннасці прасторавых і эстэтычных рашэнняў, імкненне дакладна вызначыць ступень наватарскага і звыкллага, традыцыйнага і сучаснага. Так, ён

ва. Паспяхова скончыўшы ў 1964 годзе Беларускі політэхнічны інстытут, ён ужо праз год у садружнасці са скульптарам Паўлам Цомпелем выканаў свой першы праект помніка партызанам у сяле Іканы, што на возеры Палік. Памятаеце? Партызан-сейбіт з вінтоўкай за плячамі нетарфка, як гаспадар, крочыць па зямлі і кідае ў раллю зерне будучага ўраджаю. Высокая фігура ўстаноўлена ў цэнтры пастамента, на п'евылікім гладкім пастаменце, які вырашаны ў выглядзе баразны. Гэта была яго першая архітэктурная знаходка.

Шасцідзiesiąтыя гады... Час, калі ў беларускім мастацтве паступова і ўсё больш рашуча пераасэнсоўваліся непакісныя каноны мінулых гадоў. Скульптура становілася як бы больш «архітэктурнай», «збудаванай». Разам з тым у манументальна-кампазіцыйны ўсё больш арганічна ўваходзіла навакольнае асяроддзе. Гэта быў час стварэння Хатынскага мемарыяла і Кургана Славы, работы над праектаваннем помніка Я. Купалу і Я. Коласу, Ф. Скарыне і партызанам Ушаччыны.

Калі праводзіліся першыя конкурсныя туры на праект мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой», актыўны ўдзел у іх прыняў і малады Ю. Казакоў. Сёння ён — адзін з аўтараў гэтага велічнага помніка стойкасці і мужнасці саўвечкіх людзей, пра які Л. І. Брэжнеў у кнізе ганаровых наведвальнікаў пакінуў наступны запіс: «Вечна будзе жыць у памяці народаў подзвіг абаронцаў Брэсцкай крэпасці, — жыць і заклікаць людзей да беззапаветнай адданасці Саўвечкай Радзіме.

Велічны мемарыял, створаны ў 1971 годзе, — дастойная данина мужнасці герояў. Дзякуй тым, хто яго стварыў. Народы планеты, змагайцеся за мір!»

Праца Казакова над Брэсцкім мемарыялам — прынцыпова важны крок у ягонай творчасці. Тут ён выступіў як адзін з арганізатараў і стваральнікаў своеасаблівага «эстэтычнага сілавога поля».

З таго часу прайшло дзесяць гадоў. Дзесяць гадоў, напоўненых пошукамі і адкрыццямі, цяжкасцямі і перамогамі. Казакоў працаваў з такімі майстрамі як А. Кібальнікаў і З. Азгур, А. Бембель і С. Селіханаў, А. Заспіцкі і М. Рыжанкоў, С. Вакар і І. Міско, В. Палічук і Г. Мурамцаў, А. Веліксонаў і І. Глебаў. Як вынік гэтых творчых кантактаў — імкненне архітэктара да яснасці прасторавай пабудовы, абвостраная цікавасць да матэрыялу, а галоўнае — разуменне законаў манументальнай пластыкі.

Можна разглядаць манументальную скульптуру як спрэч-

разумеючы задуму скульптара, здатны «сбраць» або зрабіць больш разрэджанай замкнутую прастору, пераасэнсоўваць архітэктурную падзелам і гульні маштабаў, «абастрыць» аб'ём, стварыць акцэнт, які надаюць помніку новы змест.

Менавіта такое разуменне ролі архітэктурны ў манументальнай пластыцы ўласціва Казакову ў яго лепшых работах. У помніку К. П. Арлоўскаму ў калгасе «Рассвет» Кіраўскага раёна, што на Магілёўшчыне (скульптар М. Рыжанкоў), ён аб'яднаў плуг і вінтоўку, якія сімвалізуюць ратныя і працоўныя подзвігі гэтага легендарнага чалавека.

Характэрны для Казакова і бюст-помнік Ф. Э. Дзяржынскаму на былым хутары Дзяржынава Валожынскага раёна (скульптар С. Вакар). Ён устаноўлены на высокім пастаменце з чырвонага паліраванага граніту. А побач на магутным гранітным валуне, уласцівым пейзажу гэтай мясцовасці, змешчаны выразны бронзавы блок з надпісам: «Ф. Э. Дзяржынскі».

Цікава выканана і архітэктурная частка бюста-помніка герою партызанскага руху, былому старшынні калгаса В. З. Каржу ў сяле Хворастава Мінскай вобласці (скульптар І. Глебаў). У сімвалічным калосі жыта на пастаменце ўвасоблена думка аб галоўным прызванні гэтага чалавека. З той творчай знаходкай пераклікаецца і пластычная ідэя другога помніка — двойчы Герою Са-



Помнік У. І. Леніну ў Століне (скульптары С. Селіханаў, В. Палічук, архітэктар Ю. Казакоў).

ка або ў цітрах кінафільма прозвішча рэжысёра. Права на вядомасць — ці не заваяваў яго архітэктар?

З другога боку, узнікае пытанне, а ці мае дойдзі у пластыцы, асабліва ў мемарыяльнай, сваю адметнасць, сваё аблічча — каб ягоныя праекты адразу пазнавалі сярод усіх іншых, каб творчы почырк яго меў толькі аднаму яму ўласціва інтанацыя? Вядома, дасягаецца падобная непаўторнасць не за кошт кідкай, эфектнай манеры. Толькі цяжкі шлях спасціжэння забяспечвае дасканаласць. Толькі грунтоўна засвоіўшы дасягненні сусветнай архітэктуры, кожны дзень папаўняючы арсенал рамесных навыкаў, а галоўнае — адстойваючы ўласны пункт гледжання, набывае творца права на індывідуальнасць.

Можна без перабольшвання сказаць, што архітэктар Юрый Казакоў мае сваё творчае аблічча. Дойлід працуе вельмі прадуктыўна, бадай, ён адзіны ў Беларусі архітэктар, які цал-

працуе шмат. І сапраўды цікава назіраць за творчасцю, якая дынамічна развіваецца, дае выходы ў розныя жанры манументальнай пластыкі (помнікі, мемарыяльныя знакі, памяtnыя дошкі, помнікі-бюсты, ансамблі), — увесь час выяўляе свае глыбінныя патэнцыяльныя магчымасці.

Натуральна, праца архітэктара і скульптара будзе толькі тады плённай, калі паміж імі існуе поўнае ўзаемаразуменне, якое нараджае тое, што мы называем сінтэзам мастацтваў.

«Гэты выраз — сінтэз мастацтваў, — гаворыць Казакоў, — сёння можна пачуць вельмі часта, ён стаў амаль сінонімам вызначэння «манументальнае мастацтва». Так ужо атрымалася, што кожная манументальная работа, больш-менш звязаная з архітэктурай, лічыцца прыкладам сінтэзу. Між тым, па самой сваёй этымалогіі «сінтэз» азначае «цэласны», «непадзельны». Кампанентамі сінтэзу, на мой погляд, можна лічыць толькі тыя творы, якія не



Помнік Ф. Э. Дзяржынскаму на яго радзіме, у вёсцы Дзяржынава Мінскай вобласці (скульптар С. Вакар, архітэктар Ю. Казакоў).

цялістычнай Працы У. А. Ралько ў калгасе «Аснежыцкі» на Піншчыне (скульптар І. Міско). У ніжняй частцы высокага пастамента мы бачым бронзавы пояс з хлебных каласоў, якія таксама сімвалізуюць выдатныя працоўныя дасягненні старшынні гаспадаркі.

кафедры тэорыі і гісторыі архітэктуры.

Напэўна, творчая няўрымлівасць — якасць характэрна ўсіх мастакоў, якія патрабавальна ставяцца да сваёй творчасці.

Барыс КРЭПАК.

# У пошуку

Творчая біяграфія мастака Віктара Дубравы яшчэ невялікая. У мінулым годзе скончыў ён Беларускае дзяржаўнае тэатральна-мастацкае інстытут, але ўжо звярнуў на сябе ўвагу калег, аматараў мастацтва.

Дыпломная работа мастака «Пад старой яблыняй» выявіла яго прафесіяналізм, свосасоблівую індывідуальнасць, яго шчырае імкненне знайсці праўду і паэзію свету. Не толькі вялікае палатна-групавы партрэт аднавяскоўцаў, але і падрыхтоўчыя малюнкi соусам, партреты-фрагменты карціны, сталі творчай справаздачай дыпламанта за гады ўпартай працы, удумлівай вучобы ў сценах інстытута. Дрэва, як сімвал жыцця, аб'яднала ў карціне людзей, знаёмых мастаку з

дзяцінства — арганізатараў калгаса ў вёсцы Бярозаўка Мазырскага раёна. Кампазіцыя карціны прасякнута велічым рытмам. Праменні псіхалагічнага аналізу мастак скіроўвае на тое, каб выявіць прыгожае, чалавечнае ў душах сваіх герояў. Партрэтам не ўласцівы натуралізм, тонка намалеваныя абліччы — гэта нібы летаніс жыцця чалавека. Наогул, выразная лінія стала адной з галоўных якасцей палатна, прыкметай стылю маладога мастака.

— Мне здаецца, што вясковая тэма заўсёды будзе асноўнай у маёй творчасці, — гаворыць Віктар Дубрава. — Людзі зямлі, блізкія, зразумелыя мне, вабяць сваёй чысцінёй, сілай, мудрасцю. Я сустракаю сярод іх веселую, рамантыкаў, філо-

сафаў, таленавітых майстроў. Імкнуся праз свае карціны перадаць гледачу ўражанні ад багатай непаўторнасці чалавечай асобы.

Лірычныя асаблівасці светаадчування мастака з'яўляюцца не проста эмацыянальнай афарбоўкай жыццёвых рэалій, перанесеных у вобразы жывапісу і графікі. У гэтым сутнасць яго паэтычных партрэтаў, краявідаў і тэматычных кампазіцый.

Зараз малады мастак працуе ў творчай майстэрні Акадэміі мастацтваў СССР пад кіраўніцтвам Міхася Андрэевіча Савіцкага. Выдатны беларускі жывапісец, член-карэспандэнт Акадэміі мастацтваў СССР распачаў новую для нашай рэспублікі справу. Невялікая група з пяці маладых мастакоў працягвае прафесійнае навучанне на больш высокім узроўні, чым у інстытуце. Што дае Віктару Дубраве шчаслівая магчымасць працаваць у гэтай майстэрні?

— Для мяне гэта сапраўдны пераварот у мастацкім мысленні. Адчуваю, што трэба ўсё пачынаць спачатку, усё перажыць, спасцігнуць па-новаму, інакш. Міхась Андрэевіч вучыць мяне і маіх таварышаў нястомнаму творчаму пошуку,



Партрэт першага старшыні калгаса «Каменскі» на Палессі, соус.



Бабка Сяргеіха, соус.

смеламу эксперыменту, стараннаму штудзіраванню. Успрыманне палатна як рухомага матэрыялу, у якім магчыма, нават патрэбна знішчэнне і перапрацоўка зробленага.

Зараз на мальберце В. Дубравы палатна «Ля вытоку». Дзве жаночыя фігуры, выразны пейзажны фон, дзе створана гармонія яркіх фарбаў — новая

карціна выяўляе стылістычныя змены ў нялёгкай эвалюцыі творчасці мастака. Віктар Дубрава належыць да пакалення, чые вернісажы пачынаюцца ў 80-х гадах. Поўны надзей, ахоплены творчым уздымам, мастак працуе з думкай пра будучыню.

Валерый БУЙВАЛІ.

## ДАСТАЕЎСКАМУ ПРЫСВЯЧАЕЦА

У Фундаментальнай бібліятэцы імя Якуба Коласа АН БССР працавала чарговая выстаўка, якую арганізаваў Беларускае клуб экслібрыстаў. На выстаўцы, прысвечанай Ф. М. Дастаеўскаму, экспанаваліся не толькі экслібрысы, але і творы кніжнай і станковай графікі. Выстаўка арганізавана ў сувязі з тым, што 1981 год быў абвешчаны ЮНЕСКА годам Ф. Дастаеўскага. Усяго ў экспазіцыі было прадстаўлена 105 работ.

У апошнія дзесяцігоддзі і асабліва ў сямідзесятых гады творчасць вялікага рускага пісьменніка прыцягнула да сябе самую пільную ўвагу савецкіх мастакоў-графікаў. З'явіліся цудоўныя ілюстрацыі Б. Басава, А. Ганчарова, В. Гарэева, І. Глазунова, Ф. Канстанцінава, У. Мінаева, Д. Шмарынава і іншых.

Псіхалагічна дакладныя партреты князя Мышкіна і Кацярыны Іванаўны, герояў рамана «Ідыёт» і «Браты Карамазавы», стварыў народны мастак РСФСР, член-карэспандэнт Акадэміі мастацтваў СССР А. Ганчароў.

Трагічна гучаць вобразы Раскольнікава і старой працэнтшыцы ў трактоўцы народнага мастака СССР, члена-карэспандэнта Акадэміі мастацтваў СССР І. Багдэска.

Адным з найбольш цікавых інтэрпрэтацый рамана «Злачынства і пакаранне» паказаў сябе мастак з Белгарада С. Касянкоў. Ён стварыў больш за сорок лістоў да рамана, дзесяць з якіх экспануюцца на выстаўцы.

Арыгінальны падыход да ілюстравання твораў Дастаеўскага знайшоў маскоўскі графік А. Калашнікаў. Ён стварыў па адным каляровым дрэварысе да дзевяці раманаў пісьменніка, у кожным з якіх зрабіў спробу сродкамі графікі перадаць галоўную ідэю твора.

Прыцягваюць на выстаўцы ўвагу сваім прачытаннем Дастаеўскага, выкарыстаннем шырокага арсенала выяўленчых сродкаў ілюстрацыі іншых мастакоў: журботна-рамантычныя, срабрыста-шэрыя алоўкавыя малюнкi С. Лійва (Талін) да «Белых начэй», гранічна набліжаныя да канкрэтных сітуацый, поўныя ўнутранай напружанасці афорты У. Папова (Ма-



Экслібрыс М. Каліты.



Экслібрыс М. Шамрылы.

сква) да «Прыніжаныя і зняважаныя»; крыху змрочныя, часам з ледзьве акрэсленымі фігурамі персанажаў, эмацыянальна каляровыя манатыпіі Я. Красоўскага да «Бесаў».

Пераважная колькасць экслібрысаў носіць іканаграфічны характар. На жаль, большасць з іх нельга аднесці да ўдалых, галоўным чынам з-за адсутнасці партрэтнага падабенства.

Больш удалых работ сярод сюжэтных экслібрысаў. Па глыбіні і напружанасці псіхалагічнага стану лепшым сюжэтным экслібрысам, прысвечаным Дастаеўскаму, з'яўляецца дрэварыт А. Калашнікава.

Выстаўка пакінула прыемнае ўражанне і з'явілася данінай памяці вялікаму рускаму пісьменніку, які паходзіў з Беларусі.

Міхась МІНКЕВІЧ.

### НА АБСЯГАХ КУЛЬТУРЫ

Не так часта музычныя вечацы ў Саюзе кампазітараў рэспублікі заканчваюцца такім зацікаўленым абмеркаваннем праграмы, якое адбылося пасля канцэрта ансамбля народных інструментаў «Спадчына» Дзяржынскага раённага Дома культуры.

## ШЛЯХУ НЯЛЁГКАГА, ТВОРЧАГА...

Сам факт выступлення самадзейнага калектыву на сцэне такой паважнай творчай арганізацыі сведчыць пра вялікую цікавасць прафесійных аўтараў да «Спадчыны». Чым жа выклікана гэтая цікавасць? Чаму зусім непрацяглае выступленне ансамбля (у праграме было 6 нумароў) так усхвалявала слухачоў?

Прычыны нямала. «Спадчына» па складзе інструментаў — ансамбль не зусім звычайны. Інструменты гэтыя прадэманстравалі перад канцэртмай якой кіраўнік — старшы метадыст па музычным фальклору абласнога навукова-метадычнага цэнтара народнай творчасці і культуры асветлы У. Пузыня. Ён выканаў традыцыйны найгрышы на пастуховай трубе, сямействе дудак (басавой, алтавай, сапранавай), ліры, жалейцы, свісцельцы. У склад ансамбля ўваходзіць таксама цымбалы, скрыпка, гармонік, кантрабас, група ударных і шумавых інструментаў. Дарэчы, усе духавыя інструменты, ліра і некаторыя ударныя зроблены рукамі самога У. Пузыня — чалавека апантанага, страснага прапагандыста народнай мастацкай творчасці. Вырабляе ён гэтыя інструменты з улікам патрэб сённяшняга дня, імкнучыся ўдасканаліць іх шляхам пашырэння дыяпазону і ўвядзення храматыкі.

У ансамблі — дзесяць чалавек, у асноўным выкладчыкі дзіцячай музычнай школы Дзяржынска. Калектыву гэты зусім малады — яму ўсяго паўгода. Амаль усе ўдзельнікі «Спадчыны» толькі нядаўна

ўзялі ў рукі тыя інструменты, на якіх яны зараз іграюць у ансамблі, а некаторыя асвоілі ўжо не адзін інструмент. Рэпертуар пакуль яшчэ невялікі — у асноўным гэта апрацоўкі беларускіх народных песень і танцаў, зробленыя адным з удзельнікаў ансамбля, выкладчыкам мінскай Цэнтральнай музычнай школы В. Шчэрбам. А з прафесійных кампазітараў пакуль толькі А. Залётнеў напісаў для ансамбля невялікую

жанравую карцінку «На досвітку».

Уласна кажучы, праграма, прапанаваная «Спадчынай» у той вечар, не была ў поўным сэнсе канцэртнай праграмай. Мэта выступлення ансамбля ў Саюзе кампазітараў была іншай — прадэманстраваць гучанне і тэхнічныя магчымасці ўдасканаленых беларускіх народных інструментаў, прыцягнуць да іх увагу прафесійных аўтараў, усіх слухачоў. І гэтага ансамбль дасягнуў, сведчаннем чаго і з'явіліся гарацьня спрэчкі, якія разгарнуліся пасля выступлення. Безумоўна, не ўсё ў праграме было ўдалым, найбольшую цікавасць выклікала музычная карцінка А. Залётнева «На досвітку», арганічным працягам якой з'явілася «Полька» і заключная «Полька-весьлуха» (апрацоўка В. Шчэрбы). Удзельнікі ансамбля і самі добра разумеюць, што іх выканаўчае майстэрства пакуль яшчэ даволі далёкае ад дасканаласці, хаця менавіта да гэтага яны шчыра імкнуцца. Усе парады, пажаданні, крытычныя заувагі, якія былі выказаны ў адрас «Спадчыны» народным артыстам СССР Г. Цітовічам, кампазітарамі В. Войцікам і В. Памазавым, этнографам М. Грынблатам, мастацтвазнаўцам І. Назінай, сведчылі пра сапраўдную цікавасць да перспектыўнага музычнага калектыву, пра імкненне дапамагчы яму самакрытычна аднесціся да сваёй працы, шукаць свой шлях у мастацтве.

Лёс цікавага творчага пачынення хвалюе шмат каго: бела-

руская кампазітары, напрыклад, бачаць у «Спадчыне» свосасоблівую творчую лабараторыю, якая дазволіла б шырока эксперыментаваць з фальклорам. Для кампазітара большую цікавасць уяўляе народны інструмент не столькі ў сваім спрадвечным выглядзе, колькі ва ўдасканаленым (пашыранага дыяпазону, з уводам храматыкі), прыцягвае магчымасць нетрадыцыйнага спалучэння інструментаў, новыя тэмбры і г. д. Садружнасць кампазітараў, фалькларыстаў і выканаўчага калектыву магла б даць багаты творчы плён, узяць на новы якасны ўзровень засваенне музычнага фальклору ў кампазітарскай практыцы.

Думку кампазітараў і фалькларыстаў падзяляе і кіраўнік ансамбля У. Пузыня. Ён таксама лічыць, што калектыву можа і павінен працаваць у асобных кірунках — з аднаго боку, прапагандаваць народную музыку ў яе аўтэнтычным (натуральным) выглядзе, а з другога — творы прафесійных беларускіх кампазітараў.

З кожным годам усё больш настойліва паўстае пытанне пра тое, каб прафесійныя выканаўцы на драўляных духавых і народных інструментах авалодвалі навыкамі ігры «па-народнаму». Гэта ў значнай ступені пашырыла б магчымасці Дзяржаўнага народнага аркестра БССР, дало б штуршок далейшаму глыбіннаму засваенню беларускімі кампазітарамі музычнага фальклору.

З году ў год расце цікавасць да народнага мастацтва, разуменне яго эстэтычна, этычна і ідэалагічнай важкасці ў сістэме савецкай музычнай культуры ў цэлым. Інтэнсіўна праходзіць гэты працэс і ў нашай рэспубліцы. Аб гэтым сведчыць арганізацыя на месцах фальклорна-этнографічных калектываў, раённыя і абласныя фальклорныя агляды, этнаграфічныя канцэрты беларускіх выканаўцаў у гарадах краіны, дакументальныя музычна-этнографічныя фільмы, развіццё аўтэнтычнай фальклорнай лініі ў Дзяржаўным народным хоры БССР, няўхільны рост цікавасці да фальклору з боку кампазітараў, тэатраў, кінастудый, прапаганда яго сродкамі масавай інфармацыі. У гэты заканамерны працэс уключаецца новы калектыв — ансамбль народных інструментаў «Спадчына». І, як пажадаў Г. Цітовіч «Спадчыне», — шляху ансамблю нялёгкага, але творчага.

Т. ВАРФАЛАМЕЕВА.

## ЭТЫКА, МАРАЛЬ, ПРАВА

сна, г. зн. зрабіў злачынства, прадугледжанае артыкулам 203 частка I КК БССР.

**В. ЧАРНОУ,**  
следчы Першамайскага  
аддзела ўнутраных  
спраў г. Мінска.

### ПАВАЖАННЯ Святлана Калінаўна і Ігар Аркадзевіч!

Куратар і намсамольскае бюро групы № 53, у якой вучыцца Ваш сын Андрэй Лысенка, ад імя кафедры плавання Беларускага дзяржаўнага інстытута фізічнай культуры дзякую Вам за яго выхаванне. Навучаючыся ў нашым інстытуце, ён праўляе працавітасць і настойлівасць у авалоданні ведамі і павышэнні спартыўнага майстэрства. Пастаянна і мэтанакіравана працуе, авалодваючы навыкамі і «умениямі» (так па-руску ў лісце.—М. З.) сваёй будучай прафесіі. Вызначаецца добрай дысцыплінай і ветлівас-

які браў на сябе, так сказаць, тэхнічны бок справы, заняў назіральны пост недалёка ад кватэры. Трохі пачакаўшы, ён убачыў, як дзверы прапусцілі некалькі чалавек. Апошнім ішоў Лысенка. Як было дамоўлена, ён зляпіў і кінуў лядыш — знак, што ў кватэры нікога не засталася.

...Прайшло ўжо нямаля гадоў, але Тамара Пятроўна Муна, заслужаны трэнер БССР, добра помніць, як Андрэй, чарнявага хударлявага шасцігадовага хлапчана, прывяла да яе ў басейн яго бабуля.

— Ён быў не з лёгкіх маіх вучняў, — успамінае Тамара Пятроўна, — запешчаны ў сям'і, ён быў вельмі капрызны, эгаі-

ён адбывае пакаранне. Пры словах Андрэя «трэба быць эгаістам» твар старшага лейтэнанта цягне, ён круціць галавой, шматзначна глядзіць на мяне.

— Вы разбіраецеся ў спорце? — раптам пытаецца Лысенка.

Я кажу, што, на жаль, не надта.

— Ах спорт, спорт, залаты сон! — заплюшчыўшы вочы, усклікае Андрэй. — Вы не ўяўляеце, якое ў мяне было жыццё — калясіў па ўсёй краіне, жыў у лепшых гасцініцах. А ведаеце, як кормяць спартсменаў у час спаборніцтваў? Ды і грошы былі... Давалі...

Лысенка выходзіць з пакоя,

адной спартыўнай кніжцы я прачытаў, што «Галоўны рэкорд нашага спорту — выдатнае здароўе савецкіх людзей» — усё роўна разумю, што з «групамі здароўя» не выйдзеш нават на раўняныя спаборніцтвы. Не той эфект. Не прыгожа. Не відэвішчна. Балельшчык, ён любіць, каб спрэчка вялася на дзесятыя долі секунды, на шайбы і накаўты. Кажуць, што бываюць выпадкі, калі ў час спаборніцтва ад празмернага хвалявання людзі нааюць проста ля тэлевізара. У гэтым, скажу вам, нешта ёсць. На працы быў спакійны, халодны, усё яму да лампачкі, а тут, бачыш, нерваў не стрымаў... — улада спорту!

Спартыўны поспех аднаго чалавека, каманды падагравае тонус соцень тысяч чалавек!

Паслухайце, таварышы, а ці не здараецца часам, што, ці не чалавек на спартыўны Алімп, маючы яго мускулы, у нас забываюцца пра такую матэрыю, як яго душа, забываюцца, што высокая ступень спартыўнага майстэрства — гэта яшчэ неабавязкова высокая ступень яго маральнай сталасці, нарэшце, прыстойнасці?

Калі я працаваў над гэтым нарысам і хадзіў па розных спартыўных арганізацыях, мне называлі там імёны дзесяткаў выдатных спартсменаў, якімі ганарыцца не толькі рэспубліка — уся краіна. Мне гаварылі, што гэта выдатныя ва ўсім адпосінах людзі, і на іх фоне нейкага там Лысенку не ўгледзіш нават у мікраскоп.

Ой, угледзіш! Нават няўзброеным вокам. Тым больш, што яго хаўруснікі па злучэнняй групе таксама не якія-небудзь там пачаткоўцы ў спорце. М'ягчэйкаў — кандыдат у майстры спорту СССР, быў членам зборнай каманды рэспублікі па веласіпедным спорце на трэку. І Мішынёў — таксама кандыдат у майстры, член зборнай рэспублікі па фігурным катанні на каньках. Адзін з самых зацятых злачынцаў, «мозг» групы С. Арлоў, — майстар спорту СССР, у свой час рэкардсмен рэспублікі па скачках у ваду.

— У нас, бывае, разбэшчваюць спартсмена з самых юных гадоў. Ты толькі выступі добра, а мы табе і птушынага малака не паікадзем. Рэкорды адходзяць, а звычайка да птушынага малака застаецца, — гаварыў пры нашай сустрэчы рэктар інстытута фізкультуры Аляксей Аляксандравіч Сёмкін, чалавек у гэтай справе, трэба меркаваць, дасведчаны. Гаварыў ён пра гэта, шукаючы перапрычыну ператварэння ўчарашніх, здавалася б, прыстойных спартсменаў-студэнтаў у злодзей.

Тлумачэнне гэтае, відаць, мае пад сабой глебу, хаця, каменне, не вычэрпвае праблемы.

Ну, вядома ж, нельга скідаваць з рахунку семі злачынцаў. І хаця семі розныя: у Лысенкі — інтэлігентная — маці выкладае ў інстытуце, у Арлова і Бразінскага — рабочыя — тут аднолькава ой як любяць рэчы. Розныя. Усялякія. Хоць на нагу, хоць на палец, хоць на голаў. І тут тая прымаўка пра яблыню і яблык акурат дарэчы.

Андрэя Лысенка прыносіць дахаты пазалочаныя чайныя лыжачкі і прапануе купіць іх сваёй мамачцы. Лыжачкі, маўляў, прадае яго інстытуцкі таварыш, які атрымаў спадчыну і яе распрадае... Паверыла мамачка? Хацелася паверыць, бо лыжачкі прадаваліся надта тан-

# ПРЫВАРАТНІ

СУДОВЫ НАРЫС

цю. Праўляе актыўнасць у грамадскім жыцці, карыстаецца павагай сваіх таварышаў. Здаўшы бягучую залікова-экзаменацыйную сесію на «выдатна», ён яшчэ раз паказаў высокую якасць сваіх ведаў.

Куратар 53-й групы  
**А. ГЛАЗЬКО.**  
Камсорг групы  
**Т. БАЛАНДЗІНА.**

### З ПРЫГАВОРУ НАРОДНАГА СУДА ПЕРШАМАЙСКАГА РАЕНА Г. МІНСКА

Лысенку Андрэя Вячаслававіча прызнаць вінаватым у саўдзеле ў крадзяжы, ажыццэўленым па папярэдняй згодзе групай асоб, якая нанесла значны ўрон пацярпелым, і на падставе арт. 17 і 141 частка II КК БССР, назначыць яму пакаранне ў выглядзе 1 года пазбаўлення волі.

Яго ж прызнаць вінаватым у набыванні і продажы маёмасці, заведана здарыўся злачынным шляхам, і на падставе арт. 203 ч. I КК БССР, назначыць пакаранне ў выглядзе выпраўленчых работ тэрмінам на 6 месяцаў з утрыманнем 20 працэнтаў заробку на нарысцы дзяржавы...

Узяць пад варту ў зале суда.  
**Я. СМІРНОУ,**  
суддзя Першамайскага  
нарсуда г. Мінска.

**Т**ой аперацыяй у кватэры Гуданца і Кірылава Андрэй Лысенка быў надзвычай незадаволены. Ён сказаў Бразінскаму: «Дурань, там вялікія грошы былі, а ты схачіў, што пад руку...»

Пра тое, што ў кватэры былі грошы, Лысенка ведаў дакладна. Сам Роберт Гуданец сказаў яму раніцай таго дня, што зняў з ашчаднай кніжкі тысячу рублёў. У кватэры, дзе жылі Гуданец і Кірылаў (таксама студэнт БДІФК), Андрэй быў неаднойчы — яна каля самага водна-спартыўнага камбіната ў парку імя Чалюскінцаў, і плыўцы, ідучы на трэніроўкі, заходзілі сюды, каб пераапрацунацца. Потым у запісной кніжцы Лысенка намалюе схему, дзе скрупулёзна пакажа, дзе што ляжыць.

У прызначаны час Бразінскі,

тычны, проста ўлюбены ў сябе. І разам з тым, змалку здольны плывец. Ужо ў шостым, сёмым спецыялізаваных класах ён паказваў высокія вынікі.

У восьмым класе Андрэй раптам спыніў трэніроўкі ў Муны. Без усякіх тлумачэнняў. Пры выпадковых сустрэчах нават не вітаўся, быццам і не было ў яго жыцці гэтага чалавека, быццам не рукі Тамары Пятроўны некалі трымалі на вадзе бездапаможнае хлапцае, быццам не пры ёй адбываўся той маленькі чуд, калі адчуў, што вада трымае яго, што цела стала лёгкім і па-слухмяным, быццам без яе дапамогі былі тыя першыя рэкорды...

Праз нейкі час Тамара Пятроўна даведалася, што Андрэй трэніруецца ў В. Папова, трэнера зборнай рэспублікі па падводным плаванні.

— У спорце трэба быць эгаістам, калі хочаш нечага дамагчыся, — гаворыць Андрэй.

— Я рашыў, што Папоў даць мне болей, чым Муна, і таму перайшоў да яго.

— А гэта не было здрадай, калі браць пад увагу чыста чалавечыя адносіны? — пытаюся я, і бачу на вуснах свайго візаві тонкую ўсмешку.

Пільна ўглядаюся ў твар Андрэя. Прыгажунчык. Матавая скура, чорныя «іспанскія» вочы, чорныя вусы і падвуснікі. Позірк крыху напружаны, за ім, здаецца, хаваецца трывога. Лысенка адаптаваўся да сустрэч са следчым, вочных ставак, гутарак з адвакатам, нарэшце і суд ззаду. А тут — карэспандэнт. Гэта нечакана і незразумела.

Мы сядзім у невялікім пакоі з голымі сценамі і закратаваным акном. Пасярэдзіне пакою стол і некалькі крэслаў, прымацаваных да падлогі. Пры нашай гутарцы прысутнічае афіцэр, які прывёў Лысенку з камеры следчага ізалятара, дзе

прывычна заклаўшы рукі за спіну. Доўга потым мне будуць бачыцца гэтыя сашчэпленыя за спіной пальцы. А ў гэтага ж маладога чалавека — усё, як быццам, пачыналася вельмі ўдала. І раптам...

А ці раптам? Цяпер, пасля суда (падкрэсліваю, пасля суда, а не ў час следства, калі Лысенка не без поспеху даводзіў усім, што з яго зняты абвінавачванні і таму ён, у адозненне ад астатніх членаў групы, — на свабодзе), і яго трэнер, заслужаны трэнер рэспублікі, намеснік дэкана факультэта інстытута фізкультуры В. Папоў, і рэктар інстытута А. Сёмкін, і кіраўнікі рэспубліканскай федэрацыі падводнага плавання ў адзін голас сцвярджаюць, што ад Лысенкі ўсяго можна было чакаць.

**А. Сёмкін:**  
— За безбілетны праезд у грамадскім транспарце і бойку з кантралёрам Лысенка быў умоўна выключаны з інстытута.

**В. Папоў:**  
— Я вельмі добра ведаю Андрэя — трэніраваў яго са школьных гадоў. Эгаіст, маральна няўстойлівы.

**В. Несцяровіч:**  
— Я лічу, што Лысенку даўно трэба было гнаць са спорту.

**І. Зайцаў:**  
— Лысенку можна характарызаваць двума словамі: слізкі хлопец.

Падпіс двух апошніх стаіць пад характарыстыкай, з якой я пачаў гэты расказ.

Што ж тычыцца Папова, дык гэта той самы Папоў, які мала не ўпотаікі «перацягнуў» Лысенку ад Муны, які потым узяў яго да сябе ў зборную, які з гонарам лічыў сябе аўтарам ці сааўтарам многіх лысенкаўскіх рэкордаў.

Рэкорды, рэкорды... На тое ён і спорт, каб былі ў ім чэмпіёны і рэкардсмены. І хоць у

## УВАГА-КОНКУРС!

Калегія Міністэрства культуры БССР, сакратарыят Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў, сакратарыят ЦК ЛКСМБ, калегія Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР і Дзяржаўнага камітэта БССР па прафесійна-тэхнічнай адукацыі, прэзідыум праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, прэзідыум праўлення Саюза кампазітараў БССР, прэзідыум праўлення Беларускага тэатральнага аб'яднання прынялі пастанову аб правядзенні рэспубліканскага агляду-конкурсу самадзейных калектываў тэатральнага жанру і індыўідуальных чытальнікаў-выканаўцаў, прывечна-

нага 100-годдзю з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа.

Прапанавана правесці са снежня 1981 года па чэрвень 1982 года рэспубліканскі агляд-конкурс народных і ўзорных самадзейных драматычных тэатраў, самадзейных драматычных калектываў, агіт-брыгад, тэатраў чытальнікаў, калектываў мастацкага чытання, індыўідуальных чытальнікаў-выканаўцаў, прывечна 100-годдзю з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа. Устанавіць, што для народных і ўзорных самадзейных калектываў і ўзорных калектываў абавязковы і з'яўляецца адначасова пацвярджэннем звання.

Абавязваць у праўленні культуры аблвыканкома і Мінскага гарвыканкома, саветы і камітэты прафсаюзаў, камітэты намсамола рэспублікі, раённыя і гарадскія аддзелы культуры, аддзяленні Саюза пісьменнікаў БССР і Беларускага тэатральнага аб'яднання правесці агляд-конкурс на высокім арганізацыйным узроўні; аказаць неабходную практычную і метадычную дапамогу калектывам мастацкай самадзейнасці на розных этапах конкурсу; актыўна выкарыстаць агляд-конкурс для шырокай прапаганды ў працоўных калектывах, па месцы жыхарства насельніцтва твораў Я. Купалы і Я. Коласа, матэрыялаў аб іх жыцці і творчасці з мэтай патрыятычнага, эстэтычнага выхавання працоўных; прыняць дзейны ўдзел у падрыхтоўцы і правядзенні асноўных мерапрыемстваў агляду-конкурсу; стварыць у абласцях і раёнах

аргкамітэты па падрыхтоўцы і правядзенні рэспубліканскага агляду-конкурсу, а для ацэнкі конкурсных выступленняў — журы.

Арганізацыю і правядзенне агляду-конкурсу ўскласці на Рэспубліканскі навукова-метадычны цэнтр народнай творчасці і культурна-асветнай работы Міністэрства культуры БССР і Міжсаюзна Дом самадзейнай творчасці Белсаўпрофа.

Па ўмовах у рэспубліканскім агляду-конкурсе прымаюць удзел самадзейныя калектывы тэатральнага жанру і індыўідуальныя чытальнікі-выканаўцы. Самадзейныя калектывы-удзельнікі агляду-конкурсу і індыўідуальныя чытальнікі-выканаўцы ўключаюць у рэпертуар: творы пра У. І. Леніна, Радзіму, змянальнай падзеі гісторыі партыі і жыцця нашага грамадства, беларускага народа,

ЗНАЙСЦІ  
КВЕТКУ  
ШЧАСЦЯ



Адбылася прэм'ера спектакля «У купальскую ноч», які паставіў на сцэне Палаца культуры будаўнікоў у Гомелі фальклорна-этнографічны тэатр «Жалейна». Інсцэніроўку твора вялікага песняра зямлі беларускай Янкі Купалы, 100-годдзе з дня нараджэння якога будзе сёлета адзначацца на ўсёй планеце, ажыццявіў рэжысёр гэтага калектыву Мікалай Макарацёў. У актыве тэатра шмат цікавых работ фальклорнага плана. Новая пастаўка самадзейнага калектыву прыцягнула вялікую ўвагу аматараў тэатраль-

най творчасці ўдалым увасабленнем народнай легенды на сцэне з дапамогай не толькі ігравога, але і вакальнага майстэрства анжэраў, а таксама аркестра народных інструментаў.

На здымках: рэжысёр Мікалай Макарацёў у час рэпетыцыі: сцэна са спектакля з удзелам вядучага самадзейнага анжэра тэатра Барыса Пудзінова; фрагмент пастаўкі з удзелам аркестра народных інструментаў.

Тэкст і фота  
М. ЛІСКОЎСКАГА.

факт, што мікраклімат у інстытуце спрыяў злучэнню — нідзе не прыпякала, нідзе не марозіла.

Рэктар Аляксей Аляксандравіч Сёмкін глядзіць на мяне разгублена. Адчуваецца, што ўся гэта гісторыя далася яму ў знак. Ён расказвае пра розныя захады, ужытыя для ўмацавання вучэбнай дысцыпліны, пра персанальную адказнасць кіраўнікоў факультэтаў і г. д.

Але адчуваю, што нечага не дагаворвае рэктар. Маўчым. — Буду шчыры з вамі, — кажа нарэшце ён, — значная колькасць студэнтаў фактычна з'яждзіцца па-за нашым уплывам і кантролем.

Што і казаць, прызнанне нечаканае. Між тым, Аляксей Аляксандравіч працягвае:

— У інстытуце займаецца 258 майстроў спорту і 32 заслужаныя і міжнародныя майстры. Пераважная большасць іх з'яўляецца членамі зборных каманд не толькі рэспублікі, а і краіны. А колькі студэнтаў — членаў зборных таварыстваў? Сотні! Паверыце, некаторых бачым толькі на экзаменах, а бывае, і экзамены вымушаны адкладваць для студэнтаў, якія ў той час на спаборніцтвах. І яшчэ. У камандах свае трэнеры. Як правіла, іх цікаваць спартыўныя паказчыкі падапечных, а не адзнакі ў заліковых кніжках.

На факультэце спартыўных гульняў і адзінаборства мне паказалі каля дзесятка папак з так званымі заяўкамі. Вось адна з іх: «Мінскі абласны савет ДСТ «Буравеснік» просіць вызваліць ад заняткаў з 23.XI па 2.XII-81 г. пяцірых імярэк студэнтаў для ўдзелу ў перада-сезонным вучэбна-трэніровачным зборы па канькабежным спорце ў г. Чэлябінску ў складзе каманды аблсавета».

За мінулы год толькі на гэтым факультэце па заяўках розных спартыўных арганізацый былі вызвалены 2773 студэнты, прапушчана 43547 вучэбных гадзін.

Экзамены яны здаюць... Пра ўсё гэта мы гаварылі з першым намеснікам старшынні спарткамітэта пры Саўеце Міністраў БССР І. П. Гуцько.

— Вы што, супраць спорту? — строга счытаў у мяне Іван Пятровіч.

Я рэабілітаваў сябе, сказаўшы, што хварэю за хакеістаў «Спартак» і магу нават пералічыць ігракоў каманды. Тады гаспадар кабінета пачаў даводзіць мне, што я нічога не ведаю, колькі гадоў спартсмен можа вучыцца ў вышэйшай навучальнай установе. Аказваецца, сям.

Не забыліся мы, вядома, пагаварыць пра тых пяцірых злучэнцаў.

— Такім няма месца ў спорце! — сёкануў Іван Пятровіч.

Як з гэтым не пагадзіцца, ды адно падалося дзіўным, — прызнаўся Іван Пятровіч, што званні майстроў і кандыдатаў у майстры спорту СССР, якія былі прысвоены ў свой час злучэнцам, забыліся скасаваць.

Вось як...  
М. ЗАМСКІ.

не схопілі за руку адразу. Дзялілі ж крадзенае, прадавалі яго тут, у інстытуце, уцягнуўшы ў сваю арбіту нямаля студэнтаў.

Перачытваеш паказанні сведкаў і дзіву даешся гэтай амаль паталагічнай празе да рэчаў, гэтай штотыміх гатоўнасці што-небудзь купіць ці прадаць.

З паказанняў сведкі, студэнта Аляксандра Фальчэўскага: «Я дамовіўся з Арловым, што прадам яму сваю дублёнку за 600 рублёў. Арлоў даў мне 100 рублёў, а на астатнюю суму залатых вырабаў: ланцужок з кулонам, заручальны пярсцёнак, жаночую пячатку». З яго ж паказанняў, дзе ён выступае ўжо ў якасці пакупніка: «Арлоў прадаў мне швейцарскі гадзіннік за 150 рублёў. Такіх грошай пры мне не было, і я разлічыўся імпартным плашчом і штанамі».

З паказанняў сведкі Людмілы Брылюк, сакратара-машыністкі рэктарата: «Бразінскі прапанаваў мне купіць у яго імпартны фен з насадкай. Я пра такі даўно марыла і таму купіла».

З паказанняў сведкі, студэнта Алега Астапенкі: «Бразінскі прапанаваў мне па дзюшоўцы электронны гадзіннік — я купіў».

Купіў, прадаў, перапрадаў... А хлопцам жа толькі па дваццаць!

Мы доўга гутарылі з суддзёй Я. Смірновым, які вёў гэтую справу. Ён сказаў, што інстытут фізкультуры «дае» ім работу. Амаль разам з групай Арлова-Лысенкі тут разглядалі крымінальную справу аднакурсніка Арлова — Леаніда Манько, які спекуляваў скуранымі сумкамі, адэкалонам, шампунем. Маці яго працуе на галантарэйнай базе; яна даставала, а сыноч прадаваў сваім жа аднакурснікам. Дзяржаўная цана сумкі—50 рублёў, прадавалася па 80—90...

Яшчэ адна крымінальная справа. Студэнт гэтага ж інстытута Васіль Вінчэўскі сістэматычна спекуляваў вельветавымі джынсамі. Дапамагалі яму ў гэтым студэнткі Вольга Рыжкова і Вольга Стакалосава.

Мне расказаў следчы, што Арлова павезлі ў КПЗ у тысячарублёвым скураным паліто, шыкоўных туфлях і фірменных штанах. Аднакурснікі яго цяпер успамінаюць, што любімым выразам гэтага хлопца было: трэба ўмець жыць. Ён вольна апрануты не горш за чэмпіёнаў!

Быў ён занадта ціхі і негаваркі, гэты Арлоў.

— Ведаецца, за некалькі крокаў пачынаў ужо кланяцца, — гаворыць мне партгрупорг. кафелеры плавання А. Дзюба. — Хто б мог пра яго падумаць дрэннае?

Быццам Арлоў павінен быў бегаць па інстытуце, трымаючы ў зубах нож. Ну, а тое тысячарублёвае барахло, у якім штодня шыкаваў Арлоў, няўжо не выклікала на роздум, Алег Рыгоравіч?

Відаць, тут да месца задаць сакрамэнтальнае пытанне: куды глядзеў інстытут, дзе былі вочы альма-матэр? Гэта ж

на—за ўсё 14 рублёў, разоў у пяць меней, чым у магазіне. Сярожа Арлоў, якога так пецціць бацька, прадае маці за 250 рублёў залаты пярсцёнак, а сястры—залаты ланцужок з кулонам за 270 рублёў. Золата тое — з абкрадзенай Арловым, Бразінскім і Мішыньвым суседняй з Арловымі кватэры.

Сяргей Бразінскі—гэты больш «высакародны». Частку крадзенага (залатая ўпрыгожванні) ён не прадае—дорчыць маці і сястры. Баруць падарунак ад сына і брата, хаця ведаюць, што і стыпендыі ён не атрымае.

Гэта іх Сярожа, студэнт інстытута фізкультуры, член інстытута прафма, музыкант інстытута ВІА, адзін і з памагатымі з няпоўныя тры месяцы абчыціў сем кватэр, забраўшы розных рэчаў амаль на 8 тысяч рублёў.

Злодзеі — гэта злодзеі. Тут, як кажуць, ні дадаць, ні адняць. І ўсё ж такі і злодзеі не ўсе на адзін капыл. Адзін абкраў чужога, незнаёмага, другі — сябра, таварыша, суседа. Гэта ўжо не проста злодзеі, а і які цынікі!

Сяргей Арлоў, акрамя ўсяго іншага, інкрымінавалася машэніцтва, ахвярай якога стала Ларыса Ш., з якой ён сябраваў яшчэ са школы і з якой збіраўся ажыццявіць. За некалькі месяцаў Арлоў «пазычыў» у яе нямаля рэчаў, у тым ліку каштоўны швейцарскі гадзіннік і залаты ланцужок. Усё гэта прадаў, а грошы прысвоіў. Калі, даведаўшыся пра гэта, Ларысіны бацькі паднялі трывогу, Арлоў запрасіў дзюшчыну ў кафе і там з дапамогай свайго сябра Лысенкі выдурыў у яе распіску на 400 рублёў, панінуўшы і распіску, і грошы сабе.

Іванчыкаў і Мішынь пагварваюць Бразінскага абкрадзіўшы хлопца, з якім разам жывуць у інтэрнацкім пакоі. Перадаўшы Бразінскаму ключ ад пакоя, самі едуць у Гомель да бацькоў Іванчыкава, каб забяспечыць тым самым сабе алібі. Здабычу — 600 рублёў—дзеляць потым на трох.

С. Бразінскі абкрадае інтэрнацкі пакой, у якім жывуць яго блізкія сяброўкі Наташа і Жанна. Падрабіўшы ключ, ён забірае ўсё, што можна панесці ў чамадане, нават касметыку і бюстгалтары.

Гартаеш старонкі судовай справы і, дальбог, не па сабе робіцца ад гэтых сто разоў паўтораных слоў: грошы, пярсцёнкі, ланцужкі, браслеты, джынсы, штроксы, курткі, дублёнкі... Пачынаеш блытаць, хто дзе ўкраў, каму прадаў, на што выменяў.

Следчым органам, у прыватнасці, следчаму Першамайскага раённага аддзела ўнутраных спраў г. Мінска Валерыю Мікалаевічу Чарнову давялося прыкладзі нямаля сіл, каб вывесці на чыстую ваду злучыную групу. Зрабіць гэта было нялёгка, бо большасць злучынаў кожны раз забяспечвала сабе жалезнае алібі.

Усё было як у прыстойным дэтэктыўным фільме. І кавалак пластыліна з адбіткам нейкага ключа—гэта было знойдзена ў Бразінскага, і адбіткі чужых палыцаў на мэблі абкрадзенай кватэры, і тэлеграмы росшыку з апісаннем украдзеных рэчаў.

Выйшлі спачатку на аднаго — Арлова, які праз падстаўную асобу рабіў спробу прадаць залатую пячатку. Чалавек, якому тую пячатку прапанаваў, аказалася, некалі бачыў яе ў свайго знаёмага, ведаў таксама, што кватэру таго абкрадлі... Пазваніў у міліцыю. Пацягнулі за нітачку...

Праўда, цяпер зяецца неверагодным, што тых падонкаў

які адлюстроўваюць гераізм і мужнасць савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны, самаадданую працу савецкіх людзей, якія ажыццяўляюць планы будаўніцтва новага жыцця, прыгажосць роднай зямлі; вершы, прозу, пазмы, аповяданні, публіцыстычныя, крытычныя, гумарыстычныя, сатырычныя творы, казкі, фальклор, фельетоны, пісьмы Я. Купалы і Я. Коласа, біяграфічныя, навуковыя матэрыялы аб жыцці і творчасці народных паэтаў.

Драматычныя тэатры на агляд-конкурс прадстаўляюць шмататковыя спектаклі па п'есах або інсцэніраваных творах Я. Купалы і Я. Коласа, па п'есах класічнай і сучаснай беларускай драматургіі; народныя тэатры паэзіі — спектаклі, тэатралізаваную праграму або літаратурна-драматычную кампазіцыю па творах Я. Купалы і Я. Коласа працягласцю 30—40 мінут; узорныя тэатральныя калектывы — шмататковыя або аднаактовыя спектаклі па драматычных творах Я. Купалы, Я. Коласа, па п'есах класічнай і сучаснай беларускай драматургіі; агітбрыгады, тэатры чытальніка і калектывы мастацкага чытання — тэатралізаваную праграму або літаратурную кампазіцыю па творах Я. Купалы, Я. Коласа працягласцю да 40 мінут; індывідуальныя чытальнікі-выканаўцы — прازیрачныя або вершаваныя творы Я. Купалы або Я. Коласа працягласцю да 7 мінут.

Рэспубліканскі агляд-конкурс праводзіцца ў тры туры.

Першы тур — на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах, арганізацыях і ўстановах, навучальных установах, у раёнах і гарадах са снежня 1981 года па студзень 1982 года. Другі тур — у абласных са студзеня па сакавік 1982 года. Трэці тур — па зонах і ў наступным парадку: індывідуальныя чытальнікі-выканаўцы — 3—4 красавіка 1982 г. у Гродне; тэатры чытальніка, калектывы мастацкага чытання — 10—11 красавіка 1982 г. у Брэсце; драматычныя тэатры — 17—18 красавіка 1982 г. у Баранавічах і 24—25 красавіка 1982 г. у Магілёве; узорныя драматычныя тэатры — 15—16 мая 1982 г. у Мінску; агітбрыгады — 22—23 мая 1982 г. у Лідзе.

Кандыдаты для ўдзелу ў наступных творах вызначаюцца мясцовымі аргкамітэтамі.

Пасля завяршэння кожнага тура прыводзяцца паказальныя выступленні лаўрэатаў і дыпламантаў, святы, тыдні, дэкады, літаратурныя і літаратурна-музычныя вечары, канферэнцыі, выстаўкі, прысвечаныя жыццю і творчасці Я. Купалы і Я. Коласа.

Зацверджаны склад рэспубліканскага журы агляд-конкурсу, у прыватнасці, па народных самадзейных драматычных тэатрах, па ўзорных тэатральных калектывах, тэатрах чытальнікаў і калектываў мастацкага чытання, агітбрыгадах і індывідуальных чытальнікаў-выканаўцаў.

Пераможцы III тура агляд-конкурсу па рэкамендацыі журы прымаюць удзел у рэспубліканскім свяце паэзіі.

Заахвочванне калектываў-пераможцаў агляд-конкурсу, лепшых кіраўнікоў самадзейнай мастацкай творчасці, а таксама прафсаюзных і камсамольскіх арганізацый, органаў культуры раёнаў і гарадоў, вышэйшай, сярэдняй і прафесійна-тэхнічнай адукацыі, культасветустановаў, метадычных цэнтраў праводзіцца адпаведнымі аргкамітэтамі і заснавальнікамі агляд-конкурсу.

Чорны дыск пласціні ў радузе вясёлых фарбаў стаў эмблемай Рэспубліканскага конкурсу дыскаў, які стартаваў у пачатку года ва ўсіх раённых і абласных цэнтрах і прысвечан 60-годдзю ўтварэння СССР. Хоць само слова «дыскаў» даволі трывала ўвайшло ў наш лексікон, і ў рэспубліцы на сённяшні дзень дзейнічае больш двухсот дыскаў, такі аг-

ладзі, абагульненне вопыту. Адною з галоўных яго пераваг з'яўляецца шырокая геаграфія ўдзельнікаў. На працягу трох тураў (да мая) журы прагледзіць праграмы ўсіх дыскаў, зарэгістраваных у рэспубліцы, незалежна ад іх ведамаснай прыналежнасці. Адначасова конкурс дапаможа правесці своеасаблівую пашпартызацыю дыскаў: вызначыць

# ДЫСКАТЭКА, ДЫСКАКЛУБ, А ДАЛЕЙ?..

ляд праводзіцца ўпершыню. Яго арганізавалі Беларускае рэспубліканскі савет прафсаюзаў, ЦК ЛКСМБ, Міністэрства культуры БССР і Міністэрства гандлю БССР.

Якія задачы ставіць перада сабой Рэспубліканскі конкурс дыскаў, у чым яго асаблівасць і значэнне? З такім пытаннем карэспандэнт БЕЛТА С. Герасімава звярнулася да аднаго з членаў арганізацыйнага камітэта, рэдактара Рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі па народнай творчасці Міністэрства культуры БССР В. Л. Голубева:

— Можна сказаць, што конкурс у нейкай меры наследаваў сам па сабе. Мяркуюць самі: першыя дыскаў у рэспубліцы паявіліся восем гадоў назад.

Імклівы рост дыскаў даназаў, што сёння яны сталі найбольш папулярнай формай адпачынку і вольнага часу моладзі. А вось як арганізавана гэта форма, яе змест, праблемы развіцця — на гэта звярталася мала ўвагі. Рэспубліканскі конкурс ставіць сваёй задачай далейшае ўдасканаленне работ дыскаў, павышэнне іх ролі ў эстэтычным выхаванні мо-

кадравы састаў, тэхнічны магчымасці, арганізацыйны ўзровень. Агляд прысвечан 60-годдзю ўтварэння СССР. Таму кожны дыскаў дадзена канкрэтнае «дамашняе заданне»: падрыхтаваць праграму, прапагандуючую саветскае шматнацыянальнае музычнае мастацтва. Гэта ж парадокс, што наша моладзь значна лепш праінфармавана аб сучаснай музыцы, скажам, Англіі, чым аб работах маладых кампазітараў Грузіі.

— У самым пачатку вы ўпамінулі, што конкурс дапаможа выявіць рад праблем развіцця дыскаў. Якія гэта праблемы?

— Мне здаецца самая асноўная — кадравая. Сёння 90 працэнтаў вядучых усіх дыскаў складаюць людзі, якія не маюць спецыяльнай адукацыі. Да гэтага часу бытуе думка, што стварыць дыскаў прасцей за ўсё, дастаткова мець камплект пласцінак, апаратуру і памяшканне. Але мы забываем, што гэта і род творчасці. Працаваць там павінны людзі творчыя, адукаваныя. Цяпер пры Палацы культуры прафсаюзаў дзейнічае школа работнікаў дыскаў. Яна

ўключае ў сябе практычныя заняткі, семінары, выкладанне асноў музычнай культуры. Для абмену вопытам створаны базавыя дыскаўкі ў розных абласцях — такія, як «Арфей» у Светлагорску, дыскаўка «Спектр» Гомельскага завода пусковых рухавікоў. Скорда пачне працаваць рэспубліканскі дыскаў-цэнтр на базе танцавальнай залы «Вільнюс» у Мінску, дзе можна будзе атрымаць кваліфікаваную дапамогу ў складанні праграм, афармленні памяшканняў.

Ёсць і фінансавыя праблемы дзейнасці дыскаў, цяжкасці ў іх аснашчэнні апаратурай. Але мне ўсё-такі хацелася б спыніцца вось на чым. Дыскаў — форма самадзейнай творчасці. Надышоў час, калі фантазія яе ўдзельнікаў вычэрпае сябе. Ім проста неабходна дапамога з боку прафесійных рэжысёраў, кампазітараў, музыкантаў, пісьменнікаў. Нанолькі мне вядома, пакуль ніводная дыскаўка ў рэспубліцы такім творчым шэфствам пахваліцца не можа.

— Форма творчасці, галіна вольнага часу, форма адпачынку... Дык што ж галоўнае ў сучаснай дыскаўцы? Магчыма, яна — проста даміна модзе?

— Лічыць, што дыскаўка — павеў моды, гэта значыць не бачыць галоўнага. Дыскаўка мае права на існаванне толькі ў тым выпадку, калі яна будзе сродкам выхавання музычнай і танцавальнай культуры ў нашай моладзі. Ужо цяпер павінен мяняцца змест яе работ. Тэматычныя праграмы, слайдфільмы, нават традыцыйныя інфармацыйныя праграмы не задавальняюць запатрабаванні слухачоў. Неабходны актыўныя формы работ, напрыклад, імправізаваныя канферэнцыі, дыскусіі, віктарыны.

Больш цікава трэба было б будаваць і інфармацыю. Моладзі ўжо недастаткова проста ведаць біяграфічныя даныя ансамбляў і пльней — у рэшце рэшт аб гэтым можна прачытаць у газеце. Цікава разабрацца: дрэнна гэта або добра, новая гэта пльней або паўтарэнне старога. Карацей, калектыву дыскаўкі павінен прапагандаваць музыку, актывізаваць слухача. Чаму, напрыклад, вялікай папулярнасцю карыстаюцца студэнцкія дыскаў-

кі інстытута народнай гаспадаркі, БПІ? Ды таму, што многія іх праграмы будуцца не на абстрактным матэрыяле. А на фактах свайго, студэнцкага жыцця, кожны наведвальнік мае дачыненне да вечара ў дыскаўцы.

— Цяпер усё часцей дыскаўкі пераймаюцца ў дыскаўклубы. Але само паняцце «клуб» прадугледжвае пастаяннае кола людзей, аб'яднаных па інтарэсах, роду дзейнасці. Інакш кажучы, дыскаўка ўключае ў сябе яшчэ і праблемы сувязей...

Часам у нашым кабінэце чуецца званок і адбываецца прыкладна такая тэлефонная размова: «Мой сын або дачка збіраюцца сёння пайсці ў дыскаўку. Адпусцаць ці не?..»

Справа тут не толькі ў няведанні, што такое дыскаўка. Уявіце: прыходзяць яны дамоў і іх пытаюць: «Ну, што там было?» — «Танцавалі...» — «І ўсё? А пазнаёмліліся з кім-небудзь?» «Ды не, проста танцавалі».

Сапраўды, характар адносінаў у дыскаўках іншы. Папершае, характар танца. У часы нашых бабуль і дзядуль вальс і танга танцавалі парамі, можна было выбраць сабе чалавека, які спадабаўся, пазнаёміцца з ім. «Дыскаў» танцуюць усе разам і ў той жа час ў адзін момант. Не выпадкова сам стыль «дыскаў» аказаўся недаўгавечным, яго змяніў больш багаты ў рытмічных адносінах рок. (Цікава, напрыклад, што ў Югаславіі замест дыскаў з'явіліся рокатэкі). У многіх дыскаўках спрабуюць адродзіць і чарльстон, і танга, і твіст. Падругое, не садзейнічаюць знаёмствам, і велізарныя памяшканні, якія збіраюць велізарную колькасць адпачываючых.

Вядома, у ідэальным варыянце трэба было б, каб у кожнай дыскаўцы быў свой кантынгент наведвальнікаў. Напрыклад, светлагорскі клуб «Арфей» збірае аматараў музыкі, жывапісу, паэзіі. Тут ёсць свае аб'яднанні: «Зурыдына» — для аматараў харэаграфіі, «Арфал-фільм» аб'ядноўвае кінааматараў. Але гэта ў ідэале, а пакуль што выхад, на мой погляд, у творчай, актыўнай рабоце вядучых дыскаў.

БЕЛТА.

# ТАНЦУЕ «ПАЛЕССЕ»

Мы ехалі ў Тураў з другім сакратаром Жытнавіцкага райкома партыі І. Раем.

— Вось і Тураўшчына, — з горадасцю сказаў ён. — Я сам з гэтых мясцін. Людзі тут працаватыя, і вельмі таленавітыя.

У мясцовым ДOME культуры ажыўлена ідэя рэпетыцыя народнага ансамбля танца «Палессе», якім кіруе вялікі энтузіяст мастацкай самадзейнасці Мікалай Котаў.

«Палессе» ведаюць не толькі ў рэспубліцы. Ан-

самбля выступаў па Цэнтральным тэлебачанні на ВДНГ СССР, на Украіне, у братняй Чэхаславакіі.

Творчыя дасягненні ансамбля звязаны з імем яго мастацкага кіраўніка, М. Котаў, знаўца народнай творчасці, аб'ездзіў шматлікія вёскі. Так з'явіліся ў рэпертуары «Тураўская полька», «Палеская гулянка», карагод «На Прыпяці», многія іншыя кампазіцыі.

Пасля рэпетыцыі мы гутарылі з Мікалаем Конавічам.



На здымку: выступае «Палессе»...

Фота М. ВІСОЦАГА.

— Люблю гэты цудоўны і малюўчы край, — сказаў ён. — Асабліва святанні над ракой. Быццам мажорная

сюіта гучыць над яе серабрыстай роўнядзю, над вена маладой зямлёй.  
А. ШЫНІПАРКОУ.

3 8 па 14 лютага 1982 г.  
8 лютага — 19.45.

СПЯВАЕ НАРОДНАЯ АРТЫСТКА  
І. ШЫКУНОВА.

Вы пачуеце ары з опер «Свая легенда» Д. Смольскага, «У пушчах Палесся» А. Багатырова, «Чарадзейна» П. Чайкоўскага, «Царская нявеста» М. Рымскага-Корсакава.

11 лютага — 19.30.

«НАШЫ ГОСЦІ»

Іграе лаўрэат міжнародных конкурсаў скрыпач У. Співакоў. У праграме творы Бетховена і Брамса.

12 лютага — 19.30.

«ТВОРЧЫЯ ПАРТРЭТЫ»

Перадача прысвечана заслужанай артыстцы БССР Т. Шашкінай. Вядучая — народная артыстка БССР Г. Маркіна.

13 лютага — 10.25.

«У ЖЫВАПІСЕ, ГРАФІЦЫ, СКУЛЬПТУРЫ»

Перадача аб творчасці мастака А. Малішэўскага. Пра своеасаблівасць яго работ гавораць мастакі Л. Шчымялёў і Г. Вашчанка.

13 лютага — 11.40.

КАНЦЭРТ

Іграе намерна-інструментальны ансамбль Беларускага тэлебачання і радыё пад кіраўніцтвам заслужанага артыста рэспублікі Л. Смялкоўскага. Прагучаць творы беларускіх кампазітараў М. Літвіна, В. Помжава, В. Войціка.

13 лютага — 12.25.

«СЛОВА — ПАЭЗІЯ»

Прагучаць новыя вершы Р. Барвіковай.

13 лютага — 18.10.

«ЭКРАН: ПРАБЛЕМЫ, ГЕРОІ»

Дакументальныя фільмы заслужанага дзельца мастацтваў БССР Ю. Лысятава. У перадачы прымаюць удзел кінааператар В. Арлоў і кінарэжысёр Р. Ясінікі.

13 лютага — 23.05.

«СУСТРЭНЕМСЯ ПАСЛЯ АДЗІННАЦАЦІ»

Эстрадная музычная праграма з удзелам вакальна-інструментальнага ансамбля «Чараўніцы».

14 лютага — 20.15.

«ПА ВАШЫХ ПРОСЬБАХ»

Музычная праграма, прысвечаная Дню аэрафлоту. У ёй выступаць народныя артысты БССР В. Чарнабаеў, А. Саўчанка, заслужаная артыстка РСФСР Г. Пісарэнка, вакальна-інструментальны ансамбль «Верасы», народная артыстка РСФСР А. Фрэйндліх, народны артыст РСФСР Э. Хіль.

## ЗАПРАШАЕ

### ДОМ ЛІТАРАТАРА

11 ЛЮТАГА — на пасяджэнне сенцыі паэзіі. Пачатак — у 15 гадзін.

12 ЛЮТАГА — на вечар, прысвечаны 90-годдзю з дня нараджэння Р. ШЫРМЫ. Уваход па запрашальных білетах.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

## «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12  
АТ 03055 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака сакратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выўленчага мастацтва — 33-22-04, аддзела культуры — 33-19-65, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае праявіныя творы аб'ёмам не больш як друкаваны аркуш, артыкулы, нарысы — да 15 старонак, вершаваныя творы не больш як 100 радкоў. Матэрыялы прымаюцца на друкаванні на машыніцы ў двух экзэмплярах. Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСПЕНКА, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Ігар ЛУЧАНОК, Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язеп СЕМАЖОН, Юрый СЕМАНЯКА.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.